

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL BELEDİYECİLİK ÇERÇEVESİNDE
ENGELLİLERE SUNULAN HİZMETLER: ANKARA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

S. Nilüfer PEKŞEN

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ

NİSAN - 2014

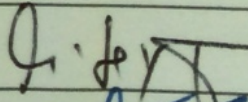
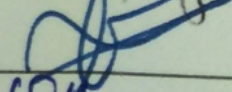
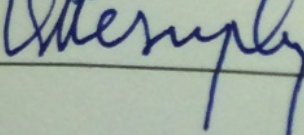
**SOSYAL BELEDİYECİLİK ÇERÇEVESİNDE
ENGELLİLERE SUNULAN HİZMETLER: ANKARA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

S. Nilüfer PEKŞEN

Enstitü Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri

2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Ali Ser Y/05	Başarılı	
Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ	BAŞARILI	
Doç. Dr. Özer KÖSEÖZ	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

S. Nilüfer PEKŞEN

7 Nisan 2014

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Yrd. Doç. Dr. Cihan SELEK ÖZ'e değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bütün süreç boyunca her anlamda yanımda olmuş, desteğini ve katkılarını esirgememiştir. Son olarak bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme, babama, üniversiteye yeniden geri dönüp yüksek lisansımı kaldığım yerden devam edip bitirmem gerektiği konusunda beni ikna eden Yusuf ADIGÜZEL'e, tezimi bitirmem konusunda manevi anlamda beni daima destekleyen çok değerli arkadaşım Şengül ÖZTÜRK'e ve yardımlarını esirgemeyen Sakarya Milletvekili Ali İhsan YAVUZ'a, Ankara Milletvekili Tülay SELAMOĞLU'na, Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü personeline şükranlarımı sunarım.

S. Nilüfer PEKŞEN

7 Nisan 2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SOSYAL BELEDİYECİLİK	5
1.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı.....	5
1.2. Sosyal Belediyeciliğin Tarihçesi.....	9
1.2.1. Dünyada Sosyal Belediyecilik.....	9
1.2.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem.....	10
1.2.1.2. Sanayi Devrimi Dönemi.....	10
1.2.1.3. Refah Devleti ve Sonrası Dönem.....	11
1.2.2. Türkiye'de Sosyal Belediyecilik.....	13
1.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Belediyecilik.....	13
1.2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Sosyal Belediyecilik.....	14
1.3. Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Hukuki Çerçevesi.....	16
1.3.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda Sosyal Belediyecilik.....	16
1.3.2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda Sosyal Belediyecilik.....	20
1.3.3. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nda Sosyal Belediyecilik.....	21
1.3.4. 6360 sayılı Kanunun Sosyal Belediyeciliğe Etkisi.....	22
1.4. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri.....	25
1.4.1. Sosyalleştirme/Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon.....	25
1.4.2. Mobilize Etme/Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme.....	26
1.4.3. Yardım Etme/Gözetme.....	26
1.4.4. Yatırım.....	27
1.5. Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Sunulan Hizmetler.....	27
1.5.1. Çocuklara Sunulan Hizmetler.....	28
1.5.2. Gençlere Sunulan Hizmetler.....	30

1.5.3. Kadınlara Sunulan Hizmetler.....	31
1.5.4. Yaşlılara Sunulan Hizmetler.....	32
1.5.5. Yoksullara Sunulan Hizmetler.....	32
1.5.6. İşsizlere Sunulan Hizmetler.....	35
1.5.7. Afetzedelere Sunulan Hizmetler.....	36
1.5.8. Engellilere Sunulan Hizmetler.....	37
BÖLÜM 2: ENGELLİLİK OLGUSU VE TÜRKİYE BOYUTU.....	39
2.1. Engelli ve Engellilik Kavramları.....	39
2.2. Engelli ve Engellilik Türleri.....	40
2.3. Engelliliğe Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar.....	42
2.3.1. Tıbbi Model.....	42
2.3.2. Sosyal Model.....	44
2.3.3. Toplum Temelli Rehabilitasyon.....	45
2.4. Engellilerin Toplumla Bütünleşmesinin Önemi.....	49
2.5. Engellilerin Toplumla Bütünleşmesinin Önündeki Engeller.....	51
2.5.1. Aile Kurumunun Yanlış Tutumları.....	56
2.5.2. Ulaşılabilirlik İle İlgili Sorunlar.....	56
2.5.3. İstihdam Hayatına Katılım Sorunu.....	58
2.5.4. Sosyal Faaliyetlere Katılım Sorunu.....	58
2.5.5. Engellilerin Temsil Edileme Sorunu.....	58
2.5.6. Engellilerin Kendisine İlişkin Sorunlar.....	59
2.6. Türkiye'de Engelli Profili.....	59
2.7. Türkiye'de Engellilere Yönelik Hizmetlerin Hukuki Çerçevesi.....	66
2.7.1. Anayasal Çerçeve.....	67
2.7.2. 5378 sayılı Engelliler Kanunu.....	68
2.7.3. 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK.....	69
2.8. Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetlerin Kapsamı.....	70
2.8.1. Merkezi Yönetim Tarafından Sunulan Sosyal Hizmetler.....	75

2.8.2. Yerel Yönetimler Tarafından Sunulan Hizmetler.....	83
2.8.2.1. Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği Çerçevesinde Sunulması Gereken Hizmetler.....	87
2.8.2.2. Kent Konseyleri.....	90

**BÖLÜM 3: SOSYAL BELEDİYECİLİK ÇERÇEVESİNDE ANKARA
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN ENGELLİLERE
YÖNELİK HİZMETLERİ..... 93**

3.1. Ankara'nın Genel Özellikleri.....	93
3.2. Ankara'nın Engelli Profili.....	94
3.3. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Hizmetleri ve Bu Hizmetlerin SWOT Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	96
3.3.1. Engelli Bireyler ile İlgili Veri Tabanı Oluşturma Hizmeti.....	108
3.3.2. Engellilerin Toplum Hayatı ile Bütünleşmesini Sağlayıcı Hizmetler	110
3.3.3. Dış Paydaşlarla Birlikte Engellilere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi.....	116
3.3.4. Engelli ve Ailelerine Yönelik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	118
3.3.5. Engelliliği Önlemeye Yönelik Bilinçlendirme ve Bilgilendirme Faaliyetleri.....	119
3.3.6. Engellilere ve Ailelerine Hizmet Verecek Personelin Gerekli Eğitimleri Almasını Sağlamak	120
3.3.7. Engellilere Yönelik Mesleki Rehabilitasyon ve Eğitim Faaliyetleri.....	121
3.3.8. Engellilere Yönelik Aynî ve Nakdî Yardımlar Yapılması.....	123
3.3.9.Engellilerin Ulaşımını Kolaylaştırıcı Hizmetler.....	126
3.3.10.Bakıma Muhtaç Engellilere ve Yaşlılara Bakım Hizmeti Sağlanması.....	127
3.3.11. Ankara Kent Konseyi Engelliler Meclisi.....	129
3.4. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Uygulamada Karşılaştığı Sorunlar.....	130
3.5. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin İleriye Yönelik Projeleri.....	130
3.6. SWOT Analizi Çerçevesinde Genel Değerlendirme ve Öneriler.....	130

SONUÇ..... 143

KAYNAKÇA.....	147
ÖZGEÇMİŞ.....	156

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASMEK	: Antalya Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları
BEL-MEK	: Ankara Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme Kursları
BEL-TEK	: Ankara Büyükşehir Belediyesi Teknik Eğitim Kursları
BM	: Birleşmiş Milletler
BUSMEK	: Bursa Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları
D.P.T.	: Devlet Planlama Teşkilatı
EMSS	: Engelli Memur Seçme Sınavı
GAMEK	: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
GZFT	: Güçlü - Zayıf Yönler, Fırsat ve Tehditler
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları
İZMEB	: İzmir Büyükşehir Belediyesi Meslek Edindirme ve Beceri Kursları
KAYEK	: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Mesleki Eğitim ve Beceri Geliştirme Kursları
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KO-MEK	: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meslek ve Sanat Eğitimi Kursları
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖZİDA	: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve ocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum KuruluŖu
SWOT	: Strenghts, Weakness, Opportunities, Threats
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TTB	: Toplum Temelli Bakım
TTR	: Toplum Temelli Rehabilitasyon
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN	: United Nations
WHO	: World Health Organization

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 2002 Türkiye Geneli Engellilik Oranı.....	60
Tablo 2: İllere ve Engellinin Türüne Göre Engelli Nüfus Oranı.....	62
Tablo 3: İllerde Kayıtlı Engelli Sayısı.....	65
Tablo 4: Engelli Nüfusunun Engel Gruplarına Göre Dağılımı.....	66
Tablo 5: Türkiye Geneli ve Ankara İli Engelli Türlerine Göre Nüfus.....	95
Tablo 6: Yıllara Göre Verilen Bazı Hizmetler ve Faydalanan Engelli Sayısı.....	98
Tablo 7: Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yönetim Açısından Güçlü Yönleri.....	99
Tablo 8: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Kurumsal Gelişim Açısından Güçlü Yönleri.....	100
Tablo 9: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Hizmetler Açısından Güçlü Yönleri.....	101
Tablo 10: Kentin Özellikleri Açısından Güçlü Yönler.....	102
Tablo 11: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Zayıf Yönleri.....	104
Tablo 12: Ankara Büyükşehir Belediyesi Fırsat ve Tehditler.....	106
Tablo 13: Yıllara Göre Kayıtlı Engelli Sayısı.....	108
Tablo 14: Yıllara Göre Sosyal Yardımdan Faydalanan Engelli Sayısı.....	124

Tezin Başlığı: Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Engellilere Sunulan Hizmetler: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği

Tezin Yazarı: S. Nilüfer PEKŞEN **Danışman:** Yrd.Doç.Dr. Cihan SELEK ÖZ

Kabul Tarihi: 07.04.2014 **Sayfa Sayısı:** vii (ön kısım) + 156 (tez)

Anabilimdalı: Çalş.Ek. ve End.İlişk. **Bilimdalı:** Çalş.Ek.ve End.İlişk.

Türkiye’de merkezi yönetimin sosyal politika hizmetleri alanında işlevselliğinin azalması ile bu alanda proje üretme ve hizmet sunma görevini, mahalli düzeyde hizmet üretmek ile görevli olan belediyeler üstlenmişlerdir. Toplumun karşılanması gereken sosyal ihtiyaçları sadece merkezi yönetim tarafından karşılanması olanaksızdır. Bu esnada merkezi yönetimin, sosyal politika hizmetlerini yerine getirmesinde, belediyeler üstlenmiş oldukları “sosyal belediyecilik” misyonları ile sosyal politika hizmetlerinin topluma sunulmasında, merkezi yönetimden sonra önemli aktörlerden biri haline gelmişlerdir.

Son dönemlerde merkezi otoriteler hızla güç kaybederken, ulusal düzeyde sosyal politikaların uygulanması giderek güçleşmektedir. Bu süreçle, yerel yönetimlerin rol il ve önemi de giderek belirginleşmekte, ulusal düzeydeki birçok yetki ve sorumluluğun yerel alana taşınması konusundaki öneriler daha geniş kabul görmektedir. Sosyal devlet düşüncesinin güç kaybettiği bir dönemde yerel yönetimler, ulusal düzeyden uzaklaştırılan sosyal politikalar için sınımlanacak bir liman olabilir.

Bu çalışmada, sosyal belediyecilik olarak ifade edilen sosyal politika uygulamalarının tarihsel gelişimi, önemi ve kapsamı incelendikten sonra engelli ve engellilik kavramlarına değinilmiş, sosyal belediyecilik çerçevesinde engellilere sunulan hizmetler, merkezi ve yerel yönetimlerin sosyal hizmetlerinin yasal dayanakları üzerinde durulmuştur. Son olarak, sosyal belediyecilik çerçevesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin engellilere yönelik sosyal hizmetleri irdelenmiş, sunulan hizmetlere dair değerlendirmeler, toplanan veriler ve 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal belediyecilik, kent, yerel yönetimler, engelliler.

Title of the Thesis: Provided Services to Disabled Persons within the Framework of the Social Municipality: Examples of Ankara Municipality.

Author: S. Nilüfer PEKŞEN

Supervizor: Assist Prof. Cihan SELEK ÖZ

Date: 07.04.2014

Nu. Of pages: vii + 156

Department:Labor Eco. and Ind.R.

Subfield:Labor Economics and Ind. R.

In Turkey, as defuncting of the central government in social policy services, the task of producing projects and providing social services is undertaken by local governments that are responsible for providing services at local level. It is impossible for a central government to meet all of the social needs of the society. As central governments provide social policy services, local governments, undertaking "social municipality" mission to give social policy services, has become a significant actor following central government in this field.

In recent years, as the power of central authorics decreases, The implementation of social policies becomes harder from day to day. Thus, The role and weight of local governments became more significant. The porposals, such as leaving the national power and responsibility to the local govememments are becoming more acceptable. While social Siale idea losc ils power, local govemment became the main center of social policies which detracted from national level.

In this study, social municipality expressed as the implementation of social policies of the historical development, importance and after, examining disability and disability concepts are emphasized, social municipality in accordance with disabilities the services offered, central and local government social services, the legal basis is emphasized. Finally, social municipality in the framework of the Ankara Metropolitan Municipality disabled social services elaborates services offered evaluations on the collected data and Ankara Municipality Strategic 2010-2014 Plan in the light of assessments have been made.

Anahtar Kelimeler: Social municipality, social policy, local government, disabled people

GİRİŞ

Günümüzde gerek sosyal, gerek siyasi ve gerekse ekonomik alanlarda sıkça karşımıza çıkan refah devleti, sosyal devlet, kalkınma, küreselleşme ve hatta birbirine zıt gibi görünse de yerelleşme kavramları, tarihsel süreçte yaşanan ve gelişen koşullara bağlı olarak ortaya çıkmışlardır.

Tüm bu kavramların ortak özelliği, insan odaklı, eşitlikçi, kapsayıcı ve çok boyutluluğu temel kabul etmeleridir. Değişen ve gelişen dünya koşullarında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, yeni sorunlar veya var olan sorunların boyut değiştirmesi, hukuki yapıların yeniden düzenlenmesine, kurum ve kuruluşlara yeni birimler eklenmesine neden olmuştur.

Sosyal devlet anlayışı ile ortaya çıkan bu yeni yapıda, merkezi yönetimlerin sosyal hizmetleri en etkili ve en verimli şekilde bireylere ulaştırabilmesinin yolu da yerel yönetim birimlerinden biri olan belediyeler ile mümkün olabilmektedir.

Ekonomik gelişmenin ve siyasal katılımcılığın yanı sıra, sosyal paylaşım ve kapsayıcılık ile kültürel çoğulculuğu misyon edinen belediyeler, bu doğrultuda, sosyal belediyecilik anlayışı ile çocuklara, gençlere, yaşlılara, kadınlara, işsizlere, yoksullara ve engelliler gibi dezavantajlı gruplara bir takım hizmetler sunmakla yükümlüdürler.

Bu çalışmada da sosyal belediyecilik bağlamında engellilere sunulan hizmetler ile Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bu konudaki çalışmaları incelenmektedir.

Çalışmanın Konusu

Sosyal belediyecilik, yerel yönetimlere sosyal alanlarda planlama ve düzenleme görevi yüklemekte olup bireyler ve toplumsal gruplar arasında etkisini kaybetmeye yüz tutmuş sosyal güvenlik, sosyal yardım ve adalet duygularını güçlendirmeye yönelik olarak yerel yönetimlere sosyalleştirme ve kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir.

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, büyükşehir belediyelerine engelli hizmet birimi kurma yükümlülüğü getirmiştir. Buna göre,

Türkiye’de bütün büyükşehir belediyeleri engellilere yönelik sosyal hizmetleri temin etmek amacıyla engelli hizmet birimleri tesis etmek zorundadırlar.

Bu çalışmanın konusu, sosyal belediyecilik kapsamında engellilere yönelik sosyal hizmetlerin Ankara Büyükşehir Belediyesi özelinde incelenmesidir. Bu çerçevede üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde sosyal belediyecilik, ikinci bölümünde ise engellilik olguları teorik zemine oturtulmuştur. Üçüncü bölümde ise Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin engellilere yönelik sosyal hizmetleri, yapılan mülakatlar neticesinde toplanan veriler ışığında Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Önemi

Dünyada ve Türkiye’de son çeyrek asırda daha da güncelleşen ve giderek artan sosyal sorunlar ve onların çözümüne dönük çalışmalar araştırılmaya değer görülmektedir. Sosyal nitelikli sorunların çözümü noktasında, yine gerek dünya ve gerekse Türkiye’de yaşanan küreselleşme-yerelleşme olgusu, devletin işleyişinde yerel yönetimleri, özellikle de belediyeleri ve hizmetleri ön plana çıkarmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı’nda yer alan belediye hizmetleri açısından güçlü yönler başlığında belirtildiği üzere, “sosyal ve kültürel projeler, kentsel dönüşüm projeleri ve rekreasyon alanları konusunda dünya belediyeleri arasında 1 numara olma” ve “yapısal, kültürel ve sosyal alanlarda yapılan özgün projelerle bütün Türkiye’ye örnek belediye olunması” şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda, sosyal belediyecilik çerçevesinde, dezavantajlı gruplar arasında yer alan engellilere yönelik hizmetler, yerel yönetim birimlerinden olan belediyeler kapsamında Ankara Büyükşehir Belediyesi örneğinde incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; Ankara Büyükşehir Belediyesi örneğinde, yerel yönetimlerde uygulanan ve spesifik olarak engellilere yönelik sosyal belediyecilik yaklaşımını ortaya koymak, uygulanan hizmetlerle ne tür fonksiyonların icra edildiğini tespit etmektir.

Engellilerin sosyal hayata katılması, toplumsal alanda karşılaştıkları ve gündelik yaşama entegre olabilmelerinin önündeki sıkıntıların ortadan kalkması veya en aza

indirgenmesi konusunda belediyelere düşen yasal görevlerin, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından yerine getirip getirmediği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın teorik çerçevesinin çizilmesi amacıyla gerek internet ortamında gerekse de kütüphaneler aracılığıyla literatür taraması yapılmıştır. Konu ile ilgili yapılmış olan çalışmalar için Yüksek Öğretim Kurumu'nun Tez Kataloğu detaylı bir taramaya tabi tutulmuş, bu bağlamda direkt engellilere yönelik sosyal belediyeçilik hizmetleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamışsa da, indirekt olarak yerel yönetim ve sosyal hizmetlerle alakalı doktora ve yüksek lisans seviyesinde çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın ampirik kısmı için ise Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü'nde Şube Müdürü ve üç görevli personel ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlar için yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Mülakat formunda sorulan sorular, Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği ile büyükşehir belediyelerine yasal olarak yüklenen sorumlulukların ne ölçüde yerine getirildiğini tespit edilmesine yöneliktir.

Bu çerçevede Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin engellilerle ilgili bir veri tabanı oluşturup oluşturmadığı, engellilerin toplum hayatı ile bütünleşmesini sağlayıcı hizmetleri, dış paydaşlarla birlikte engellilere yönelik sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaları, engellilere ve ailelerine yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile bu hizmetleri sağlayacak personelin gerekli eğitimleri almasına yönelik çalışmaları, engelliliği önlemeye yönelik bilinçlendirme ve bilgilendirme faaliyetleri, engellilere yönelik mesleki rehabilitasyon ve eğitim faaliyetleri, engellilere yapılan aynî ve nakdî yardımlar, engellilerin ulaşımını kolaylaştırıcı hizmetler ve bakıma muhtaç engelliler ile yaşlılara bakım hizmeti sağlanması yönündeki yükümlülükleri, yapılan mülakatlar sonucunda tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı ile karşılaştırılarak değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde sosyal belediyeçilik kavramı, dünyada ve Türkiye'de sosyal belediyeçiliğin tarihsel gelişimi, sosyal belediyeçiliğin işlevleri, sosyal

belediyeciliğin hukuki altyapısı ve sosyal belediyecilik çerçevesinde sunulan hizmetlere değinilmiştir.

İkinci bölümde engellilik olgusu irdelenmiştir. Engelli kavramı, engelli grupları, engellilerin toplumla bütünleşmesinin önemi ve toplumla bütünleşmesinde yaşadıkları temel sorunlar ile merkezi ve yerel yönetimlerin engellilere sundukları hizmetlere yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise belediyelerin engellilere sundukları hizmetler ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu Engelli Hizmet Birimleri doğrultusunda Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere sundukları hizmetler araştırılmıştır. Yine bu bölümde, sunulan hizmetler, 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

1. BÖLÜM: SOSYAL BELEDİYECİLİK

1.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı

Sosyal belediyecilik, esas itibariyle, 1982 Anayasası'nın devletin temel nitelikleri arasında saydığı sosyal devlet ilkesinden kaynaklanmaktadır. Anayasa'da benimsenen sosyal devlet anlayışı 03.07.2005'te çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile sosyal belediyecilik faaliyetlerini yerel yönetimlerin temel faaliyetlerinden biri haline getirmiştir. Böylece eğitim, sağlık, işsizlik yardımları vs. gibi uzun vadeli politika gerektiren hizmetler merkezi yönetim tarafından sürdürülürken, yiyecek, giyecek, barınma, ısınma vs. gibi kısa vadeli ve hızla karşılanması gereken ihtiyaçların giderilmesi için destekler ise yerel yönetimlerin sorumluluğuna verilmiştir (Beki, 2009: 1-2).

Belediyeler, 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, madde 3/a'da da belirtildiği gibi, *belde halkının ortak yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş, karar organı seçmenler tarafından oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu kurumlarıdır.*

Sosyal belediyecilik yerel yönetimlere sadece alt yapı hizmetleri yüklemenin ötesinde, onları sosyal sorunların çözümünde de birebir sorumlu tutmaktadır (Toprak ve Şata, 2009: 15).

Sosyal belediyecilik, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını artıran ve sosyal yaşam içinde aktif bir hale gelmesini sağlayan bir anlayıştır. Toplumun beklenti, ihtiyaç ve taleplerini karşılayacak hizmetler vermekle yükümlü, tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim birimlerinden biri olan belediyelerin etkin ve hızlı hizmet üretebilmesinin en temel şartı toplumun yapısını, önceliklerini tanımaktır. Toplumun ihtiyaç ve beklentileri denildiğinde sadece kentsel alt yapı hizmetleri ve teknik hizmetler anlaşılmamakta, günümüz koşulları da değerlendirildiğinde kültürel, ekonomik, eğitim ve sağlık hizmetlerine yönelik bir takım sorumluluklar bu kapsama dahil edilebilmektedir. Bu da “Sosyal Devlet” kavramının uzantısı olarak “Sosyal Belediyecilik” anlayışını beraberinde getirmektedir.

Sosyal devlet kavramından sosyal belediyecilik kavramına gelinecek olursa, sosyal belediyecilik kavramı, Batı ülkelerinde “social municipality” (www.worldbank.org,

08.10.2012); (sosyal belediyeçilik), “social municipality services” (sosyal belediyeçilik hizmetleri) ve “social based municipality” (toplum temelli belediyeçilik) gibi benzer biçimlerde kullanılmaktadır. Diğer taraftan yine Batıda “refah devleti” ve bunun yerel bazda “refah belediyeçiliği” kavramının da kullanıldığını ve 1980’li yıllarla birlikte refah devleti anlayışında zayıflamalarla beraber refah belediyeçiliğinin de zayıfladığını görmekteyiz (Ersöz, 2011: 81).

Refah belediyeçiliği veya sosyal belediyeçilik yaklaşımının temelleri 19. yüzyılın sonlarında gelişen “sosyal devlet” anlayışına dayanmakta, özellikle sosyal demokrat partilerin iktidarda olduğu ülkelerde/yerel yönetimlerde daha çok önemsendiği görülmektedir. Örneğin Fransa’da Saint-Nazaire belediyesi kendisini “municipalité sociale” olarak tanımlamaktadır. Bu tür hizmetler yerel yönetimler tarafından ve yerel yönetimlerle işbirliği içinde sivil toplum kuruluşları ve kiliseler tarafından yapılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde rekreasyonel ve sportif faaliyetler de “social municipality” kapsamında önemsenmektedir (Ersöz, 2009: 42) .

İkinci ve daha geniş kapsamlı bir tarif yapılacak olursa, belediye sınırları içerisinde ikamet eden halkın yaşam standartlarını yükseltecek mahiyette yapılan sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yanı sıra, her türlü kültürel, sanatsal, eğitsel ve sportif faaliyetler bütünü sosyal belediyeçilik kapsamı içerisinde değerlendirilebilir. Bu tanımda da görüleceği üzere sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin yanı sıra, belediyeler tarafından özellikle 1990’lı yıllarla birlikte daha fazla yapılmaya başlayan her türlü kültürel etkinlikler, sanatsal faaliyetler, sportif faaliyetler ve meslek kazandırma ve kişisel gelişime yönelik eğitim hizmetleri sosyal belediyeçilik olarak nitelendirilebilir (Beki, 2009: 42).

Dikkat edilecek olursa, sosyal belediyeçilik olarak ifade edilen bu tanımların temelinde insanı ve sosyal dokuyu önceleyen, fiziki dokuyu da sosyal dokuya göre şekillendiren bir anlayış yatmaktadır. Nitekim genelde sosyal belediyeçilik hizmetlerini yürüten belediye başkanları, belediyeçilik hizmetlerini üç ana kategoride ele almaktadırlar: Bunların birincisi alt yapı hizmetleri denilen hizmetler ki; imar, yol, asfalt, cadde, kaldırım, park yapımı, temizlik vb. hizmetlerdir. İnsanların hayatlarını kolaylaştıran bu hizmetlerden sonra ikinci sırada; insanların temel ihtiyaçlarını karşılama görevi gelmektedir. O da maddi imkansızlıklar içerisinde olan insanların ihtiyaç duydukları sosyal yardım ve hizmetlerdir. Sosyal yardım ve sosyal

hizmetler kapsamında yapılan çalışmalar buraya matuf çalışmalardır. Üçüncü sırada ise kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi görevidir. Kültürel ihtiyaçların giderilmesi noktasında yapılması gereken hizmetler eğitim, kültür, spor ve sanatsal hizmetler olarak ele alınmaktadır.

Sosyal belediyeçilik kapsamında değerlendirilecek konuların başında sosyal doku çalışmaları gelmektedir. Şehirde yaşayan insanların envanterini çıkarmaya yönelik olarak yapılacak en önemli çalışma bir sosyal doku haritası çıkartmaktır. Fiziki ve sosyal yatırımların yapılmasında yol gösterici olacak bu çalışma sayesinde şehirdeki nüfusun gelir, yaş, sağlık ve kültür bilgileri toplanmış olacaktır. Kamuoyu araştırmaları, anketler, sayımlar, diğer istatistiki yöntemler sayesinde kent insanının eğilimlerini belirlemek mümkün olacaktır. Kültürel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin sunumunda bu veriler kullanılacak, aynı zamanda gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespiti de kolaylaşacaktır. Belediye hizmetlerinin ölçülmesi de bu çalışmalarla mümkün olacaktır. Böylece etkin hizmet sunumu kaynak israfının ve adaletsizliğin önüne geçebilecektir (www.turkhukuksitesi.com)

Çocuklar, gençler, kadınlar, yaşlılar, engelliler, risk grupları, kriz dönemi hizmetleri, yaygın eğitim organizasyonları belediyelerin sosyal hizmet alanlarını oluşturmaktadır (Pekküçükşen, 2004: 24) Bu bağlamda;

- *Çocuklar:* Kreş ve çocuk yuvaları, kimsesiz çocuklar için yuvalar, çocuk kulüpleri açılması, parkların düzenlenmesi vb.
- *Gençler:* Gençlik merkezleri, spor tesisleri, danışma ve psikolojik yardım merkezleri, meslek edinme kursları açılması vb. (Gençlerin sıhhatli ve donanımlı yetişmeleri, zararlı alışkanlıklardan korunmaları amacıyla gençlik merkezleri oluşturulmalıdır. Gençlerin demokratik hayata katılımını sağlamak açısından gençlik konseylerinin kurulması da bir başka faydalı uygulamadır)
- *Kadınlar:* Ana- çocuk sağlığı merkezleri, kadın sığınma evleri, meslek edindirme kursları açılması vb.
- *Yaşlılar:* Güçsüzler Yurdu, huzurevleri açma, hobi ve iletişim merkezleri oluşturma vb.

- *Engelliler:* Engelliler için temel eğitim okulları, meslek edindirme ya da beceri kursları açılması, koruma vakıflarının kurulması, spor ve iletişim imkanları sağlanması vb.
- *Risk Grupları:* Yoksullar, işsizler, sokak çocukları, tinerci çocuklar, ihmale ve istismara uğramış çocukların aralarında bulunduğu gruplar için hukuki ve psikolojik yardım büroları açılması ve sosyalleşmelerinin sağlanması için çeşitli organizasyonlar düzenlenmesi vb.
- *Kriz Dönemi Hizmetleri:* Savaş, terör, doğal afet gibi durumlarda barınma, beslenme, temizlik hizmetleri verilmesi, ilgili kurumlarla görüşerek, onların harekete geçmelerinin sağlanması vb.
- *Yaygın Eğitim Organizasyonları:* Okuma yazma, çocuk bakımı ve eğitimi, çıraklık eğitimi, beceri kazandırma kursları vb.

21. yüzyıl itibariyle klasik belediyeçilik hizmetleri olarak ifade edilen alt yapı, su, kanalizasyon, imar, ruhsat, zabıta hizmetleri gibi belediyeçilik hizmetlerinin yanında; yeni bir anlayışla, bunlara ek olarak sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, kültürel ve sanatsal, eğitim ve spor hizmetleri de sosyal belediyeçilik olarak halka hizmet etme noktasında her geçen gün faaliyetlerini çoğaltarak devam etmektedir.

Sosyal belediyeçilikte esas hedef, her talep edene talep ettiği yardımı vermek değil, belde sakinlerini yardıma muhtaç olmaktan kurtarmak ve sosyal dokuya müdahale ederek birey ve gruplarda ortaya çıkan değer- davranış farkını azaltmak, yani sosyal dokunun rehabilitasyonunu sağlamaktır. Sosyal dokunun rehabilitasyonu ise;

- Bireyin ben algısının şehir algısıyla özdeşleşmesine,
- Bireyin şehre aidiyet ve mensubiyet duygusunun gelişimine,
- Bireyin kenti sahiplenme duygusunun gelişimine,
- Bireyin şehircilik bilincinin gelişmesine, □
- Bireyin şehre taşıdığı değerler, şehre kattığı değerler, şehirde edindiği değerler bağlamında bütüncül bir dönüşüm yaşamasına,
- Bireyin şehirde temsil ve katılım sorunlarının çözümüne,
- Bireyin şehre uyumuna,
- Bireyin sosyal değerler ve sosyal davranışları arasındaki farkın kapatılmasına,

- Bireyin şehre dair gelecek tasarımları ile kendinse dair gelecek tasarımları arasında özdeşlik kurulmasına,
- Bireyin şehir yönetiminden talep ve beklentilerinin sağlıklı bir zemine kavuşmasına,
- Bireyin sivil bilinç eğiliminin şehrin katılımcı, çoğulcu ve özgür yapısı içerisinde kendinse yer açmasına ve şehrin daha sivil, daha katılımcı, daha çoğulcu ve daha özgür bir yapıya kavuşmasına,
- Bireyin nesiller bağlamında iletişim düzeyi ve bilinç değişiminin sağlıklı bir zemine kavuşmasına katkı sağlar (Şen 2007: 32).

1.2. Sosyal Belediyeciliğin Tarihçesi

Yerel yönetimlerin sosyal politikanın sağlanmasına katılımı incelendiğinde, bu kurumların dönemden döneme ve ülkeden ülkeye değişmekle birlikte önemli sosyal politika fonksiyonlarını yerine getirdiği görülmektedir. Ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımı ve kamu hizmeti işlevlerine sahip olan yerel yönetimler gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde daha çok kamu hizmeti işlevi çerçevesinde merkezi idarenin bölgesel düzeydeki temsilcisi veya partneri rolünü üstlenerek katılmışlardır (Ersöz, 2011: 65).

Yerel yönetimler, merkezi devletle birlikte kamu hizmetlerini yerine getiren kuruluşlar olarak daha çok geniş anlamda sosyal politikanın konusuna giren hizmetlerin yerine getirilmesinde görev almışlardır. Çünkü işçi sınıfı merkezli ve çalışma hayatını düzenleme amaçlı sosyal politika önlemlerinin neredeyse tamamı yasama erkine sahip merkezi devlet tarafından yürütülebilecek bölgesel nitelikli değil, ulusal düzeydeki politiklardır. Bu bağlamda sosyal belediyecilik olgusu, dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki ana başlık altında irdelenecektir.

1.2.1. Dünyada Sosyal Belediyecilik

Tarihsel sürece baktığımızda sosyal belediyecilik, Sanayi Devrimi öncesi, Sanayi Devrimi süreci ve Sanayi Devrimi sonrası oluşan refah devleti ve sonrası dönem olarak üç ayrı çerçevede gelişim göstermektedir. Refah devleti ile birlikte yerel yönetimlerin de sosyal alana ilişkin faaliyetleri, önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde gelişmiştir. Bu dönemde yerel yönetimler refah devleti ile birlikte sosyal refah hizmetlerinin yürütülmesinde önemli roller üstlenmişlerdir. Refah devletinin

dönüşümü ile birlikte ise merkezi idareler asli görevleri dışında yer alan sosyal yardım ve sosyal hizmetler alanını tamamen yerel yönetimlere devretmeye başlamışlardır. Bu çerçevede genelde yasal çerçeveyi çizme, kaynak aktarma ve denetleme fonksiyonlarını merkezi idarenin, hizmetlerin uygulanmasının ise yerel yönetimlerin üstlendiği bir yapılanma içerisine girilmiştir (Selek Öz,2010: 32).

1.2.1.1. Sanayi Devrimi Öncesi Dönem

Endüstri devriminden önce Avrupa'da yerel yönetimler daha çok bağımsız şehir yönetimleri biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu şehir yönetimleri, ilk çağlarda merkezden yönetimi geniş şekilde uygulayan devletlerin güvenlik ve düzeni temin edemedikleri için Ortaçağda hakimiyetlerini derebeyleriyle paylaşmak zorunda kalmaları ile doğmuşlardır. Birçok şehir, bir prensle bağılı olarak, sınırları içinde bağımsız bir yönetim, özerk bir bölge haline gelmiştir. Bazı şehirlerde halk, meclis üyelerini ve resmi görevlilerini seçme hakkı kazanmıştır (Ersöz, 2011: 66-67).

Bu dönemde şehir yönetimleri, temel kentsel hizmetlerin yanı sıra günümüzün üniter devletleri tarafından yerine getirilen önemli sosyal politika fonksiyonları üstlenmişlerdir. Yerel yönetimler, yine bu dönemde, sosyal politika tarihinde önemli bir yere sahip olan "Yoksulluk Yasaları"nın uygulanmasında etkin bir rol oynamışlardır. Ortaçağ Avrupası'nda kıtlık, savaş ve salgın hastalıkların korunmaya muhtaç insan sayısını hızla artırması İngiltere' de devleti önlem almaya itmiştir. Bu ülkede 1300'lü yılların ortalarından 1800'lü yılların ortalarına kadar bir dizi Yoksulluk Yasası uygulamaya konmuştur. Bu yasalardan en önemlisi ve I. Kraliçe Elizabeth tarafından 1601 yılında yapılmış ve bu yasanın temel maddeleri Amerikan kolonilerinde uygulanan yasalara dahil edilmiştir (Selek Öz, 2010: 32-33).

Yoksulluk yasaları ile gerek İngiltere ve gerekse ABD'de devletin sorumluluğu altındaki kamu yardım modeli devreye girmiştir. Yerel yönetimler ise merkezi devlet tarafından belirlenen yoksullukla mücadele politikalarının yerel düzeyde uygulayıcısı olmuşlar ve sosyal politikaların sağlanmasına katılmışlardır (Ersöz, 2011: 68).

1.2.1.2. Sanayi Devrimi Dönemi

Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çok ciddi sosyal sorunlar çıkmaya başlamıştır. Öncelikle fabrikaların kurulması, zanaat tipi üretim tarzının sonu olmuş, bir başka

ifadeyle geleneksel üretim tarzının yerini modern üretim tarzı almıştır. Bunun bir sonucu olarak da Sanayi Devrimi'ne kadar nüfusun ve işgücünün çok önemli bir bölümünü oluşturan köylüler, feodal bir yapı içinde varlıklarını sürdürürken yeni değişimler onların yaşama ve çalışma koşullarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve endüstri bölgelerinde yeni yaşama ve çalışma koşulları içine girmelerine neden olmuştur. Hızlı bir kentleşme ile birlikte o güne kadar benzeri görülmemiş büyük bir göç hareketi başlamıştır (Selek Öz, 2010: 33).

19. yüzyılda kentleşme, endüstri öncesi sosyal düzeni temin eden siyasi ve sosyal kurumların yeteneklerini aşan bir hızda gerçekleşmiştir. Bu nedenle mevcut kurumlar, sosyal düzenin sürdürülmesinde yetersiz kalmışlardır. Yeni kent toplumunu yönetmeye yönelik ilk girişimler, caddelerin temizliği, güvenliğin sağlanması ve yoksullara yardım gibi spesifik görevlerden sorumlu özel amaçlı örgütlerin oluşturulması ve zamanla büyüyen yerel kendi kendine yönetim talebi biçiminde ortaya çıkmıştır. Böylece yerel yönetimler, bir yandan temel kentsel ihtiyaçların karşılanmasında diğer yandan sosyal politika fonksiyonlarının yerine getirilmesinde rol oynamaya başlamışlardır. Endüstri devriminden ikinci dünya savaşına kadar olan periyotta yerel yönetimlerin sosyal politika alanındaki baskın işlevi 20. yüzyılın başlarına kadar genelde yoksullara yardım ölçeğinde kalmış, bu dönemden sonra ve özellikle Birinci Dünya Savaşı ve iki savaş arasındaki sosyal imkansızlıklar döneminde yerel yönetimler daha geniş sorumluluklar yüklenmişlerdir (Ersöz, 2011: 68-72).

1.2.1.3. Refah Devleti ve Sonrası Dönem

İkinci Dünya Savaşından sonra refah devletinin gelişimine paralel olarak yerel yönetimler merkezi idareler tarafından ulusal düzeyde planlanan sosyal politikaların mahalli düzeyde hayata geçirilmesinde temel ajans haline gelmişlerdir. Refah programları başlangıçta ulusal nitelikli olmalarına rağmen, programların uygulanması ve mahalli düzeyde yorumlanması yerel yönetimlerin düzenlenmelerine bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Birçok Avrupa ülkesinde desentralizasyon politikaları yerel yönetimlerin daha fazla yetki ve sorumluluk almasına imkan vermiş, yerel yönetimler refah politikalarının en önemli tamamlayıcı-uygulayıcı ajansı haline gelmişlerdir. Bundan dolayı İskandinav yerel yönetimleri için “refah

belediyesi” kavramı kullanılırken, İngiltere’de yerel yönetimler bazı yazarlar tarafından “yerel refah devleti” olarak nitelendirmişlerdir (Ersöz, 2011: 74).

Yerel yönetimlerin sosyal belediyeçilik bağlamındaki fonksiyonlarının 1945-75 yılları arasında çıktığı görülmektedir. Bu dönemde belediyelerin sosyal yardım ve sosyal hizmet alanları çok genişlemiş ve belediyeler bu dönemde ulusal düzeyde planlanan sosyal politikaların mahalli düzeyde hayata geçirilmesinde temel ajans hale gelmişlerdir. Merkezi devlet eğitim hizmetlerinde, sağlık hizmetlerinde, konut hizmetlerinde yerel yönetimlerden bir ajans olarak yararlanmıştır. Bu fonksiyonlarını yerel yönetimlere bırakmış, onunla paylaşmıştır. Böylece dünyada sosyal belediyeçilik dediğimiz belediyeçilik anlayışı gelişmiş ve belediyelerde, nasıl ki devlet sosyal devlet olarak tanımlanıyorsa, belediyelerde refah belediyeleri (sosyal belediyeler) olarak tanımlanmışlardır (Ersöz, 2010: 91-92).

Bugün neo-liberal politikaları benimseyen 1980 öncesinin refah devletlerinde halen yerel yönetimlerin sosyal politika ve sosyal yardımlar alanında etkin oldukları anlaşılmaktadır. Çünkü 21 yüzyılın başlarına gelindiğinde görünen odur ki, devletlerin, toplumun karşılanmasında konsensüsü olan sosyal politika ve yoksullara yönelik hizmetler alanındaki sorumluluklarını özel sektöre, STK’lara, dini kurumlara veya sivil topluma devretmesi mümkün olmamıştır. Diğer bir ifadeyle sosyal politikalar büyük ölçüde hala devletler tarafından sağlanmaya devam edilmekte ve yerel yönetimler sosyal politikaların sağlanmasında etkin olarak görev almaktadırlar. Nitekim, İngiltere’de, 2006 yılı itibariyle belediyeler yoksul, yaşlı, engelli, hasta, kadın ve çocuklara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler sunmakta, eğitim ve sağlık alanında çok kapsamlı görevler yerine getirmekte, bölgesel gelişme ve kalkınma ile istihdamı geliştirme programlarını hayata geçirmektedirler. İşsizliği önlemek amacıyla meslek ve beceri kazandırma projelerine öncülük etmektedirler. Neo-liberal politikalara rağmen güçlü refah devleti niteliğini büyük ölçüde koruyan İsveç’te ise, belediyeler halkın gündelik yaşamını ilgilendiren hemen her alanda hizmetler sunmakta ve eğitimden sağlığa, konuttan sosyal yardım ve sosyal hizmetlere kadar her alanda sosyal politikaları etkin bir şekilde sağlamayı sürdürmektedir (Ersöz, 2007, 50).

1.2.2. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik

Türkiye’de yerel yönetimlerin kurumsal anlamda yapılandırılmalarının uzun bir geçmişi bulunmamaktadır. 1849 yılına kadar Osmanlı’da şehirler, kadılar, vakıflar, loncalar ve mahallelerin faaliyetleri ile ortak gereksinimlerin karşılandığı yerleşim birimleri olmuşlardır. Vakıflar eğitim, kültür, sağlık, sosyal yardım tesisleri gibi faaliyetleri yerine getirirken, loncalar çarşı pazar denetimi yapmaktaydı (Kaya, 2003: 43-44). Ancak vakıf ve lonca sisteminin çözülmeye başlaması bu hizmetlerin kim tarafından sağlanacağı sorusunu gündeme getirmiştir. Bu bağlamda Osmanlı’nın sosyal devlet olma yolunda önemli ilerlemeler kaydettiği görülmektedir.

Türkiye’de sosyal belediyeciliğin gelişimini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

1.2.2.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Belediyecilik

Mevcut kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, İstanbul’un fethinden 1831 tarihine kadar İstanbul’da “şehremini” adı ile anılan bir kimseye rastlanmakta ise de, bugünkü karşılığında belediye ile ilgisi olmayıp, görevinin “mimar başı”lık ya da yardım etmekle mükellef olduğu ve saraya ait iç ve dış işlerden sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. 1827 yılında İhtisâb Nezâreti kurulmuş ise de bu yapı, içerisinde sadece şehreminliğini değil, beraberinde İstanbul Valiliğini, Zabtiye Nâzirliğini ve Mâliye Nâzirliğini de barındırmaktaydı (Ergin, 2012: 26).

Türkiye’de modern belediye kurumlarının ilk örnekleri, Osmanlı devlet yapısının değişim ve dönüşümü yoğun olarak yaşadığı Tanzimat Döneminde görülmektedir. Bu dönemde belediyelerin gelişimi, “beledi uygulama” ve “kurumsal gelişim” kriterleri çerçevesinde değerlendirildiğinde üç ana döneme ayrılmaktadır. İlk dönem, 1855-1876 yıllarını kapsayan kuruluş dönemidir. 1855 yılında İstanbul Şehremâneti ve 1858’de Altıncı Daire-i Belediyenin kurulması, belediyecilik alanında il atılan adımlardır. 1864’te çıkarılan Vilayet Nizamnâmesi’nde her yerleşim yeri belediye olarak kabul edilmiş, 1871 yılında taşra için çıkarılan Vilayet Nizamnâmesi’nde de belediyeler için ayrı bir bölüm düzenlenerek ayrıntılı hükümlere yer verilmiş ve böylelikle belediyeciliğin yasal zemini ortaya çıkmıştır. İkinci dönem, sınırlı gelişmelerin yaşandığı ve 1877-1908 yıllarını kapsayan 1. Meşrutiyet Dönemidir. Hukuki altyapı bakımından önemli adımlar atılmış olsa da Osmanlı-Rus savaşının bu

döneme denk gelmesi ve öncesinde çıkartılan Vilayet Belediye Kanununun uygulanamaması sebebiyle, pratik bir çözüm olarak üretilen şehremâneti ile on belediye dairesinden oluşan yönetim yapısı, yaygınlaşma imkanı bulamamıştır. Kurumsallaşma olarak nitelendirilen üçüncü dönem, 1908-1922 yılları arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Dönemin ilk gelişmesi, 2. Meşrutiyet'in ilanından sonra İstanbul'da Dersaâdet Belediye Kanununun uygulamaya konması ve bu bağlamda yirmi belediye ile Cemiyet-i Umumiye-i Belediye'nin açılması olmuştur. 1877 yılındaki kanun geçerli olmakla birlikte personel sistemi, muhasebe, teşkilat yapısı ve özellikle mali alandaki kodifikasyon çalışmaları, dönemin önemli gelişmeleri arasında yer almaktadır (Oktay, 2008: 377-378).

Öte yandan, Osmanlı Devleti'nde bugünkü anlamda yerel yönetimler tarafından sunulan, temizlik, imar, kültür, eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi alt yapı ve toplumsal hizmetleri yerine getiren ve bu anlamda destek sağlayan diğer çeşitli kurum ve kuruluşlar da göze çarpmaktadır. Bunların başında ise Osmanlı'da kendine özgü bir yeri, örgütlenme biçimi ve hukuku olan vakıflar gelmektedir. (Öztürk, 2002: 54).

Padişahlar, vezirler ve bireylerin kent ve kasabalardaki vakıf yoluyla yaptırdıkları hastaneler, çeşmeler, hanlar, köprüler, aşevleri ve imarethaneler dönemin imar ve sosyal yardım hizmetlerini yerine getiriyordu (Tümerkan, 1946: 6).

1.2.2.2. Cumhuriyet Sonrası Dönemde Sosyal Belediyecilik

1923-1930 döneminde, bazı kanunlar çıkarılmasına rağmen, belediyecilik konusunda yapılan çalışmalar oldukça yüzeysel ve dağınık kalmıştır (Ortaylı, 1995: 295). İl özel idaresi konusunda 1913 yılında kabul edilen İdare-i Umumiye-i Vilayet Geçici Kanunu ile il genel yönetimi ve il özel yönetimi birlikte yeniden düzenlenmiştir. İl genel yönetim kısmı, 1929 yılında 1426 sayılı Kanunla kaldırılmıştır (Tortop, 2008: 24). Köylerle ilgili durum ise 1924 yılında 442 sayılı yasa ile düzenlenmiştir (Erten,1999: 110).

Türkiye'de 1950'li yıllarda hızlanan kentleşme süreci ile birlikte kentler nüfusça kalabalıklaşmış, belediyelerin öncelikleri sosyal politikalardan daha çok, temel kentsel altyapı hizmetlerinin karşılanmasına yönelmiştir. O yıllardan itibaren, başta 1930 tarihli Belediye Kanunu olmak üzere çeşitli yasalarla belediyelere verilmiş olan

birçok sosyal içerikli görev, kaynak yetersizliği ve ilgisizlik gibi sebeplerle merkezi yönetimler tarafından yerine getirilmiştir (Pektaş, 2010: 11). 1950'li yılların ortalarından itibaren kendini hissettirmeye başlayan şehirleşme süreci, 1960'lı yıllarda hızlı bir tempoya bürünmüş, kentleri ve yönetimlerini önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. 1961 Anayasası'nın yerel yönetimlere getirdiği demokratik ve özerk mali yapı ve yönetsel çerçeveye rağmen, gerekli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılamadığı için hızla artan kentsel sorunlar karşısında yerel yönetimler gerekli yetki, kaynak ve kurumlardan yoksun bir konuma düşmüşlerdir (Yıldırım, 1990: 25).

1960'lı yılların ikinci yarısından sonra Türkiye'de sosyalist siyasal hareketlerin gelişmeye başlamasıyla 'belediyecilik söylemi' de değişmeye başlamıştır. Belediyeler, yeterli kaynaklara sahip, merkezi yönetimin keyfi müdahalelerine olanak vermeyen bir belediye anlayışını savunmaya başlamışlardır (Tekeli, 1990: 48). Özellikle 1960'lardan sonra sosyal demokrat belediyelerin kurulması ile sosyal belediyecilik anlayışı belediyelerimizde yayılmaya başlamış, ancak belediye gelirlerinin yetersizliği bu görevlerin yerine getirilmesine engel teşkil etmeye devam etmiştir.

Sosyal belediyecilik uygulamalarının yerel yönetimlerde kısmen kurumsallaşmaya ve yaygınlaşmaya başlaması 1970'li yıllarda başlamıştır. O yıllarda belediyeler, birlikler, kooperatifler, şirketler ile katılımı arttırarak ve sivil toplum kuruluşları ile sendika ve meslek örgütlerini de yönetime katarak yeni belediyecilik uygulamalarını hayata geçirmişlerdir (Kesgin, 2008: 97).

1990'lı yılların başından itibaren geçmiş döneme göre nispeten gelirleri artan bazı belediyeler, bir yandan eğitim ve kültür düzeyi değişen ve kentsel ve sosyal hizmet talebi büyüyen ve çeşitlenen nüfusun, diğer yandan ülkenin birbiri ardına yaşadığı krizlerden dolayı göçle gelen veya giderek yoksullaşan kentli kitlelerin ihtiyacını karşılamak için sosyal yardım ve sosyal hizmet merkezli sosyal politika önlemlerine daha fazla pay ayırmaya başlamışlardır. Geçmiş dönemden fakir, kimsesiz, engelli ve yaşlı kimselere aşevlerinde sıcak yemek, yiyecek, giyecek verilmesi biçiminde devralınan sosyal yardımlar, 1990'lı yıllardan sonra hem tür, nitelik ve kapsam olarak artmış ve hem de ayrı ayrı belediye kurumları tarafından sağlanır hale gelmiştir.

Engelliler merkezi, huzurevi, kadın ve çocuk sığınma ev ve merkezleri, hastane, poliklinik ve sağlık merkezlerinin kurulması ve kapsamlı meslek ve beceri kazandırma kurslarının düzenlenmesi birçok Büyükşehir Belediyesinin temel hizmetleri arasına girmiştir. Bazı Büyükşehir belediyeleri tarafından sağlanan bu hizmetler, giderek yaygınlaşmaktadır (Ersöz, 2005: 149).

Yerelleşme anlayışının etkisi ile özellikle 1994 sonrasında yerel yönetimler, yerel kalkınmadan istihdama, yoksullukla mücadeleye kadar yeniden inisiyatif kullanmaya başlamışlardır. Kalkınma çabaları, önceleri merkezi hükümet çerçevesinde düşünülürken, bu tarihlerden sonra özellikle belediyeler yerel kalkınma projelerini hayata geçirmişlerdir (Kesgin, 2008:1).

2000’li yılların başında ülkemizdeki belediyelerin fiziki ve ekonomik kalkınmaya da yöneldiği ve bu bağlamda istihdamla, meslek ve beceri eğitimi ile ilgili hizmetler üstlendiği görülmektedir. Bu durum Türkiye’de de yavaş yavaş belediyeçilik anlayışının kent ve kentin tüm sorunlarını kapsayan bir anlayış değişikliği içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Ersöz, 2010: 93).

1.3. Türkiye’de Sosyal Belediyeçiliğin Hukuki Çerçevesi

Türkiye’de sosyal belediyeçiliğin hukuki çerçevesini çizmek için Kamu Yönetimi Reformu çerçevesinde yasalaşan 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, 10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 22.02.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nu incelemek gerekmektedir.

1.3.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda Sosyal Belediyeçilik

Cumhuriyet tarihinin ilk belediye kanunu olan 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 15. maddesinde belediyelerin görevleri 81 fıkra halinde sayılmıştır. İlgili maddede belediyelere sosyal hizmet ve yardımlara ilişkin birçok görev ve sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Bu görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bırakılmış ve bulunmuş çocukları, delileri, kazaya ve afete uğrayanları koruyup gözetmek.

- Fakir ailelerin ikiz çocuklarına alelumum öksüz, fakir, kimsesiz çocuklara para, hekim, ilaç, yeme, içme, giyecek, barınma, tahsil, terbiye cihetlerinden yardım etmek. Fakir hastalara meccanen bakmak, ilaç vermek, fakir cenazelerini meccanen kaldırmak, alil, işten aciz olup da bakacak kimsesi olmayanlara bakmak.
- Yetimhane yapmak.
- Yersiz, yurtsuzlara iş bulmak, bunlardan garip olup çalışamayacakları memleketlerine göndermek, kimsesiz kadın ve çocukları korumak.
- Ucuz belediye meskenleri yapmak.
- Fakirler için yatı evleri yapmak ve idare etmek.
- Muhtacın için iane sandıkları tesis ve idare etmek.
- Engellilerin ulaşım ile sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlerden ücret almamak veya indirimli tarife uygulamak, belediyeye ait ve belediye tarafından işletilen veya kiraya verilen büfeler, otoparklar gibi işyerlerinin engelliler tarafından işletilmesi konusunda kolaylık sağlamak.
- Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak.
- Gençler için mahallin ihtiyacıyla mütenasip stadyumlar tesis etmek ve işletmek.
- Belediye tiyatrosu, sineması, halk müzeleri, hayvanat ve nebat ad bahçeleri yapmak ve idame etmek ve yaptırıp işletmek.
- Genç ve yetişkin engelliler için meslek ve beceri kazandırma kursları, iş eğitim merkezleri açmak.

1580 sayılı belediye kanunu sosyal hizmetler alanında sıralamış olduğu bu görevlerin yanı sıra 70. maddesinin 16. fıkrasında bir genelleme yaparak meclisten alınacak bir kararla belediyelere daha geniş yetki tanımıştır. Bu maddeye istinaden belediyeler belde halkının mahalli mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim için çeşitli çalışmalar yapabilirler. Bu çalışmalarının kapsamını meclislerinden çıkarabilecekleri bir yönetmelikle düzenleme hakkına sahiptirler.

Şu an yürürlükte olan ve 03.07.2005 tarihinde yasalaşan 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyeleri belde sakinlerinin yerel ve ortak tüm ihtiyaçlarının muhatabı olarak görmekte ve buna göre yetkilendirmektedir. Kanuna göre, belediyeler belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikli her türlü ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla her türlü faaliyet ve girişimde bulunabileceklerdir.

5393 sayılı Kanunun pek çok maddesinde, sosyal belediyeçiliğe kanuni altyapı oluşturabilecek hükümler bulunmaktadır. Örneğin, 38. maddeye göre, belediye başkanının görevleri arasında, “*belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak ve dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yardımda bulunmak*” da sayılmıştır.

Hemşehri hukukunu düzenleyen 13. maddeye göre, belediye sınırlarında yaşayan o beldenin hemşehrileri, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleriyle ilgili bilgilenme ve belediye yardımlarından yararlanma hakkına sahiptir. Üstelik bu yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.

1580 sayılı Belediye Kanunu’ndan farklı olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyenin görev ve sorumluluklarını sıralama usulüne göre tespit etmemiştir. Belediyelerin görev ve sorumluluklarını düzenleyen 14. maddenin (a) bendinde belediyenin zorunlu görevleri, (b) bendinde ise belediyenin zorunlu olmayan görevleri sayılmaktadır. Buna göre belediyenin zorunlu görevleri arasında açıkça “*...kültür ve sanat, sosyal hizmetler ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma vb. gibi hizmetleri yapar veya yaptırır*”(m. 14/a) ifadesi bulunmaktadır. Ayrıca aynı maddenin devamında Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin çocuklar ve kadınlar için korunma ve sığınma evleri açacakları hükme bağlanmıştır.¹

5393 sayılı Kanun’un 14. maddesinin (b) bendinde ise belediyenin zorunlu olmayan/ihtiyari/isteğe bağlı görevleri sayılmıştır. Buna göre; belediyeler *okul öncesi eğitim kurumları açabilir, gıda bankacılığı yapabilir* ve kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen “mahalli müşterek” nitelikteki diğer görev ve

¹ 12.11.2012 tarihinde belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konuk evi açma zorunluluğuna ilişkin bir değişiklik yapılmıştır. Buna göre nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler kadınlar ve çocuklar için konuk evleri açmak zorundadır.

hizmetleri yerine getirebilirler. Aynı zamanda ilgili maddenin devamında belediyelerin *devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını gerçekleştirme, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılama, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açıp işletme, kültür ve tabiat varlıkları ile ve kent tarihi bakımından önem taşıyan tarihi mekânların ve işlevlerinin korunması, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verme* gibi görevleri yerine getirebilirler.

Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında hizmet, görev, yetki ve sorumlulukların paylaşımı konusu zaman içinde yeni biçimler kazanmaktadır. Günümüzde görev bölüşümü bakımından birbirinden farklı üç yöntem uygulanmaktadır. Bunlar yerel yönetimlerin kanunla yapmaları açıkça yasaklanmamış ya da başka kuruluşlara bırakılmamış işleri yerine getirebildikleri genellik ilkesine göre görev paylaşımı usulü, yerel yönetimlerin görevlerinin tek tek kanunla belirlendiği liste ilkesine göre görev paylaşımı usulü ve üçüncü olarak, yerel yönetimlerin her türlü hizmeti yürütebilmek için merkezden olur almasını gerektiren yetki ilkesine göre görev paylaşımı usulüdür (Kılıçer, 1990: 15). Belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde öncelik sırası, 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 14. maddesinde de yer aldığı üzere, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenmektedir. Hizmetlerin, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması gerekmektedir. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulamak zorundadır (Ulusoy ve Akdemir, 2010: 239).

Belediyelerin, sosyal belediyecilik anlamında yapmak zorunda olduğu hususlar sadece 5393 sayılı Belediye Kanununda belirtilen maddelerle sınırlı değildir. Aynı zamanda genel olarak Anayasa, Uluslararası Sözleşmeler, Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnameler ve bunlara taalluk eden yönetmelikler belediyeleri bağladığı gibi, özel olarak da Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun (4109), Belediye Gelirleri Kanunu (2464), Belediye Opera ve Tiyatroları Sanatkar, Mütahhasıs, Hizmetli ve Stajyerlerine Verilecek Ücretler Hakkında Kanun (37), Çevre Kanunu (2872), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2863), Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu (3257), Büyükşehir Belediye Kanunu (5216) gibi kanunlar, Danıştay, Sayıştay ve Yargıtay Kararları ile Belediye Mevzuatı

ile ilgili Tüzük ve Yönetimler belediyeleri bağlayan temel unsurlardır (Beki, 2009: 46).

1.3.2. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda Sosyal Belediyecilik

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda büyükşehir belediyesi; *en az 3 ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi* olarak tanımlanmaktadır.

Kanunun amacı, Büyükşehir belediyesinin yönetimini, hukuki statüsünü yeniden düzenlemek, hizmetlerin planlı, programlı, etkin ve uyum içinde yürütülmesini sağlamaktır. Bir önceki Büyükşehir Belediyesi Kanunu olan 27.06.1984 tarih ve 3030 sayılı Kanundan farklı olarak, 5216 sayılı kanun Büyükşehir yönetimi kurulabilmesi için ayrıca 750.000 nüfus şartını getirmiştir. Kanunda belirtilen tanımlamaya göre; *belediye sınırları içindeki ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim birimlerinin son nüfus sayımına göre 750.000' den fazla olan il belediyeleri, fiziki yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak, kanunla Büyükşehir Belediyeleri'ne dönüştürülürler* (Tortop vd., 2008: 263).

Özellikle 1990'lardan itibaren Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik uygulamalarını yoğunlaştırdıkları görülmektedir. Bu dönemde büyükşehir belediyeleri önce sosyo-kültürel alanda uygulamalara başlamışlar, daha sonra engellilerden başlayarak çeşitli gruplara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamaları başlatmışlardır. 2000'lerden itibaren ise belediyelerin yetkilerinin arttırılması 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile bu belediyelere sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında faaliyette bulunmaları için oldukça geniş yetkiler tanımıştır.

Özellikle 1990'lardan itibaren başlayan ve sosyal belediyecilik kapsamında yapılan sosyal yardım-sosyal hizmet uygulamalarının 1994 sonrası gelişme gösterdiği görülmektedir (Güloğlu ve Es, 2008; 262)

Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7. maddesinin (v) bendine göre “ yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek...” hükmü yer almaktadır.

Böylece, ev hanımları, okumamış gençler, işsizler, engelliler vb. insanlar bu tür etkinliklere katılıp bir meslek veya beceri kazanabilecek; bir yandan gelir elde ederken, diğer taraftan kurslar sayesinde yeni bir sosyal çevreye katılıp sosyalleşebilecektir. Büyükşehir Belediyesi Kanununun 18. maddesinin (m) bendine göre, “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelli merkezleri oluşturmak” denilerek, belediye başkanına toplumun diğer kesimleri için faaliyette bulunma konusunda yetki verilmektedir. Böylece büyükşehir belediyesi başkanı, “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği” kullanabilecektir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, üçüncü bölümde daha detaylı irdeleneceği gibi, engellilere yönelik önemli düzenlemeler getirmiştir. Kanun engellilere yönelik hizmet verecek “engelli hizmet birimleri” kurulmasını büyükşehir belediyelerine görev olarak vermektedir. Bu birimler, “engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki iyileştirme hizmetleri” vereceklerdir. Büyükşehir belediyesinin giderlerini düzenleyen 24. maddenin (j) bendinde ise, “dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” için ayrılacak ödenekler düzenlenmektedir (Ateş, 2009:92; Ulusoy ve Akdemir, 2010: 291-292; Tortop vd., 2008: 264-266; Sönmez, 2010: 64).

1.3.3. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda Sosyal Belediyecilik

04.03.2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’na göre il özel idaresi, “il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini” (md. 3/a) ifade etmektedir.

İl Özel İdarelerinin görevleri, il sınırları içindeki görevleri ve belediye sınırları dışındaki görevleri olmak üzere ikili bir ayırıma tabi tutulmaktadır. Buna göre il özel idareleri mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla (md. 6),

- a) *İl sınırları içinde*: sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, *sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları*; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetler ile
- b) *Belediye sınırları dışında*: imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, *kültür, turizm, gençlik ve spor*; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri yapmakla görevli ve yetkili kılınmıştır.

Yasada, belediyelere olduğu gibi il özel idarelerine de sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin görevler verildiği görülmektedir. Ayrıca “*dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar*” (md. 43/h) il özel idaresinin giderleri arasında sayılmış ve “*bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanma*” (md. 30/n) yetkisi de valiye verilmiştir.

Belediyelerin sosyal nitelikli görevlerinden farklı olarak il özel idareleri, il sınırları içinde sosyal hizmet ve sosyal yardımlar yapma görevine ek olarak yoksullara mikro kredi verilmesi yönünde farklı ve yeni bir görevle donatılmış bulunmaktadır. Özellikle meslek ve beceri kazandırma programları ile mikro kredi yöntemi, eğer iyi uygulanırlarsa, yoksullukla mücadele, istihdamı geliştirme ve yerel kalkınma açısından önemli açılımlar sağlayabilme potansiyeline sahip bulunmaktadır (Eryılmaz: 2007: 82).

1.3.4.6360 sayılı Kanunun Sosyal Belediyeciliğe Etkisi

06.12.2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6360 sayılı “On Üç İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile yerel yönetimlerdeki reform sürecinin devam etmekte olduğu görülmektedir.

6360 sayılı Kanun, toplam 37 madde ile 2 geçici maddeden oluşmakta ve birçok kanunda değişiklik gerçekleştirmektedir; 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu.

Kanun ile 29 büyükşehir belediyesinde il özel idareleri kaldırılmış, 1592 belediye ve 16.082 köy kapatılmış, mahalleye dönüştürülmüş ve 26 yeni ilçe kurulmuştur. Bu yolla il özel idarelerinin yüzde 36'sının, belediyelerin yüzde 53'ünün, köylerin ise yüzde 47'sinin kaldırıldığı ortaya çıkmaktadır.

Yeni Kanun ile hizmet sunumu bakımından daha etkili ve verimli bir yönetsel yapının inşa edileceği ve bu yapının demokratik hayata katılımı sağlayacağı ifade edilmiştir. Geniş ölçekli planlama politikalarının uygulanması, imar bütünlüğünün sağlanması, teknolojiden yararlanılması, nitelikli teknik personelin istihdam edilmesi ile verimliliğin artması, etkin kaynak kullanımı ve bölüşümünün sağlanmasına katkı yeni yapıdan beklenen olumlu gelişmeler olarak yasa gerekçesinde yer almaktadır. Bununla birlikte idari yapıda, mali sistemde, siyasal coğrafya, temsil ve katılımı, personel yapısı, hizmet sunumu ile imar ve planlama düzeninde önemli değişiklikler söz konusu olmuştur. Kırsal nüfus oranının azalması ile sonuçlanacak olan değişimin sosyo-kültürel boyutu ise uygulamadan sonra anlaşılabilen öngörülmektedir. Tüzel kişiliklerin kaldırılması, yeni tüzel kişilik ihdas edilmesi, idari bağıllık ve isim değişikliği, birleşme ve katılmalar, sınır değişiklikleri ve yetki bölüşümü yasanın yönetsel alana ilişkin düzenlemeleri olarak görülmektedir. Yerel yönetimlerin alacağı payların yeniden belirlenmesi ve yeni bölüşüm ilişkileri yasanın mali alana ilişkin düzenlemeleridir. Siyasal coğrafyanın dolayısıyla seçim çevrelerinin değiştirilmesi ile birlikte temsil ve katılım sürecinin nasıl değişeceği yasanın siyasal alana ilişkin düzenlemeleridir. Mülki sınırlar ile belediye sınırlarının örtüştürülmesi ile hizmet alanının genişlemesinin imar ve planlama hizmetleri başta olmak üzere büyükşehir

belediyelerinin hizmet sunumuna ilişkin değişiklikler ise hizmet sunumuna ilişkin düzenlemelerdir. Dolayısıyla bu yeniden yapılanma süreci yerel yönetimlerin görev-yetki ve hizmet alanlarını değiştirmekte, hizmet üretilen mekânsal yapının yeniden belirlenmesi ile birlikte bu hizmeti sunan kuruluşların yapısı da buna göre yeniden düzenlenmektedir (İzci ve Turan, 3012: 119-120).

06.12.2012 tarih ve 6360 sayılı Kanun sosyal alanda da yenilikler getirmektedir. Bunlar:

5393 sayılı Kanunun Md. 14/1-a'da belirtilen kadınlar ve çocuklar için açılması zorunlu olan koruma evleri; *“Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelere, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.”* şeklinde düzenlenmiştir.

5393 sayılı Kanunun Md. 14/1-b'de *“...Gerektiğinde öğrencilere, amatör spor kulüplerine malzeme verir ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclisi kararıyla ödül verebilir.”* ibaresi, *“...Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Yine 5393 sayılı Kanunun Md. 75/1-c'de yer alan *“Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, engelli dernek ve vakıfları, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınmış vakıflar ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu kapsamına giren meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir.”* Hükmüne ilave olarak, ortak hizmetler ve projelerin yapılmasında *“kamu yararı”* yerine, *“belediye kanununda verilen görevler kapsamında olup olmadığı”* ölçütünün esas alınması sağlamaktadır. Engellilerle ilgili vakıf ve derneklere ancak; kamuya yararlı dernek statüsünde olması veya Bakanlar Kurulu Kararı ile vergi muafiyeti tanınmış vakıf olması halinde ortak hizmet projesi

gerçekleştirebileceklerdir. Bununla birlikte gerçekleştirilecek projelerle ilgili olarak mahallin en büyük mülki amirinin izninin alınması zorunluluğunu getirmektedir.

1.4. Sosyal Belediyeciliğin İşlevleri

Sosyal belediyecilik, Anayasamızda yer alan sosyal devlet kavramının yereldeki tamamlayıcısıdır. Her ne kadar yerelde sosyal belediyecilik uzun yıllar algılanamamış olsa da son dönemlerde özellikle Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde önemini artırmıştır. Devletin sosyal devlet olması Avrupa Sosyal Şartında belirtildiği gibi, evrensel olarak kabul edilen tüm ekonomik ve sosyal hakların yerine getirilmesine bağlıdır.

Sosyal devlet “sosyal güvenlik” ve “sosyal eşitlik” ilkelerine dayanır (T.C. İçişleri Bakanlığı 2005: 9). Buradan hareketle sosyal belediyeciliğin işlevlerini şu şekilde sıralayabiliriz (Akdoğan, 2002: 35):

- Sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon,
- Mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme,
- Yardım etme ve gözetme,
- Yatırım.

1.4.1. Sosyalleştirme / Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon

Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecini ifade etmektedir. Belediyeler koydukları kurallarla ve bu kurallara aykırı davranışlara uyguladıkları çeşitli yaptırımlarla bireye (hemşehriye) sosyal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedirler (Pektaş, 2010: 14).

Sosyalleşme, toplumun bir parçası haline gelme; kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı toplumsal kurumların ve genelde yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecidir. Bireylerin devletin sosyalleştirme ağının dışında kalmaları birçok soruna sebep olabilmektedir. Belediyeler bu çerçevede bir nevi sosyal eğitim işlevi sunmaktadırlar. Yerel yönetimler, toplumsal düzenin devamının sağlanmasına

yönelik olarak bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler yükleme manasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görebileceklerdir. Kırcaatlı toplantıları, halk meclisleri, esnaf gezileri, afişler ve mahalle kütüphaneleri aracılığıyla belediyeler halka daha yoğun olarak mesaj verebilmektedirler (Toprak ve Şata, 2009: 15).

İnsanların toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda belediyelerin üstlendiği bu görev eğitici olarak önemlidir. Yerel yönetimler toplumsal düzenin devamına sağlanmasına yönelik olarak bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler açısından aşılmasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedirler (Akdoğan, 1999: 35).

1.4.2. Mobilize Etme / Yönlendirme, Kılavuzluk ve Rehberlik Etme

Toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler belediyelerce yürütülebilmektedir. Tüketici Danışma Merkezleri buna bir örnek olarak gösterilmektedir (Akdoğan, 1999: 36).

Öte yandan kültürel olarak yapılan etkinlikler, dini, milli gibi bayramlar gününün önemi ve anlamı gibi konular ele alınmaktadır. Bu gibi etkinlikler insanların kültürlerinden kopmamalarını ve tarihe uzak kalmamalarını sağlamaktadır.

1.4.3. Yardım Etme / Gözetme

Yerel yönetimlerin sosyal hizmetler sunan birimleri, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile ortak çalışmalar yaparak ilçede sosyal yardıma ihtiyacı olan vatandaşları tespit etmekte ve bu vatandaşlara yönelik olarak gıda, ilaç, yakacak, eğitim malzemeleri ve nakdi yardımlar gibi sosyal yardımlarda bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde belediyeler, sorumlu oldukları bölge içerisinde vatandaşların maddi durumları hakkında bilgi sahibidirler. Bu anlamda insanların eğitim, sağlık, gıda gibi harcamalarını tespit etmekte ve asgari geçim şartları altında kalan ailelerin durumunu iyileştirmektedir (Arslan, 2013: 42).

1.4.4.Yatırım

Yerel yönetimler, halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak köklü tedbirler alamamakla birlikte, kolaylaştırıcı bir takım hizmetlere yönelebilmektedirler. Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bunlardan sadece bazılarıdır (Beki, 2009: 60). Bu hizmetlere yönelik olarak mahalli idarelerin yatırımlara girişmeleri bir zorunluluk olarak görünmektedir.

1.5. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Çerçevesinde Sunulan Hizmetler

Belediyelerin sosyal yaşam içinde aktif hale gelmelerini sağlamaya yönelik olan 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile diğer kanunlardaki hükümler doğrultusunda, sosyal belediyecilik kapsamında birtakım hizmetler vermektedirler.

Kimsesizlerin, evsizlerin, sokak çocuklarının ve muhtaç kadınların barınma ihtiyaçlarını karşılamak, öksüzlere çocuk yuvaları ve kreşler yapmak, yaşlılara huzurevleri tesis etmek, sağlık merkezleri, sağlık ocakları, gezici sağlık otobüsleri, ön tanı merkezleri açmak, hastaneler civarında hasta yakınları için misafirhaneler oluşturmak, kültür, sanat ve spor tesisleri açmak, tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerini mahallelere kadar yaygınlaştırmak, fakir, muhtaç ve yaşam mücadelesi veren kesimlere yönelik aş evleri ve imarethaneler kurmak, engelliler için ulaşım, eğitim ve sosyo-kültürel ortamlarda kolaylık sağlayıcı tedbirler almak, beceri ve meslek edindirme kursları açmak, park-bahçeler ve piknik alanlarını yaygınlaştırmak, doğal dengeyi koruyan ve çevresel şartları düzenlenmiş ucuz konut alanları üretmek, iş kuracak kadın ve gençlere yönelik rehberlik hizmetleri yapmak, onlara makine ve ekipman desteği sağlamak, tanzim satış mağazaları ve ekmek fabrikaları kurmak, gıda, kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi yardımı yapmak, toplumsal gruplar, sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütlerine rehberlik etmek, onlarla dayanışma ve yardımlaşmayı geliştirmek ve gençlerin, engellilerin ve kadınların toplumsallaşmalarını sağlayacak merkezler açmaktır (Selek Öz ve Yıldırım, 2009: 458).

1.5.1. Çocuklara Sunulan Hizmetler

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 7. madde (v) bendinde “... çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütme, geliştirme ve bu amaçla sosyal tesisler kurma, ... bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapma”yı büyükşehir belediyesinin görevleri arasında saymaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyenin görevlerini saydığı 14. Maddesinin (a) bendinde *büyükşehir belediyelerinin ve nüfusu 100.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için sığınma evi açacağı*, (b) bendinde ise belediyelerin *okul öncesi eğitim kurumları açabileceğini; devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabileceğini veya yaptırabileceğini, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabileceğini* belirtmiştir.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu da, il özel idaresinin görevlerini saydığı 6. maddesinin (a) bendinde il özel idarelerini *il sınırları içinde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri yürütmekle* yükümlü tutmuştur.

Buna göre yerel yönetimlerin çocuklara yönelik sosyal belediyecilik hizmetleri olarak çocuk kulüpleri, çocuk meclisleri, sokakta çalışan çocuk merkezleri, çocuk bakımevleri ve çocuk sünnet faaliyetlerini örnek gösterebiliriz.

Örneklerine Ankara, İzmir, Sakarya ve İstanbul gibi büyükşehir belediyelerinde rastladığımız, 0-15 yaş arası çocuklar için hizmet için açılan çocuk kulüplerinin amacı; yoksul kent mahallelerinde yaşayan çocuklara yönelik temel hizmetlerin, eşitsizlikleri azaltacak şekilde geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır (www.ankara.bel.tr, 2013).

Bununla birlikte toplumun önemli bir bölümünü oluşturan çocukların beden ve ruh sağlığını koruyan, sosyal ve kültürel gelişimlerini destekleyen, eğitici beceri kazandıran serbest zaman etkinliklerinin geliştirilmesine katkı sağlamak (www.sakarya.bel.tr, 2013), çağdaş, toplumsal ve bilimsel düşünen, barışçıl bir

neslin gelişimine gerek bireysel, gerek toplumsal ve gerekse kurumsal sorumluluk gereği katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Çocuk Meclisi, çocukların problemlerini, taleplerini ifade etmeleri ve kendileriyle ilgili problemlerin çözümünde aktif rol almalarını sağlamak, çocukların içinde yaşadığı ülkenin çeşitli değerlerini öğrenebilmeleri ve geleceklerine güvenle bakabilmeleri gibi amaçlarla kurulmaktadır.

Sokakta çalışan çocukların aileleri ile ilgili sorunlarını çözmek, okula gitmeyenleri eğitime yönlendirmek, okula gidiyorlarsa eğitimlerine yardımcı olmak, okul ile ilgili sorunlarını çözmeyi, okula başlayamamış ya da başlamış olsa bile maddi yoksulluk nedeni ile devam edememiş sokakta çalışan çocukların ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle, onları okulla ilişkilendirerek zorunlu temel eğitimden yararlanabilmelerine yardımcı olmayı, onları desteklemeyi, bir başka deyişle çocukların ihmal ve istismarını önlemeyi amaçlamaktadır. Sosyo-kültürel faaliyetlerin yanı sıra, eğitim destek, sağlık, spor, beslenme ve psiko-sosyal destek vermektedirler (www.ankara.bel.tr, 2013).

Çocuk Koruma Evleri, belediyeler bünyesinde, kimsesiz ve bakıma muhtaç çocuklara 'Ev Tipi Bakım Sistemi'ni uygulamaktadır. Projenin ana amacı, 0-18 yaş aralığında bakım desteğine muhtaç çocukların, aile ortamına en yakın düzenin kurularak, çocuğun aile yoksunluğundan mümkün olduğu kadar az etkilenmesinin sağlanmasıdır (www.ankara.bel.tr, 2013).

Bazı belediyelerde ise çocuklar için gündüz bakım evleri uygulaması mevcuttur. Buradaki amaç ise, 03-06 yaş çocukların eğitimine katkı sağlamak, sağlıklı bireylerin yetişmesine yardımcı olmanın yanı sıra, milli, manevi ve ahlaki değerlere sahip çıkan çocuklar yetiştirerek, güçlü, huzurlu ve başarılı bireylerin yetişmesine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir.

Gerek büyükşehirli bağlı belediyeler ve gerekse il, ilçe belediyeleri tarafından yapılan bir uygulamadır. Buradaki amaç, maddi imkanı olmayan ailelerin çocuklarının, toplu bir organizasyon ile sünnet olmalarının sağlanmasıdır.

1.5.2. Gençlere Sunulan Hizmetler

Türkiye genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Bu potansiyelin iyi değerlendirilebilmesi için gençlerin yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeleri ve bir takım olumsuzluklara kapılmadan sosyalleşmelerinin sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla belediyeler, gençlere yönelik hizmetler sunmaktadırlar. Gençlerin özellikle kötü alışkanlıklardan korunması amacıyla sportif ve sanatsal faaliyetlere yönlendirildikleri, meslek ve beceri kazandırma kurslarında eğitime tabi tutuldukları ve gençlik meclisleri aracılığıyla belediye yönetimine talep ve şikayetlerini ilettikleri görülmektedir.

Türkiye’de gençlere yönelik sosyal belediyeçilik hizmetlerine örnek olarak gençlik merkezleri, bilim merkezleri, evlendirme faaliyetleri, sportif faaliyetler ve mesleki eğitim kurslarını örnek olarak gösterebiliriz.

Teknolojinin hızla küçülttüğü dünyamızda ülkeler arası iletişim, kültürler arası etkileşimi de beraberinde getirmektedir. Kentleşme sürecinde yaşanan yoğun göç olgusu, sosyal açıdan kent kültürüne uyum sağlamakta zorlanan gençler arasında kültürel çatışma, yabancılaşma ve yozlaşmaya neden oldu. Bu etkileşim ve yozlaşmadan dolayı, son yıllarda, gençler arasında, kökü dışarıda pek çok fikri akımlar yaygınlaştı. Suç işleme oranı arttı, alkol ve uyuşturucu kullanımı yaygınlaştı, gasp ve şiddet amaçlı örgütlenmeler çoğaldı. Gençlerin eğitiminde önemli bir yeri olan okullara takviye olarak, fiziki ve zihni" gelişmelerine de yardımcı olacak kültür - sanat ve spor merkezlerine duyulan ihtiyaç, her geçen gün daha da bariz hale gelmiştir (www.ankara.bel.tr, 2013).

Herkes aynı haklara sahip olmakla birlikte aynı imkanlara sahip olamamaktadır. Belediyelerin, sayılan bütün bu nedenler karşısında oluşan ihtiyaçlara cevap verebilmek için Gençlik Merkezleri oluşturmaktadırlar. Gençlik merkezlerinin kuruluşundaki ana amaç, var olan imkanlara gençlerin ulaşabilmesi ve faydalanabilmesi; çeşitli aktiviteler içinde yer alarak sosyal beceriler kazanabilmesi, en önemlisi de gençlerin paylaşımında bulunabileceği bir merkez oluşturmaktır.

Belediyeler tarafından oluşturulan bilim merkezleri, gençlerin bilime olan ilgisini arttırmayı ve deneylerle öğretmeyi hedeflemektedir. Merkezlerde, özellikle

öğrenciler, çeşitli buluşlar ve bilimsel gelişmeler hakkında bilgi edinme imkanı bulmaktadırlar.

Belediye sınırları içerisinde yaşayan fakir, muhtaç, dar gelirlili olan ve evlenemeyen genç çiftlerin, evlilik törenleri ücretsiz olarak yapılmaktadır.

1.5.3. Kadınlara Sunulan Hizmetler

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun görevlerinin sayıldığı 14. maddesine göre büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 100.000'i geçen belediyelerin çocuklar ve kadınlar için korunma ve sığınma evleri açacakları hükme bağlanmıştır. Bunun dışında belediyelerin kadınlar için lokaller açtıkları, meslek ve beceri edindirme kursları düzenledikleri ve kadınlar meclisleri ile kadınların belediye yönetimine katıldıkları görülmektedir.

Türkiye'de kadınlara yönelik sosyal belediyeçilik hizmetlerine örnek olarak hanım lokalleri, kadın konuk evleri, sanatsal etkinlikler ve meslek ve beceri kazandırma kurslarını örnek olarak gösterebiliriz.

Belediye sınırları içerisinde yaşayan ev hanımı, çalışan ve öğrenci olarak yaşayan hanımların boş zamanlarını sosyal faaliyetler ile geçirebilecekleri, ev hanımları ile çalışan hanımlar arasında sosyal iletişim ve komşuluk kültürünün geliştirilmesi, şehirle ilgili ortak paylaşım alanlarının artırılması, hanımların spor yapmalarının sağlanması, yaşadıkları problemlere karşı bilgilendirilmesi ve problemlerinin çözmelerine yardımcı olunması, yeni davranış biçimleri edinmelerinin sağlanması, paneller ve seminerler düzenlenerek iş ve ev ortamından uzaklaşıp ev hanımı ise evinin dışında da sosyal bir hayata katılmalarının sağlanması amacıyla Hanım Lokalleri açılması programlanmıştır (www.ankara.bel.tr, 2013).

Eşlerden birinin çocuklar veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birine yönelik fiziki, sözel veya duygusal kötü davranışları aile içi şiddettir. Sağlıklı bir toplumsal yapının oluşması ailenin korunmasından geçmektedir. Aile toplumun temelini teşkil ettiğinden şiddet nedeniyle oluşan çöküntü tüm toplumu etkilemektedir (www.ankara.bel.tr, 2013).

Şiddete maruz kalan kadınlarımıza sahip çıkmak ve onları korumak amacıyla kurulan Kadın konuk evlerinde fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismara uğrayan

kadınlar, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümlenmesi sırasında, varsa çocukları ile birlikte konukevinde geçici bir süre yatılı olarak barınabilmektedirler. Kadın konukevlerinde barınma, eğitim, psiko-sosyal destek ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır.

1.5.4. Yaşlılara Sunulan Hizmetler

Yaşlıların; maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması için her türlü sosyal faaliyeti yapmak, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesi için sosyal hizmet merkezleri açmak ve faaliyetlerin devam etmesi için her türlü tedbiri alarak hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesi için faaliyetler yapmak amacı ile belediyeler birtakım hizmetler sunmaktadırlar. Bu hizmetlere örnek olarak yaşlı hizmet merkezleri, yaşlı lokalleri, kurumda ve evde bakım hizmetleri, gezi programları ve hobi kurslarını gösterebiliriz.

Günlük yaşamlarını kolaylaştırırken yalnız olmadıklarını onlara hissettirmek, gösterdiğimiz ilgi, sevgi ve şefkatle yaşlılarımızın onurlu bir yaşam sürmelerini sağlamaktır. Merkezlerde sosyal hizmetlerin yanı sıra, kültürel faaliyetler, doktor ve hemşire gözetiminde sağlık hizmetleri, psikolojik danışmanlık hizmetleri, refakat hizmeti sunulmaktadır (www.ankara.bel.tr, 2013).

Yaşlı üyelerin yaşam kalitesini arttırmak amacıyla hizmete sunulan lokallerde, yaşlıların sosyal faaliyetlerde bulunacakları, boş zamanlarını değerlendirebilecekleri birim ve ünitelerin oluşturularak üyelerin topluma etkin olarak katılımlarını ve bu yaşam sürecini aktif bir şekilde geçirmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.

1.5.5. Yoksullara Sunulan Hizmetler

Maddi nitelikteki yoksunluklar sebebiyle kaynaklara ve üretim faktörlerine erişemeyerek, asgari yaşam düzeyini sürdürebilecek gelire sahip olamama (Aktan, 2002: 1043) durumunu ifade eden yoksulluk, ekonomik olduğu kadar sosyal ve kültürel gereksinimlerden mahrumiyeti de kapsamaktadır. Günümüz dünyasında önemli bir sorun haline gelen kentsel yoksulluk ise en yalın haliyle, kent özelinde yaşanan yoksulluğu ifade etmektedir ve ekonomik yetersizliklerin, yaşanan politik istikrarsızlıkların yanı sıra eğitim, sağlık, barınma, güvenlik ve sosyal olanaklardan

yararlanabilme gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması durumundan beslenmektedir (Es, 2007: 25).

Türkiye’de yoksullara yönelik sosyal belediyeçilik hizmetlerine, toplu konut faaliyetleri, evsizlere yönelik geçici barındırma hizmetleri, dilencilere yönelik sosyal hizmetler, aşevleri, gıda bankacılığı örnek olarak gösterilebilir.

Konut, bireyin insanca yaşaması için temel haklardandır ve 1982 Anayasası’nın 57. maddesinde “*devlet, şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeterek bir planlama çerçevesinde, konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri alır, ayrıca toplu konut teşebbüslerini destekler*” şeklinde düzenlenmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu da, 14. maddesinde konut yapmak ve yaptırmayı belediyenin görevleri arasında saymıştır. Ayrıca arsa ve konut üretimini düzenlediği 69. maddesinde, belediyenin; düzenli kentleşmeyi sağlamak, *beldenin konut, ... ihtiyacını karşılamak amacıyla, ... konut, toplu konut yapma, satma, kiralama ve bu amaçlarla arazi satın alma yetkisine sahip olduğu* belirtilmektedir.

Bu bağlamda yerel yönetimler ucuz konut üretimi başta olmak üzere, yoksullara yönelik düşük kira uygulaması ile hem yoksulların daha sağlıklı konutlarda yaşamalarına, hem de bir anlamda gelir transferinin gerçekleşmesine katkı sağlayabilirler. Ayrıca yerel yönetimler konut politikaları ile kiraların yükselmesini sınırlayabilecekleri gibi, konut sektörünün rant sağlama aracı olmaktan çıkarılmasına da katkıda bulunabilirler (Kamalak ve diğ., 2009: 39).

Konut sorununun en çarpıcı boyutlarda yaşandığı aşama, evsizliktir. Tüm dünyada evsizlerin sayısı hızla artmakta, ülkemizde de özellikle büyük kentlerimizde yaşanan bir sorun olarak görmezden gelinemeyecek boyutlara erişmektedir. Ülkemizde evsizlere yönelik belediyelerin özellikle soğuk kış günlerinde bazı otellerle anlaşarak oda imkanı sağladıkları veya spor salonlarında evsizleri topluca barındırdıkları görülmektedir. Ancak belediyeler evsizler karşısında sorumsuz ya da geçici değil, duyarlı, sorumlu, kalıcı ve çağdaş bir çözüm üretmelidirler (Karataş, 2001: 220).

Kentlerde yoksulluk sorunuyla yakından ilgili olarak ortaya çıkan bir başka sorun da dilenciliktir. Son yıllarda dilencilik sorunu sayısal olarak da giderek önemini arttırmaktadır. Belediyelerin dilencilerle ilgili çalışmaları çoğunlukla görmezden gelmek, kentin merkezi yerlerinde uzaklaştırmak ya da bu kişilerin zabıta aracılığıyla

toplanıp, belirli bir para cezası uygulandıktan sonra serbest bırakılması şeklindedir. Dilencilere yönelik hizmetlerde, bu insanları dilencilığe iten nedenlerin araştırılıp yeniden topluma kazandırılmaları yönünde bilimsel temelleri olan çağdaş yaklaşımlar geliştirilmelidir. Çalışabilecek yaş ve güçte olanların uygun işlerde istihdam edilmeleri, buna karşılık çalışamayacak durumda olan çocuk, engelli ve yaşlıların ise bakımı, korunması ve ıslahına yönelik önlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kişiler, eğer varsa, yaşadıkları aile ortamıyla beraber değerlendirilmeli ve müdahale tüm aileye yönelik olmalıdır (Karataş, 2001: 221, 222).

Bir yanda tüm bu önemli sosyal sorunlar yaşanırken, Türkiye’de belediyelerin yoksul ve kimsesizlere yönelik en çok sundukları hizmetlerden birini aşevi hizmetleri oluşturmaktadır. Belediyeler aşevlerinde günlük yemek çıkarmaktadırlar. Ayrıca belediyeler, gezici aşevi faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Bunun dışında belediyeler, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere gıda, temizlik maddesi, yakacak ve ekmek gibi sosyal yardımlar yapmakta, toplu nikâh ve toplu sünnet törenleri düzenlemekte (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 251), genel sağlık taramaları ve evde bakım hizmetleri sunmaktadırlar.

Ayrıca belediyeler 4190 sayılı yasa gereği, vatani görevini yapan askerlerin maddi durumu kötü olan ailelerine sosyal yardım ve destekle yükümlüdürler. Kanuna göre askerliğini yapan kişinin geçimini sağladığı ve hiçbir geliri olmayan anne ve babası, karısı ve çocukları ile kız ve erkek kardeşlerine belediyeler askerlik süresiyle sınırlı sosyal yardımlar yapmak durumundadırlar.

Aynı ve nakdi sosyal yardımlar yapılırken, muhtaçlığın bilimsel ve mesleki temeller çerçevesinde saptanması gerekmektedir. Bu nedenle ekonomik ve toplumsal ölçütler çerçevesinde muhtaçlık belirlenirken birey ve ailesinin özelliklerinin de dikkate alınmalı ve yardım alan bireyi küçültücü, onurunu zedeleyici davranışlardan kaçınılmalıdır (Karataş, 2001: 222). Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu, hemşehri hukukunu düzenlediği 13. maddesinde; herkesin ikamet ettiği beldenin hemşehrisi olduğundan yola çıkarak, hemşehrilerin belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları olduğuna, fakat yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulmasının zorunlu olduğuna dikkat çekmektedir.

Sosyal yardımlarda temel amaç, yalnızca bireyin ya da ailenin yaşamını sürdürmesi açısından acil olan yardımı yapmak değil, uzun dönemde bireyi/aileyi kendi kendine yetebilecek hale getirmek olmalıdır. Bu amaçla sosyal yardımların koruyucu, önleyici ve geliştirici sosyal hizmetlerle birlikte ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir (Karataş, 2001: 222). Aksi takdirde yapılan sosyal belediyecilik değil, sosyal yardım belediyeciliğinden öteye gitmeyecektir.

İnsani yönü tartışılabilir olmakla birlikte, 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyenin görevlerini saydığı 14. maddesinin (b) bendinde belediyelerin gıda bankacılığı yapabileceğini hükme bağlamıştır. Gıda bankacılığı (food banking), üretici, satıcı veya hizmet sunanların elinde bulunan ancak son kullanma tarihinin yaklaşması, paketleme hatası, üretim, ihracat veya ihtiyaç fazlası olması gibi nedenlerle değerini kaybeden ve çöpe gitme ihtimali bulunan malların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasını amaçlayan ilk kez 1967 yılında ABD’de de başlayan bir sistemdir. Gıda bankacılığı terimindeki “gıda” kelimesi sebebi ile sadece yiyecek maddelerini kapsadığı gibi bir izlenim çıkmakta ise de aslında gıda bankacılığı, giyecek, yakacak ve temizlik maddelerini de kapsamaktadır. Ülkemizde Gelir Vergisi Kanunu’na eklenen bir madde ile 01.01.2005’ten itibaren gıda bankalarına bağışlanan gıda, giyim, temizlik ve yakacak maddelerinin maliyet bedellerinin gelir vergisi matrahından düşülmesine veya yıllık gelir vergisi beyannamesi üzerinde indirim konusu yapılmasına imkân tanınmıştır (Kar, 2007: 28).

1.5.6. İşsizlere Sunulan Hizmetler

Gerek 5393 sayılı Belediye Kanunu (md. 14/a) gerekse de 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu (md. 7) “meslek ve beceri kazandırma hizmetlerini yapma veya yaptırma”yı belediyenin/büyükşehir belediyesinin görevleri arasında saymıştır.

Belediyelerin sosyal hizmet faaliyetleri arasında yaygın eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Yaygın eğitimin amacı, toplumun her kesimini ömür boyu sürecek bir öğrenme sürecine sokmaktır. Bu faaliyetler içinde okuma-yazma kursları, çocuk bakımı ve eğitimi kursları, çıraklık eğitimi kursları, madde bağımlılığından korunma eğitim programları, beceri kazandırma kursları, trafik kazalarında ilk yardım kursları gibi kurslar yer almaktadır (Yener, 1998: 24).

Bir meslek-sanat edindirme ve el beceri kursları özellikle büyükşehir belediyelerinde daha yaygın olarak düzenlenmektedir. Ülkemizde, Ankara’da BEL-MEK ve teknik eğitim veren BEL-TEK, İstanbul’da İSMEK, Bursa’da BUSMEK, İzmir’de İZMEB, Kayseri’de KAYMEK, Antalya’da ASMEK, Kocaeli’nde KO-MEK, Gaziantep’te GAMEK bu kurslara örnek olarak verilebilmektedir. Bu kurslar, istihdama yönelik mesleki eğitim verdikleri gibi, sosyalleşme ve uyum gibi fonksiyonlar da üstlenmekte, ayrıca el beceri ve sanatlarının gelişmesine de katkıda bulunmaktadırlar. Özellikle kadınların rağbet ettiği el beceri kurslarında yapılan el emekleri, belediyelerin satış merkezlerinde satılarak ev ekonomisine katkıda bulunmaktadırlar.

Belediyelerin sosyal amaçlar taşıyan eğitim faaliyetleri içinde yabancı dil, bilgisayar, sağlık, müzik ve spor eğitimleri gibi hizmetleri de halka yönelik olarak verilmektedir. Ayrıca kırsal bölgelerdeki belediyeler, çiftçilik ve hayvancılık yapan halka organik tarım, arıcılık vb. kurslar vermektedirler (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 248).

İl özel idareleri de dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlardan sorumlu tutulmuşlardır. Ayrıca yeni bir uygulama alanı olarak kendi işlerini kurabilmeleri amacıyla yoksullara mikro kredi verilmesi görevi il özel idarelerinin görevleri arasında sayılmıştır.

1.5.7. Afetzedelere Sunulan Hizmetler

Yukarıda sözünü ettiğimiz hizmetlerin yanı sıra belediyelerin sosyal hizmetleri arasında, afet zamanlarında yardım etme yükümlülükleri de bulunmaktadır. Afet durumlarında, afet bölgesinde yaşayan herkes bu felaketten etkilendiği için sosyal yardıma muhtaç kesim genişlemekte, sosyal yardımlar zengin, fakir, çocuk, yaşlı ayırt etmeden herkese verilmektedir. Kriz durumlarında belediyeler, afete uğramış kesimlere yönelik yiyecek, giyecek, ısınma, geçici barınma, gezici aşevi, gezici ekmek yapım aracı gibi sosyal yardım faaliyetlerinin yanı sıra, iş makinesi, kurtarma timleri gibi teknik destek faaliyetlerini de verebilmektedirler (Yıldırım ve Göktürk, 2008: 251).

1.5.8. Engellilere Sunulan Hizmetler

Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği 16.08.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu birimler çerçevesinde büyükşehir belediyelerine engellilere yönelik katılımcı demokrasi, aile, eğitim, sağlık, bakım, bilgilendirme ve bilinçlendirme, istihdam, ulaşım, çevre düzenlemeleri, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler gibi alanlarda önemli görevler verilmiştir. Birçok kaynakta, engellilere yönelik hizmetlerin mimari düzenlemeleriyle, tıbbi rehabilitasyonu, sosyal rehabilitasyonu, hukuki düzenlemeler, ekipman ve alt yapı boyutlarıyla bir bütün olarak ele alınması gereken bir konu olduğuna ve bu hizmetlerin tamamının da yerel yönetimlerin hizmet alanı içerisinde yer aldığına dikkat çekilmektedir (Selek Öz, 2010: 61-62). Buna göre belediyelerin engelliler için engelli rehabilitasyon merkezleri ve engelli lokalleri kurdukları görülmektedir.

Engelli vatandaşlara ulaşılması, onların tespit edilmesi ve hizmetlerimiz aracılığı ile engellilerin sosyal, kültürel, sağlık, eğitim ve ekonomik bakımdan desteklenmesi, problemlerin çözümünde rehberlik edilmesi ve her türlü ihtiyaçların karşılanması amaçlanmıştır (www.ankara.bel.tr, 2013).

Engellilerin hem tedavilerinin yapıldığı hem de her türlü eğitimleri gerçekleştirilerek hayata güvenle bakmaları ve kendi kendilerine yetme konusunda destek bulunduğu merkezlerde psikolojik destek, rehberlik ve danışmanlık, fizyoterapi ve hidroterapi tedavileri, eğitim destek hizmetlerinin yanı sıra, maddi imkansızlık içerisindeki engellilere gıda ve yakacak yardımı, akülü ve aküsüz tekerlekli sandalye temini, ev temizliği ve bakım hizmetleri, acil yardım hizmetleri verilmektedir.

Engelli vatandaşların derneği niteliğinde olan mekan, onların özel günlerinde bir araya gelmelerine ve her türlü toplantılarını gerçekleştirmelerine imkan sağlamak (www.bigabelediyesi.com, 2013) sosyal, kültürel, sağlık, spor, eğitim, bilişim ve ekonomik bakımdan desteklemek ve toplumla engelli bireylerin kaynaşmasını sağlamak amacı ile kurulan merkezlerdir (www.ankara.bel.tr, 2013).

Bu çerçevede Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin engellilerle ilgili bir veri tabanı oluşturup oluşturmadığı, yapılan mülakatlar sonucunda tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı ile karşılaştırılarak değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur.

Ayrıca, 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğine göre Büyükşehir Belediyeleri engellilerle ilgili veritabanı oluşturmak, engellilerin toplum hayatı ile bütünleşmesini sağlayıcı hizmetleri sunmak, dış paydaşlarla birlikte engellilere yönelik sosyal hizmetlerin geliştirilmesine yönelik çalışmaları yürütmek, engellilere ve ailelerine yönelik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile bu hizmetleri sağlayacak personelin gerekli eğitimleri almasına yönelik çalışmaları yapmak, engelliliği önlemeye yönelik bilinçlendirme ve bilgilendirme faaliyetleri geliştirmek, engellilere yönelik mesleki rehabilitasyon ve eğitim faaliyetleri yapmak, engellilere yapılan aynî ve nakdî yardımlar yapmak, engellilerin ulaşımını kolaylaştırıcı hizmetler ve bakıma muhtaç engelliler ile yaşlılara bakım hizmeti sağlanması yönünde yükümlülükleri bulunmaktadır.

2. BÖLÜM: ENGELLİLİK OLGUSU VE TÜRKİYE BOYUTU

2.1. Engelli ve Engellilik Kavramları

En geniş ifade ile engellilik, “doğuştan veya sonradan herhangi bir sebeple bedenî, zihnî, ruhî, hissî ve sosyal yeteneklerin, çeşitli derecelerde kaybedilmesi sonucunda, sosyal hayata uyum sağlanması ve günlük ihtiyaçların karşılanmasında güçlüklerle karşılaşılması, korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık, destek hizmetleri, mimari yapılarda, açık alanlarda özel fizikî düzenlemelere genel anlamda ihtiyaç duyulması” olarak tanımlanmaktadır. Engelli ise, “herhangi bir sebeple ve hangi oranda olursa olsun, fizikî, zihnî veya ruhî yapılarında bir eksiklik ya da bozukluk olan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Seyyar 2011: 347-348).

Sözlük anlamı olarak “engelli” kelimesi, bir şeyin düşük ve işe yaramaz kısmı, fena ve faydasız şey, bozuk ya da yanlış anlamlarına gelmektedir. Buna göre “engel”, doğuştan ya da sonradan bir kayıp, yapış, işleyiş bozukluğu olarak ifade edilmekle birlikte, geçirilen bir hastalık ya da kazadan sonra geriye kalan bireysel faaliyetin sınırlanmasına neden olan engel şeklinde ifade edilmekte ve engelin belirlenmesi konunun tıbbi boyutunu oluşturmaktadır (Hasırcıoğlu, 2006: 6).

Engellilik tanımı ülkeden ülkeye, hatta bir ülke içerisinde değişiklik gösterebilir. Engellilik konularına ilişkin terimlerin standart hale getirilmesi ve verilerin karşılaştırılabilmesi için Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uluslararası yetersizlik, engellilik ve engellilik (maluliyet) sınıflandırması geliştirmiş olup bu sınıflandırma dünyada pek çok ülkede geniş kapsamlı olarak kullanılmaktadır (Koca, 2010: 4). Buna göre:

- a. Yetersizlik (Impairment): Sağlık bakımından fizyolojik ve anatomik yapı veya fonksiyonlardaki eksikliği ve anormallik.
- b. Engellilik (Disability): Bir aktiviteyi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirmedeki kısıtlılık veya yetersizlik.
- c. Maluliyet/Engellilik (Handicap): Bir yetersizlik veya özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak, kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya terine getirilememesi.

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 3/a maddesinde engelli, "doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi" olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlardan yola çıkarak "engelli" tanımı, "uzun dönemli fiziksel veya zihinsel sorunlara ya da sağlık problemlerine bağılı olarak yapabileceğı aktivitelerin türünde veya sayısında sınırlılıklar olan kişidir" şeklinde yapılabilmektedir (Çalık, 2004: 275). Engellilik olgusu ise doğuştan veya sonradan olma herhangi bir hastalık ya da kaza sebebi ile bireyin bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşal ve toplumsal işlevlerinde spesifik bir nispette sürekli azalma ve kayıplara neden olan uzuv eksikliği ya da bozukluğu neticesinde yaşama gereklerine adapte olma ve günlük gereksinimlerini karşılamada zorluk çekme hâli biçiminde tanımlanabilmektedir (Enez, 2001: 39).

Toplumumuzda "engelli" kavramı gibi, sıklıkla karşılaşılan ve aynı anlamda kullanılan "özürlü" ve "sakat" kavramları da kullanılmaktadır. Kanunlarda yer alan "sakat", "çürük", "özürlü" kavramlarının çıkarılmasına ve yerine "engelli" kavramının kullanılmasına yönelik kanun çalışması Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından onaylanmıştır. 25.04.2013 tarih, 6462 sayılı Kanun ve Kanun hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değıştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun, 3 Mayıs 2013'te Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Buna göre, 87 Kanun ve 9 KHK'da değışiklik yapılmış, "özürlü" kavramı yerine "engelli" kavramı getirilmiştir.

Hangi kavram kullanılırsa kullanılsın, burada önemli olan engelli bireylerin, toplumdaki diğeri bireylere göre farklı hizmetlere ihtiyaçlarının olduğı gerçeğidir. (Şahin, 2005: 221).

2.2.Engelli ve Engellilik Türleri

Engellilik, kendi içerisinde alt kategorilere ayrılmaktadır. Üç ana kategoride toplayabileceğimiz engelliliğı şu şekilde sınıflandırabiliriz (Uygun, 2010: 7):

- a) **Fizyolojik Engellilik:** Kişi, doğuştan veya sonradan geçirdiği hastalık veya kaza nedeniyle vücut içerisinde yer alan hayati organların fonksiyon yetersizliği nedeniyle oluşan durumundan fizyolojik engelli olabilmektedir. Mobilite bozuklukları, solunum bozuklukları ve organ yetersizlikleri (ör. böbrek yetmezliği) fizyolojik engel durumları içerisinde yer almaktadır.
- b) **Psikolojik Algı ve Nörolojik-Otokontrol Engellilik Durumları:** Doğuştan veya sonradan işitme, görme veya daha geniş kapsamda beyin ile ilgili algılama, algıladığını doğru yorumlayamama olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme bozuklukları, dikkat yetersizlikleri/eksiklikleri, görme bozuklukları, işitme bozuklukları, duygusal algı bozuklukları, psiko-sosyal algı bozuklukları, bu sınıflandırmanın içinde yer almaktadır.
- c) **Fiziksel Engellilik:** Vücut yaşam fonksiyonlarını fazla etkilemeyen el, ayak gibi uzuvların kaybı veya felçlilik gibi durumlarda fiziki hareket özgürlüğünün kısıtlandığı durumlardır. Ortopedik engellilik olarak da tanımlanmakta olup süreğen hastalıkları da kapsamaktadır.

Bir başka kaynağa göre, bu sınıflandırma altı grupta toplanmaktadır (Seyyar, 2011: 349-351):

- a) **Ortopedik Engelli:** Değişik sebeplerden dolayı (hastalık ve kaza gibi) fizikî yönden engelli olan kişilerdir. Bu gruptaki engelliler, kısmen veya bütünüyle malul olabilirler veya başkalarının desteğine/bakımına bütünüyle veya kısmen ihtiyaç duyabilirler.
- b) **Görme Engelli:** Gözdeki görme algılarının yoksunluğu veya ileri derecede yetersizliği neticesinde ya hiç göremeyen ya da az görebilen kimselerdir.
- c) **İşitme Engelli:** İşitme engelliliği doğum öncesi, doğum anı ya da doğum sonrasında çeşitli sebeplere bağlı olarak (gürültü, kaza, yaşlılık vs) işitme duyusu organının işlevindeki arızadan meydana gelmektedir.
- d) **Konuşma Engelli:** Konuşmanın akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, artikülasyonunda bozukluk bulunan kimselerdir.
- e) **Zihinsel Engelli:** Doğumdan önce, doğum anında veya sonrasındaki gelişme sürecinde değişik sebeplerle zeka gelişiminde ve fonksiyonunda meydana

gelen yavaşlama, duraklama ve gerileme sonucu davranışlarında, sosyal uyumunda, hal ve hareketlerinde belirgin bir anormallik gösteren kişidir.

- f) **Ruhsal Engelli:** Değişik sebeplerle ruhî ve aklı özelliklerinde, hayatın gereklerine uyamayacak düzeyde devamlı olarak beceri ve fonksiyon kaybı gösteren kimselerdir.

2.3. Engellilere Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Engellilik, hem bireysel hem de toplumsal sonuçları olan bir olgudur. Literatürde engelliliği açıklamaya çalışan çeşitli kuramsal modeller bulunmaktadır. Her modelin/kuramın taraftarları, engellilik olgusuna farklı açılardan yaklaşmaktadır. Bunlar Tıbbi (medikal) Model ve Sosyal Model (İnsan Hakları Modeli) olarak sayılabilmektedir. Bu kuramsal modellere ahlaki/dinsel nedenlerle engellilere her alanda haklar verilmesini savunan anlayışı da eklemek mümkündür. Ancak literatürde engellilik kuramları daha ziyade iki ana çerçeve altında ele alınmaktadır. Bunlara toplum temelli bakım da eklenerek üç başlıkta irdelenebilmektedir.

2.3.1. Tıbbi Model

Tıbbi modele/medikal modele göre engellilik bir ‘anomali’ veya bir ‘hastalık’ durumudur. Bu yaklaşıma göre engellilik büyük ölçüde bireyin bir eksikliği ya da yetersizliğidir. Bu çerçevede engellilik insan doğası ile bağdaşmayan, kabul edilemez bir durumdur ve muhakkak ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi gerekir. Bu nedenle tedavi edilmesi ve tamamen normal insanlar düzeyine getirilmesi için çaba harcanmalıdır. Bunu sağlayacak olan tıp bilimi ve doktorlardır (Selek Öz, 2013: 4).

Modern çağın başlangıcı, bugünkü anlamıyla “engelliliğin” doğuşuna tanıklık etmiştir. Bu, beden ve aklın sistematik olarak bireyselleştirilmesi ve tıbbileştirilmesini kapsamaktadır. Bunun anlamı, toplumsal yaşamdan engellilerin “kovulması”, dışarıya atılması ve kurumlara kapatılması olmuştur. Bu dönemde, ekonomik yapının farklılaşmasına yol açan zihinsel dönüşüm, aynı zamanda bilimsel ve teknik alanlarda gelişmelerin yaşanmasına da yol açmıştır. Yani bilimsel bilgide, dolayısıyla tıp bilimindeki gelişmelerle ortaya çıkan bilimsel görüş ve uygulamalar, engelliliği tıp biliminin alanı içerisine dahil etmiştir (Okur ve Erbil Erdugan, 2010: 249-250).

Tıbbi model yaklaşımında, vurgu kişinin özrü, bozukluğu ve sağlığındaki sapmalar üzerinedir. Bu sapma veya bozukluğun onarılması tıbbi tedavi ve rehabilitasyonla mümkündür. Bu modelde engelli birey, teşhis ve tedavinin ya da rehabilitasyonun konusu olarak bir yandan engelinin verdiği fiziksel zorluklarla başa çıkmaya çalışan, diğer yandan çevresel (tutumlar, önyargılar, fiziksel bariyerler) faktörlerden kaynaklanan güçlüklerle mücadele etmek zorunda kalan kişidir. Engelliler toplumsal bir varlık olarak algılanmadığı için kişinin topluma katılımıyla ilgili kendi dışında olan engellere vurgu yapılmaz. Engelliler, sağlık kuruluşlarında, bakım evlerinde ya da rehabilitasyon merkezlerinde izole bir yaşam sürerler. Bunun yanı sıra, farklı ve özel ihtiyaçları olan insan grubu olarak algılandıkları için sadece onlara özgü hizmet verilir. Özel okullar, özel otobüsler, özel binalar, özel spor ve eğlence alanları hizmete sunulur (Yıldız, 2013: 129).

Türkiye de dâhil olmak üzere pek çok ülkede, tıbbî modelin ‘normal–anormal’ şeklinde yaptığı sınıflamanın engelli bireylere yönelik ayırıcı tutumları güçlendirdiği söylenebilmektedir. Ayrıca modelin engelli bireyleri “tam” değil de “daha az” kabul etmesi, insanların farklılıkları olabileceği gerçeğine ters düşmektedir. Bu doğrultuda bazı bilim adamları tıbbî modeli, bir tür “sosyal ırk ayırımı” çerçevesinde ele almaktadır. Tıbbî modelle ilgili olarak yöneltilen eleştirilerin fazlalığı, engelliliğin sadece tıbbî ve rehabilitasyon edilebilirliği açısından ele alınması ve kişisel bir trajedi olarak algılanması, dünya ölçeğinde engellilere yönelik bakış açısında bir tür paradigma değişiminin ortaya çıkmasına olanak sağlamış ve 1970’li–1980’li yıllardan itibaren “engellilik kültürü” temasıyla yeni bir modele ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bu yeni model, toplumsal bir sorun çözümleyici niteliği taşıyan engelli hakları hareketi temelinde “sosyal model” olarak anılmaktadır (Özgökçeler ve Alper, 2010: 37).

Tıbbi model taraftarlarının açıklamaları engelli bireyler tarafından olumlu karşılanmamakta ve eleştirilmektedir. Çünkü bu yaklaşım, engellilerin bir anlamda ayrımcılığa maruz kalmasına ve sosyal dışlanmasına sebebiyet vermektedir. Oysa engellileri aciz, biçare ve yetersiz gören bu tanımlama, bir sonraki yaklaşımın yani sosyal modelin yoğun eleştirisiyle karşılaşmaktadır (Yıldız, 2013: 129).

2.3.2. Sosyal Model

Literatürde sakatlık sosyal modeli olarak bilinen bu yaklaşım engelliliği yeniden tanımlar. Sosyal model “sakat kişileri tıbbi ya da bireysel terimlerle tanımlamak yerine sakatlığı toplumların yeti yitimleri olan insanlara yaklaşma tarzları olarak ele alır. Başka bir deyişle kişiler bedenlerinden dolayı sakat değildir, toplum onları sakatladığı için öyledirler. Sakatlık fiziksel ya da zihinsel yetersizliklerle ya da sınırlarla alakalı değil, ayrımcılık ve ön yargıyla alakalıdır (Yıldız, 2013: 129).

Bu model, engellilerin bireye indirgenmesi ile engellilik probleminin, herhangi bir yetersizliğin sonucu oluşan fonksiyon sınırlılığı ya da kaybına bağlı olarak oluştuğu düşüncelerine bir tepki niteliğinde ortaya çıkmıştır. Söz konusu model çerçevesinde, yetersizliğin varlığı reddedilmemekte; ancak bunun bir problem olarak yaşanması bireyde değil; toplumda aranmaktadır. Kısaca, sosyal model ile engellilik halinin ferdî sınırlılığa bağlı olarak değil; toplumun gerekli hizmetleri sunmamasından ve engellilerin temel gereksinimlerini dikkate almamasından kaynaklandığı öne sürülmektedir (Özgökçeler ve Alper, 2010: 38).

Sosyal modelde, temelde tıbbi modelin ileri sürdüğü tıbbi hizmetler, rehabilitasyon diğer yardım ve destekler reddedilmemekle birlikte, engeli olmayanlarla aynı haklara sahip olma talebi, ‘ayrımcılık karşıtlığı’ ve ‘eşitlik’ üzerinden dile getirilmektedir. Sosyal model esasında engelliliğe ilişkin yeni bir söylem geliştirmektedir. Toplumda tıbbi modelin engellilere biçtiği geleneksel rolü sorunlu bularak yeni bir kimlik siyaseti geliştirmeye çalışmaktadır. Bu siyaset ‘sakat hareketi’ olarak küresel insan hakları hareketine eklemlenmektedir (Yıldız, 2013: 129).

Medikal model ile sosyal model arasındaki tartışmanın kilit noktası, engelliliğin bireysel probleme odaklı, düzenleyici, kontrol edici, uzmanlar eliyle “normal”e yaklaştırma amacı taşıyan ve engelliliği bireysel bir trajedi olarak gören medikal model anlayışından, engelliliği toplumsal bağlama yerleştiren, kolektif unsurları ön plana çıkaran, politik mücadeleye önem vere, sosyal değişim öngören ve bunu gerçekleştirebilmenin ön şartı olarak da kişisel ve kolektif sorumluluk anlayışını merkeze yerleştiren sosyal model anlayışına yönelmesidir (Okur ve Erbil Erdugan, 2010: 253).

Sosyal model engelliliğin biçimi veya derecesi ne olursa olsun herkesin bağımsızlığına (otonomi) saygı duyulması gerektiğini talep eder. Bu talebin nedenlerinden biri, engelliliğin uzun vadeli, hatta ömür boyu bir tedavi gerektirebileceğidir. Eğer tıbbi model uygulanıyor olsaydı engelli bir insan, hiçbir soru sormadan önerilen tedaviyi, bağımsızlıklarının askıya alınmasını pasifçe kabul edilmesi beklenen ömür boyu bir hasta haline gelirdi. Fakat bağımsızlığa önem veren sosyal model, ‘tedaviden ilgiye geçilmesini’ ve tedavinin artık doktorun yaptığı ve hastanın kabul ettiği bir süreç olmadığını kabul edilmesini talep etmektedir (Yıldız, 2013: 129).

Bu bağlamda sosyal model, baskının yerine yetki sahibi olmayı; yeknesak bir tedavi süreci yerine bütüncül bir sosyal bakım ve hizmetler yelpazesini ve marjinalleşmenin/damgalamanın yerine toplumla bütünleşerek toplumsal hayata dâhil olmayı sağlamak adına uğraş vermektedir (Özgökçeler ve Alper, 2010: 40).

2.3.3. Toplum Temelli Rehabilitasyon

Engellilik sadece bedensel eksikliğin değil toplumsal kısıtlamaların bir sonucudur. Binaların girişi, yol ve kaldırımların durumu, yürüme yollarının engelliler tarafından da rahatlıkla kullanıl(a)maması vb. gibi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal hizmetlerin engellilere göre düzenlenmesi ve engellilere götürülen hizmetlerin kalitesinin artırılması sadece engellinin kendisi için değil, ailesi, yakın çevresi ve toplum için de çok önemli bir gerekliliktir (Yıldız, 2013: 130).

Toplum temelli rehabilitasyon, temel ihtiyaçlarını karşılamak ve katılımlarını sağlayarak, engelli bireylerin ve ailelerinin yaşam kalitesini arttırmaya odaklanan bir modeldir (www.who.int, 2014). TTR, engelli bireylerin günlük yaşam ihtiyaçları ile başa çıkmada en iyi kaynağın aile olduğu fikrine dayanmakla birlikte engellilerin kendilerinin yanı sıra ailelerinin, toplumun, uygun sağlık, eğitim, meslek ve sosyal hizmetlerin birlikte çalışmasını gerektiren bir yaklaşımdır (www.toplumtemelliproje.org, 2014).

TTR'nin amacı, zaman içerisinde farklı model, yaklaşım ve rehabilitasyon uygulamaları ya da engelli bireylerin kendi sosyo-ekonomik durumları ile işlevsel veya ekonomik bağımsızlığını elde etmiş olsalar da toplumsal yaşamın dışında kalmaya devam eden engellilerin toplum içerisinde yer almasını sağlamaktır.

Engellilerin toplum dışında kalmalarının ilk sebebi, toplumların ve geniş halk kitlelerinin engelliliğe ve engelli bireye bakış açısından kaynaklanmaktadır. TTR, iki ön kabule dayandırılmaktadır. Bunların ilki sosyal koşulların engelliye değil, engelliliğin kendisini bir engellilik durumuna dönüştürmesi, ikincisi ise, engelli bireyin refahı değil, engelli insanların insan haklarının ön plana geçirilmesidir (www.eyh.gov.tr, 2014).

Toplum temelli rehabilitasyonun geliştirilebilmesi ve sürdürülür olabilmesi için yedi hedef grubun bu model içerisinde aktif rol alması gerekmektedir (www.toplumtemelliproje.org, 2014):

Engelli Bireyler: Engelli bireyler, TTR programının her aşamasında yer alırlar. Yerel (bölgesel) şartların, kendileri gibi engelli olan diğer bireyler üzerindeki etkilerini bilenler en iyi yine kendileridir. Bununla birlikte “yetersizliğin” aile, toplum ve ülke için ne anlama geldiğini de bilmekte ve toplumun rehabilite edilmesinde de önemli bir rol almaktadırlar.

Engelli Aileleri: Yerel düzeydeki engelli bireylere destek ve yardım sunulmasında en önde yer alırlar. Aile üyesi engelli bir bireyin bir şeyi yapamadığı yerde, ne nedenle olursa olsun, onun için konuşmalı, onu temsil etmeli ve onu engelli örgütlerinin doğal bir üyesi olarak kabul etmelidir. Engelli bakımı konusunda deneyim sahibi aileler, TTR programlarını öncelikle başlatan kişilerdir ve programın her aşamasında en güçlü katkıları sunan kişiler olacaklarını kanıtlamışlardır.

Toplum: Toplum üyeleri, yerel ve çevresel koşullar, yerel ekonomi, yerel politik durum ve bunların engelli bireyler ile ilişkisinden dolayı TTR temelini teşkil eden üçüncü önemli etkendir.

Yerel, Bölgesel, Ulusal Yönetimler: Toplum temelli rehabilitasyon uygulamalarının gelişmesi ve sürdürülebilir olmasını sağlamada en önemli rol hükümetlere düşmektedir. Devletin işbirliği, desteği ve katılımı, TTR'nin tüm toplumda yaygınlaşmasını ve devamlılığını sağlamaktadır. TTR'nin yapılanması, koordinasyonu, danışmanlık sisteminin geliştirilmesi merkezi ve yerel yönetimlerin katılımı ile mümkün kılınabilmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları: STK'lar, TTR konusunda yeni yaklaşımlar geliştirebilme ve devlet, TTR çalışanları, engelliler, aileleri ile toplum üyeleri için eğitim programları düzenleme yetisine sahiptir.

Tıbbi uzmanlar, yardımcı sağlık personeli, sosyal bilimciler ve diğer uzmanlar: Toplum temelli rehabilitasyon modelinde uzmanlara her düzeyde ihtiyaç bulunmaktadır.

Özel sektör (iş ve endüstri alanları): Özel sektörün kendi yaptığı uygulamaların yararlarını onu destekleyen topluma geri döndürmesi söz konusudur. Eskiden bu desteğin büyük bir kısmı bağış şeklinde sağlanıyordu. Bağış yapan kişiler, engelli bireyler için en uygun ve gerekli olanın ne olduğuna karar vererek bağış yapmaktadır. Bu yaklaşımın uygun olmadığı ve değiştirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. TTR program aktivitelerinin desteklenmesi, bağış ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır. TTR desteği; kaynakların topluma ve engellilere yönlendirilmesinin en uygun yoludur. TTR programlarının desteklenmesiyle, özel sektör bir yandan kendi desteğinin en etkili ve elverişli şekilde kullanıldığını garantilemekte, bir yandan da sosyal ilişkilerinde kredi kazanmaktadır.

Engelli bireylere yönelik hizmet dağılımını geliştirmeyi, onlara daha eşit fırsatlar sağlamayı ve engellilerin haklarını iyileştirmeyi ve korumayı amaçlayan toplum temelli rehabilitasyon yaklaşımının en önemli unsurlarından biri de engellilerin sosyal çevre içerisinde dinamik bir unsur olarak yaşamlarına devam etmelerini önceleyen toplum temelli bakım (TTB) anlayışıdır. Bakıma ihtiyaç duyan engelli, yaşlı veya süreğen hastalığa sahip bireye, bağımsızlığını koruması ve yaşam kalitesini düşürmeden hayatını idame ettirebilmesi için gerekli bilgi ve sosyal yaşam becerileri kazandırma, yaşamını kendi evinde sürdürebilmesi için gereksinim duyduğu destek ve yardımları sunma ve sosyal işlevselliğini yerine getirebilmesi için çalışma, rekreasyon ve diğer olanaklardan yararlanmasını sağlama işlevlerine sahip olan toplum temelli bakım, TTR gibi ekip çalışmasını gerektiren bir hizmet modelidir (Danış, 2013).

Çocuk, genç, yaşlı her yaş grubundan bakım ve sosyal desteğe ihtiyaç duyan bireyi, yatılı sosyal hizmet kurumlarının izole edici ve psiko-sosyal açıdan örseleyici olumsuz etkilerinden uzak tutmak için onların alıştıkları ve sosyal ilişkilerini

sürdürdükleri yaşam alanı içerisinde çeşitli hizmetlerle destekleyerek, yaşamlarını kendi evlerinde ve aile çevresinde sürdürmek amacını gütmektedir (III. Engelliler Şûrası, 2007).

Toplum temelli bakımın (sürekli veya süreli) alt bileşenleri III. Engelliler Şurasında şu şekilde ele alınmaktadır: Evde bakım, işyerinde bakım, okulda bakım, kamusal ve sosyal alanda bakım, bilinçlendirme, mimari ve çevresel düzenlemeler, sosyal kaynaştırma, rekreasyon evleri ile sosyal kulüpler ve spor etkinlikleri(Çamur Duyan ve Önal Dölek, 2013: 89-90)

Evde bakım: Evde bakım, engelli, yaşlı, süregelen hastalığı olan veya nekahet dönemindeki bireyleri buldukları ortamda destekleyerek, sosyal yaşama ayak uydurabilmelerini sağlamak, yaşamlarını mutlu ve huzurlu bir biçimde sürdürerek topluma tam katılımlarını gerçekleştirmek ve bakıma gereksinim duyan bireyin aile üyeleri ve özellikle de ailedeki kadın üzerindeki yükünü hafifletmek için birey ve aileye sunulan psiko-sosyal, fizyolojik ve tıbbi destek hizmetleri ile sosyal hizmetleri içeren bir bakım modelidir. Evde yardım, evde takip hizmeti, evde tıbbi bakım hizmeti, süreli bakım, evlere yemek servisi, evlere bakım ve onarım hizmeti, telefonla yardım servisi bu kapsamda yer almaktadır. Disiplinler arası ekip çalışmasını gerektiren TTB kapsamında işyerinde bakım, okulda bakım ile kamusal ve sosyal alanda bakım da yer almaktadır (III. Engelliler Şûrası, 2007).

İşyerinde bakım: Engellinin işyerinde gerekli ergonomik düzenlemeler ve modifikasyonlar yapma, korumalı işyeri modelleri geliştirme, büro tipi egzersizler veya grup egzersizleri, uygun yardımcı cihaz kullanımını desteklemeyi hedeflemektedir. Prof. Dr. Ali Seyyar, bakım kavramını değil, “uyum” kavramının kullanılmasını öngörmektedir.

Okulda bakım: Engellinin eğitim aldığı okulda çevresel ve mimari düzenlemeler yapma, okul içindeki transferini kolaylaştırıcı uygulamalarda bulunma, uygun ders araç ve gereçlerini sağlama, gerekli küçük tıbbi müdahaleleri uygulama ve engelin ilerlemesine neden olacak durumlardan korunmak için alınan tedbirleri içermektedir.

Kamusal ve sosyal alanda bakım: Engellinin ulaşabilirliğini sağlayarak topluma yeniden adaptasyonunu ve entegrasyonunu sağlamak için yapılan çalışmalardır.

Söz konusu hizmetlerin yanı sıra TTB kapsamında gündüzlü hizmetler de yer almaktadır. Gündüzlü hizmetler, bakıma muhtaç kişinin kendisine olan saygısını arttırarak güçlenmesini, bağımsız yaşamasına yardım ederek yaşam kalitesinin yükseltilmesini amaçlar. Engellinin toplumla bağlarını koparmadan sosyal, eğitsel, mesleki ve serbest zaman değerlendirme faaliyetleri aracılığıyla gelişmelerine destek olur. Bu hizmetlerin verildiği kurumlardan birisi gündüz merkezleridir. Bu merkezler değişik amaçlara yönelik olduğu gibi, tek bir amaca (örneğin; serbest zaman değerlendirme gibi.) yönelik olarak da hizmetlerini planlayabilir. Temel amaçları, sağlık, spor, beslenme, rehabilitasyon, diyet, kişisel bakım, hukuksal ve mali sorunlara yardım, serbest zamanların değerlendirilmesi, tatil ve gezilerin düzenlenmesine yönelik hizmet ve programları sunmak olan bu merkezler, hizmetlerini sürekli çeşitlendirmek durumundadır (III. Engelliler Şûrası, 2007).

2.4. Engellilerin Toplumla Bütünleşmesinin Önemi

Toplumsal bütünleşme, bireyin hangi statüde olduğuna bakmaksızın bütün sosyal gruplarla sosyal hayatın temel alanlarında birlikte, iç içe yaşamalarını ifade eder. Engellilerin toplumsal bütünleşmesi de okulda, işyerinde, sosyal aktivitelerde, cadde ve sokakta diğer normal vatandaşların haklarına sahip bireyler olarak onlarla birlikte hayat sürmesi demektir (Seyyar, 2006).

Toplumsal bütünleşme kavramı genellikle ayrımcılık ve sosyal dışlanmanın karşıtı anlamındadır. Son zamanlarda sosyal dışlanma veya ayrımcılıktan sıkça söz edilmektedir. İnsan hakları, demokrasi, katılım, paylaşım, aidiyetler ve kimlik sorunu, gelir dağılımı, alt sınıflar gibi kavramların sözü edildiği yer ve zamanlarda hep gündeme gelmiştir. Sosyal dışlanma; eşitsizlik, güvensizlik ve eğretiliğe (üstün körü) ilişkin bir yaklaşımdır. Sosyal ilişkilerden, etkileşimlerden tamamen kopmadır. Sosyal dışlanma, yoksulluk, sınıf altıncılık ve ayrımcılık adları ile de anılmaktadır. Bir bakıma fiziksel, ruhsal ve toplumsal bir engellilik hâlidir (Başaran, 2013).

Buna göre sosyal dışlanmayı sade anlamıyla, toplumun dışında tutma veya topluma entegre etmeme diye anlamak gerekir. Dışlanan bireyin, grup veya kesimlerin ekonomik, sosyal ve siyasal hayatta önemli bir rolleri yoktur. Örneğin, oy kullanırlar ama oy isteyen pozisyona geçemezler. Sosyal dışlanma anlam olarak bir

olumsuzluğu açıklar. Kuşkusuz işsizlik, eğitimsizlik, yoksulluk ve yoksunluklar toplumsal bütünleşmenin önündeki önemli engellerdir.

Ancak bu olumsuzlukların tümü sosyal bütünleşmenin gereklerini yerine getirmemekten kaynaklanmayabilir. Burada, dışlayan ve dışlanan sosyal kesimlerin tavır ve davranışları belirleyici rol oynar. Günümüzde ırk ve din ayrımcılığı sosyal dışlanmayı tetikleyen en önemli unsur olarak gözükmektedir. Dolayısıyla sosyal dışlanmayı sosyolojik kavram olmaktan öte bir siyasal kavram olarak değerlendirmek daha doğru olur (Seyyar, 2006: 284).

Toplumsal tarihin incelenmesinde, biyolojik ve kültürel farklılıkların toplumsal tutum ve davranışı besleyen düşünce kalıplarında her zaman bir ayrımcılığı beraberinde getirmiş olduğu görülür (Ergün, 2005: 378).

Avrupa Birliği' ne geçiş sürecini yaşarken Birliğin engellilerle ilgili politikaları bizim için önem arz etmektedir. AB'nin bu konudaki düzenlemeleri genel olarak da sosyal modele dayanmaktadır. Bu yaklaşımda engelliler toplumun en dezavantajlı kesimidir. Dolayısıyla sürekli sosyal hayatın temel alanlarında engellerle karşılaşılırlar. Öyle ki, bu engeller onları kendi engelliliklerinden daha fazla kısıtlamaktadır. Bunun için AB'nin engelliler politikasının temeli ayrımcılık noktasına odaklanmıştır (Aysoy, 2004: 52).

Bugün için ülkemizde engellilerin ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya tâbi tutulduğunu söylemek yanlış olur. Üstelik bunu yerel yönetimler açısından hiç telaffuz edemeyiz. Çünkü ayrımcılık gibi değerlendirilen birtakım hizmetleri dahi onlara verilen önemi göstermek için yaptıklarında kuşku yoktur. Örneğin, engelliler parkı, engelliler ormanı, engelliler otobüsü ve durağı gibi ayrımcı uygulamalar esasında engelliler lehine düşünülmüş olup, yanlış sonuçlar doğurabileceği tahmin dahi edilememiştir.

Özetle, verilen bu tür hizmetler toplumsal bütünleşmeye aykırı olmakla birlikte, iyi niyetle ortaya çıkmış hizmetlerdir. Bu nedenle, toplumsal bütünleşmeyi zora sokan bazı tutum ve davranışları görülse de bunları bilgi ve bilinç eksikliğine ve de maddî yetersizliklerine bağlamanın uygun olacağı düşüncesindeyiz. Ayrıca, engellileri koruma düşüncesinden ve onları destekleme adına "pozitif ayrımcı" uygulamalarına tanık olunmaktadır. Zorunlu olmadıkça pozitif ayrımcılığa yer verilmemelidir.

Çünkü toplumsal bütünleşme aynı zamanda olumlu ayrımcılık denilen bu düşünce kalıplarının yok edilmesi ile tesis edilebilir (Ergün, 2005: 378).

2.5. Engellilerin Toplumla Bütünleşmesinin Önündeki Engeller

Engelli bireyin yaşadığı sıkıntılar ve zorluklar hem aile hem de sosyal çevresinde kendini gösterir. Engellilerin yaşadığı sıkıntıların başında ayrımcılığa uğramaları gelmektedir. Bununla birlikte engellilerin üretime katılamaması dolayısıyla işsizlik sorunu yaşaması da temel sorunlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Gerekli yasal düzenlemelerin yapılıyor ve engellilerin hayata entegre ediliyor olsa da eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, istihdam gibi fırsat eşitliği temelinde yeterince yararlanamamaları da diğer engeller arasında sayılabilir.

Engellilerin toplumla bütünleşmesini engelleyen faktörlerin başında yetersiz politikalar ve standartlar gelmektedir. Politika tasarımları her zaman engelli bireylerin ihtiyaçları gözetilerek yapılmayabilmektedir. Öte yandan birçok ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen bütünleştirici eğitim politikaları gibi var olan politika ve standartların, her zaman yerine getirilemiyor olması bu faktörün içinde yer almaktadır (Dünya Engellilik Raporu, 2011: 2-3).

Öte yandan engellilere karşı toplumun inanç ve ön yargıları da istihdam, eğitim, sosyal katılım gibi konularda engelliler için olumsuzluk teşkil etmektedir. Bununla da kalınmayıp, engelli doğan veya daha sonra değişik bedenî veya akli rahatsızlıklara yakalanıp, engelli duruma gelen insanlar da, sihirli ve doğüstü güçlerin etkisi altında oldukları inancı ile, “cadı” muamelesi görürlerdi. Bunun sonucu olarak, ellerinde olmayan sebeplerden dolayı engelli olanlar, topluma çeşitli tehlikeler ve zararlar verebilecek bir konuma geldikleri iddiası ile başta kilise olmak üzere devrin siyasi rejimleri tarafından takip altına alınır. Engizisyon mahkemelerinin kurulmasıyla “cadı” olarak tanımlanan ve aslında engelli olanların yargılanmasına müsaade edilmiş ve bu yolla da birçoğuna en ağır cezaların verilmesinin kanuni kılıfı da hazırlanmıştı (Seyyar, 2006: 47).

Yeterli hizmet sağlanamaması, sağlanan hizmetlerin iletimi konusunda yaşanan sorunlar, yetersiz finansman, yetersiz erişilebilirlik, danışma ve katılım sorunlarının varlığı ile veri ve bulgu yetersizliklerinin olması, engelli insanların yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve engelsiz insanlarla kıyaslandığında ortaya daha kötü sağlık

durumları, daha düşük eğitim başarısı, daha az ekonomik katılım, hatta yoksulluğa neden olabilmekte, kendi yaşayabilir şartların sağlanamaması dolayısıyla kurumsal çözümlere bel bağlanması, kısıtlanan bir toplumsal hayatı beraberinde getirerek engelli bireyleri başkalarına daha çok bağımlı hale getirebilmektedir.

Engellilerin toplumla bütünleşmesi için, BM Genel Kurulu 20.12.1993 tarihinde “Sakatlar İçin Fırsat Eşitliği Hakkında Standart Kurallar”ı kabul etmiştir. Alt başlıklarda sözü edilecek olan ve engellilerin hayata entegre olabilmesinin önündeki engeller konusunda eşit haklar ilkesi öne çıkarılarak hazırlanan bu kurallar dizisi, “tek tek her bireyin gereksinimlerinin diğerleri ile eşit önemde olmasını, bu gereksinimlerin toplumların planlanmasında esas alınmasını ve bütün kaynakların bütün bireylere eşit katılım fırsatı tanyacak biçimde kullanılmasını” öngörmekte ve kurallar belgesinin giriş bölümünde “Engelli insanlar, toplumun üyeleridir ve kendi yerel toplumları içinde kalma hakları vardır. İhtiyaç duydukları desteğe eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler alanındaki normal yapılar içinde ulaşabilmeleri gerekir” noktasına vurgu yapılmaktadır (Özgökçeler ve Alper, 2010: 39).

Yapılan araştırmalar, dünyanın her yerinde engellilerin büyük çoğunluğunun toplumun yoksul kesimlerinden geldiğini ve yoksulluk içinde yaşadıklarını göstermektedir. Bu belirleme gelişmiş/endüstrileşmiş ülkeler için de geçerlidir. Engellilerin topluma kazandırılmalarının önündeki en ciddi sorunlardan birisi, içinden geldikleri sosyo-ekonomik kesimin bir bütün olarak yaşadığı yoksulluk sorunu/gelir dağılımı sorunudur (Karataş, 2002).

Doğaldır ki bu kesimden gelen engelliler için, yoksulluğu üreten başka sebeplerle de bir araya geldiğinde, yoksulluk bir kısır döngüye dönüşebilmektedir.

Bu mağduriyetin giderilmesi amacıyla, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü tarafından 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun”un ilgili maddelerinde, toplumda “Engelli Aylığı” olarak da bilinen bir düzenleme yapmıştır. Ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan, 18 yaşından büyük engelli bireyler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan vatandaşlara bağlanan ve üç ayda bir ödenen aylık, özür oranına göre

miktarda değişim gösterebilmektedir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

Bununla birlikte, engellilerin toplumla bütünleşmesinin önündeki bir diğer engel de eğitim konusunda karşılaştıkları sorunlardır. Tüm ülkelerde eğitim sistemi, öncelikle, nüfusun engelli olmayan kesimi için planlanıp uygulanmaktadır. Böylece daha en baştan eğitim sistemi, engellileri dışlayan bir anlayışa sahip olmakta; daha sonra da engellileri eğitim sistemiyle bütünleştirecek çeşitli programlar geliştirilmeye çalışılmaktadır (Karataş, 2002).

BM Standart Kurallara Kural 6'ya göre engelliler de diğer bireyler gibi ilk, orta ve yükseköğrenim olanaklarından yararlanacaklardır. Zorunlu eğitim herkes gibi engellileri de kapsayacaktır. En çok ihmal edilen konulardan biri de engelli çocukların okul öncesi eğitimidir. Ayrıca yetişkin engelliler için örgün ve yaygın eğitim olanakları da son derece sınırlıdır. Bu nedenle öncelikle eğitim alt yapısının nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi ve engellilerin gereksinimlerini karşılayacak bir düzeye eriştirilmesi gerekir (UN, 1993: 14).

Engellilerin topluma katılmalarının önündeki en büyük engellerden biri de ulaşım, fiziksel çevre ve konut sorunudur. Engellilerin içinde yaşadıkları fiziksel çevre, sahip oldukları fiziksel işlev bozuklukları/yetersizlikleri ve bunun yol açtığı sınırlamalar yüzünden büyük önem taşımaktadır. Eğitim konusunda belirttiğimiz gibi, toplumu tasarlariken, bir toplum modeli ortaya koyarken, içinde yaşanan fiziksel çevreyi de o toplumun içinde yaşayan herkesi düşünerek tasarlamak gerekmektedir.

Yaşanılan konuttan tüm kamusal yaşam alanlarına, ve ulaşım araçlarına kadar tüm çevresel unsurların engellilerin özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınarak tasarlanmadığı bir gerçektir. Yollar, kaldırımlar, kamu binaları, parklar ve bahçeler, okullar, içinde yaşanan konutlar, ulaşım araçları ve bunun gibi daha bir çok fiziksel çevre unsuru, engellilerin topluma katılmasının önünde ciddi birer engel oluşturmaktadır.

Yine Birleşmiş Milletler Standart Kuralların eşit katılım için hedef seçtiği alanlardan ilki "ulaşılabilme" konusudur. Bu anlamda fiziksel çevre koşullarının engellilerin yaşamını kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi, eşit katılım açısından yaşamsal değerde kabul edilmektedir. Fiziksel çevrenin yapılandırılmasında sorumlu kişi ve

kuruluşların engelli kişiler konusunda bilgili, bilinçli ve duyarlı davranmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla fiziksel çevrenin tasarlanması ve yapılandırılması süreçlerinde engellilerin, ailelerinin ve örgütlerinin katılımı konusu büyük önem taşımaktadır (UN, 1993: 13).

Rehabilitasyon ve araç-gereç gereksiniminin yeterince karşılanamaması da engellilerin toplumla bütünleştirilmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Bilindiği gibi rehabilitasyon çok genel olarak, yitirilen bir yeteneğin yeniden kazandırılması, yerine başka bir yeteneğin 'ikame edilmesi" demektir. Her hangi bir sebeple engelli hale gelen birey önceden var olan işini artık yapamıyorsa ya o işi yapabilmek için "yeniden yeten eklendirilmesi = rehabilite edilmesi" gerekmektedir ya da bu işi yapmak artık olanaklı değilse, yapabileceği yeni bir iş için beceri kazanması (eğitilmesi) gerekmektedir.

Böyle bir rehabilitasyon sürecinden geçmemiş olan birey, topluma ve içinde yaşadığı aileye yük olmaktan kurtulamayacaktır. Engellilerin engelleriyle bağlantılı bir eğitim ve rehabilitasyon olanağından yararlanması, onları toplumsal yaşamla bütünleştiren en önemli etkidir. Oysa bu gün, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre az çok fark etse de, engellilerin ezici bir çoğunluğu bu olanaklardan yararlanamamaktadır (Karataş, 2002).

Topluma katılma, toplumla bütünleşme konusunda bir başka güçlük de, engellinin aile yaşamı/özel yaşamıyla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel işlevlerindeki bozulma ya da bazı eksiklikler nedeniyle engellinin hareket yeteneği sınırlanınca, bu, onun özel yaşamına da bazı kısıtlamalar getirmektedir. Hatta sosyal hizmet kurumlarda sürekli bakım ve koruma altında olan engelliler için adeta özel yaşam yok denebilecek kadar azdır. Ayrıca engellilerin evlenmeleri ve aile kurmaları da diğer insanlara oranla daha güçtür; bu da onların toplumla bütünleşmelerini önemli ölçüde engellemektedir.

Engellilerin toplumla bütünleşmesinin önündeki bir diğer engel de istihdam sorunudur. Çalışmanın gerek bireysel gerekse toplumsal refahın sağlanmasındaki önemi tartışmasız benimsenmektedir. Çalışmayı Özendirme'nin hem bireysel hem de toplumsal açıdan sayısız; yararı olduğu söylenebilir. Öte yandan çağdaş anlayışın bir

gereği olarak "çalışmak ve işsizlikten korunmak" bir insan hakkı olarak da değeriendirilmektedir.

İşsizlik ve çalışma yaşamından kaynaklanan sorunlar, engellileri kuşatan sorunlar arasında, adeta diğer sorunların da temeli konumunda olan, bir diğer söyleyişle doğrudan doğruya diğer sorunları doğuran ya da bu sorunların daha şiddetle yaşanmasına neden olacak etkilerde bulunan bir özelliğe sahiptir.

Her insanın yapabileceği bir iş vardır ve engelliler de fiziksel ve ruhsal işlevlerinde bir bozulma ya da eksiklik olsa bile, onların bu niteliklerini dikkate alan uygun bir eğitim ve rehabilitasyondan geçirildikleri zaman çalışabilirler, üretime katılabilirler. Çalışmanın, kültürün önemli bir parçası sayıldığı toplumlarda, herkes gibi engelliler de çalışmaya/üretmeye isteklidirler. Engellileri de gözeten sistemli iş analizleri ve meslek tanımlarının henüz tam anlamı ile yapılamıyor olması, bu doğrultuda eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerindeki yetersizlik, ekonomik yapının ve politikaların engellileri de içerek bir biçimde yeter oranda düzenlenememiş olması, engelli istihdamı konusunda güçlük oluşturmaktadır. Ülkemizdeki uygulamalarda 63331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda risk değeriendirilmesi, kontrol, ölçüm ve araştırma konulu Madde 10/ç'de risk değeriendirmesi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar içerisinde engellilerin durumlarının ve risk oluşturacak unsurlara önem verilmesi gerekliliğinin yanı sıra ekonomik politikalara bakıldığında engelli istihdamının yasalar çerçevesinde düzenlenmiş olduğunu görürüz. Buna göre, 1475 sayılı İş Kanunu gereğince %3 oranında engelli istihdamını zorunlu kılan yasal düzenleme vardır. İstihdamda, söz konusu edilen bu pozitif ayrımcılık eski hükümlüler, korunmaya muhtaç gençler ve terörle mücadele sırasında yitirilen kamu görevlilerinin yakınları için de uygulanmaktadır. Bunun dışında korunmalı iş yerleri uygulaması vardır. Zaman zaman bu uygulama eleştiri olsa da, halen bazı engelli kümeleri (örneğin ağır zihinsel engelliler) için özellikle önerilmekte ve kullanılmaktadır (Karataş, 2001: 112-117)

Engellilerin istihdamla bağlantılı sorunları istihdam gerçekleştikten sonra da ortaya çıkmakta ve iş yaşamı içinde de sürmektedir. Bu aşamada engelliler sahip oldukları kişisel özellikleri ve nitelikleri ile bağlantılı pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bunlar, olumsuz iş ve işyeri koşullarından tutun da çalıştığı işte karşılaştığı sosyal

güvenlik sorunları, yetersiz ücret, işinde ilerleyememe, erken emeklilik gibi sayısız sorunları içeren geniş bir alana yayılmaktadır.

Engellilerin sosyal hayata aktif katılımında yaşanan sorunları aile kurumu, ulaşılabilirlik, istihdam hayatı, sosyal faaliyetler, engellilerin temsil edilmesi ve engellilerin kendileri olmak üzere altı başlık altında da toparlayabiliriz.

2.5.1. Aile Kurumunun Yanlış Tutumları

Sosyal hayatın en küçük birimi olan aile ve oynadığı rol, düzenli ve sağlıklı bir hayat için önemlidir. Sosyal yapı, kendini oluşturan tüm birimlerin katkılarına göre varlığını idame ettirmektedir. Aile olgusu, anne-baba ve çocuklar için rol davranışlarını gerektiren bir model niteliği taşımaktadır. Aile, çocuklarının sosyalleşme sürecinde, toplumun kural ve değerlerini, cinsiyet rollerini öğreterek toplumsal yaşama hazırlayan bir katkı sağlamaktadır (D.P.T., 2001: 7).

Engelli çocuğa sahip olan ailelerde, ailenin üstleneceği görevler ve ailenin desteği, engelli çocukların sosyal hayatının gelişmesinde daha etkili olmaktadır. Engelli çocuğa sahip olan aileler; duygusal, psikolojik veya diğer faktörlere bağlı olarak, engelli çocuklarını sosyal hayatın dışına itebilmektedirler. Beraberinde ailelerin bir kısmı, engelli çocuklarının mesleki eğitim ve rehabilitasyonda başarılı olacağına inanmamaktadır. Sonradan gelişen engellilik durumlarında da aileler benzer tepkileri gösterebilmektedirler (Fırat ve diğerleri, 2009: 135-137).

2.5.2. Ulaşılabilirlik İle İlgili Sorunlar

Ulaşılabilirlik sosyal, bilimsel, mesleki ve ekonomik faaliyetlere katılabilme açısından engelliler için son derece önemli bir konu niteliğindedir (Seyyar, 2001: 225). Türkiye’de engelliler için en büyük sorunların başında erişilebilirlik veya ulaşılabilirlik gelmektedir. Engelli-engelsiz ayrımı yapmaksızın temel eğitim hakkı, anayasal olarak güvence altına alınmış ve her Türk vatandaşının hakkı olarak belirlenmiştir. Bu konuda Türk Standartları Enstitüsünce hazırlanan ve bina içi, bina yakın çevresi ve açık alanları kapsayan standartlar belirlenmiştir ve 14.09.2012 tarih ve 28411 sayılı Resmi Gazetede tebliğ edilmiştir:

TS 12576 Şehir İçi Yollar- Engelli ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemenin Tasarım Kuralları, fiziksel çevrenin erişilebilir olması yönünde kapsamlı önerilere sahiptir.

T.TS 12460 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 5: Engelli ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları,

TS 12574 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 10: İstasyon İçi İşaret ve Grafik Tasarım Kuralları,

TS 12575 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri- Bölüm 14: İstasyon Platformu Oturma Elemanları,

TS 9111 Engelli İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, standartları çıkarılmıştır.

Belediyelere yönelik yasa ve yönetmeliklerde birbirine paralel ancak birbirinden farklı kapsama sahip konulara değinilmektedir. Bununla birlikte bu uygulamaların beklenen hızda gerçekleşmediği ve fiziksel çevrenin tam olarak ulaşılabilir niteliğe kavuşmadığı söylenebilmektedir. Nitekim 04.07.2012 tarihli ve 6353 sayılı “*Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”un 34. maddesiyle, 5378 sayılı “*Engelliler Kanunu*”nun geçici 2. ve 3. maddelerinde yer alan “yedi yıl” ibareleri “sekiz yıl” şeklinde değiştirilerek ulaşılabilirliğe ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ön görülen süre 1 yıl uzatılmıştır.

2002 yılında yapılan Engelliler Araştırması verilerine göre ortopedik, görme, işitme, dile ve konuşma ve zihinsel engelli nüfusun %36,37’si okuma-yazma bilmezken, %63,62’si okuma-yazma bilmekte, %7,69’u okuma-yazma bilip bir okul bitirmemiş, %40,97’si ilkokul, %5,64’ü ortaokul veya dengi meslek okulu, %6,90’ı lise veya dengi meslek okulu, %2,42’si ise yüksek okul mezunu olarak saptanmıştır.

Eğitimin yanı sıra kentsel mekânların kullanılabilirliği ve kent içi toplu taşıma araçlarının büyük bölümünden yararlanabilirliği de problem olarak öne çıkmaktadır. Sosyal çevreye ulaşılabilirliği, engellilerin toplumsal hayata katılımları için son derece önemlidir (Fırat ve diğerleri, 2009: 137-138).

2.5.3. İstihdam Hayatına Katılım Sorunu

2002 tarihli Engelliler Araştırmasında elde edilen veriler doğrultusunda ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engellilerin Türkiye genelinde işgücüne katılım oranı %21,71, işsizlik oranı %15,46, işgücüne dahil olmayan engelli oranı ise %78,29'dur.

Nüfus ve Konut Araştırması, 2011 verilerinde ise işgücüne katılmayan nüfus içerisinde yer alan "Çalışamaz halde (hasta/engelli/yaşlı)" nüfusu 3.031.000 kişidir. Bu da nüfusun 10,4'üne karşılık gelmektedir. Bu verilerde 15 yaş ve üzeri nüfus baz alınmıştır.

İnsanların, çalışma hayatına girerken birtakım beklentileri bulunmaktadır. Başka insanlarla tanışmak, işbirliği kurmak, dayanışma sağlamak, sosyal statü, yararlı işler yapabilmeyenin verdiği duygu, aidiyet ve kimlik duygusunun gelişmesi ve gelir, bunların içinde yer alan beklentilerdir (Silah, 2005: 35).

Aynı beklentiler, engelliler için de büyük önem taşımakla birlikte, bunlara ek olarak kendi kendine yeterlilik duygusu yaşatması ve özgüven açısından da önemi büyüktür (Fırat ve diğerleri, 2009: 138-139).

2.5.4. Sosyal Faaliyetlere Katılım Sorunu

Engellilere yönelik düzenlenen sosyal faaliyetler, genellikle sınırlı kalmaktadır. Engellilerin toplumla, toplumun engellilerle kaynaşmasına yardım edecek engellilere yönelik sosyal aktivitelerin sayısının artırılması gerekmektedir. Üniversitelerin bahar şenliklerinde olduğu gibi, engellilere tiyatro gösterileri, spor müsabakaları, engelli başarı öykülerinin anlatımı, engellilerin ürettikleri ürünlerin satışını yapabilecekleri stantların olduğu organizasyonların yaygınlaştırılması olumlu katkı sağlayacaktır (Fırat ve diğerleri, 2009: 139).

2.5.5. Engellilerin Temsil Edileme Sorunu

Engellilerin sosyal hayata tam anlamı ile katılamamasının sebeplerinden biri de toplum içerisinde temsil edilemiyor olmalarıdır. Temsil oranı Türkiye Büyük Millet Meclisinde 550 milletvekilinin 4 tanesi engellidir (www.yasadikca.com, 2013). Bunun

en birincil etkeni, engellilerin eğitim yetersizliği nedeniyle bürokraside ilerleme imkanlarının kısıtlı olması gelmektedir (Fırat ve diğerleri, 2009: 140).

Engellilerin toplumda temsil edilebilmesinin bir başka ve en etkili yolu sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil Toplum Kuruluşları, merkezi ve yerel yönetim kuruluşlarının ulaşamadıkları, kendi etkileşim alanlarındaki ortak sorunları tespit etme, tanımlama ve sorun çözme rolü üstlenmektedirler (Okutan, 2008: 93).

2.5.6. Engellilerin Kendisine İlişkin Sorunlar

Engellilere yönelik yapılan çalışmalarda engellilerin %74'ünün kendini toplumun diğer bireylerinden farklı, %45'inin kendini bir azınlık mensubu olarak gördüğü saptanmıştır. Bazı engelliler ise engelinin, yaşamını ve kendini ifade etmede önemli bir etkisi olmadığını ifade etmektedir (Şahin, 2004: 52).

Sosyalleşme ve toplumsal katılım konusunda engellilerin yapabileceklerini sınırlayan temel unsur, engellilerin, toplumun onları yok saymasını ve onları sosyal hayattan izole etmelerini bir kader olarak kabul etmeleridir (Fırat ve diğerleri, 2009: 141).

2.6. Türkiye'deki Engelli Profili

Dünya'da 500 milyonu aşkın insanın engelli olduğu vurgulanmaktadır. Geçmişten bu yana engelliler konusunda bilgi ve veri eksikliği yaşanmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi amacıyla TÜİK ile Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, yeni adı ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2002 yılında bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre Türkiye'de nüfusun %12.29'u engellilerden oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle resmi rakamlara göre Türkiye'de 8.4 milyon engelli bulunmaktadır (Özgökçeler, 2013: 320) . 2002 yılında yapılan araştırmadaki verilerde engellilik durumları ve oranı Tablo 1.1'de yer almaktadır.

Tablo 1**2002 Türkiye Geneli Engellilik Oranı**

	Toplam Engelli Nüfus			Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ve zihinsel engelli nüfus			Süreğen hastalığa sahip olan nüfus		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	12.29	11.10	13.45	2.58	3.05	2.12	9.70	8.05	11.33
Yaş Grubu									
0-9	4.15	4.69	3.56	1.54	1.70	1.37	2.60	2.98	2.20
10-19	4.63	4.98	4.28	1.96	2.26	1.65	2.67	2.72	2.63
20-29	7.30	7.59	7.04	2.50	3.34	1.74	4.80	4.24	5.30
30-39	11.44	10.43	12.42	2.56	3.18	1.95	8.89	7.26	10.46
40-49	18.07	15.15	21.08	2.65	3.29	1.99	15.43	11.86	19.09
50-59	27.67	22.56	32.67	3.23	3.73	2.74	24.44	18.83	29.94
60-69	36.96	31.60	42.02	5.14	5.65	4.65	31.82	25.95	37.37
70+	43.99	39.77	47.77	7.89	8.45	7.38	36.10	31.32	40.39
Bilinmeyen	11.68	6.30	14.17	0.34	0.53	0.25	11.33	5.77	14.09
Yerleşim Yeri									
Kent	12.70	11.38	13.99	2.20	2.60	1.81	10.49	8.78	12.18
Kır	11.67	10.69	12.63	3.16	3.74	2.59	8.50	6.95	10.04
Bölge									
Marmara	13.13	11.66	14.59	2.23	2.60	1.87	10.90	9.95	12.73
Ege	11.86	10.69	13.00	2.59	3.15	2.05	9.27	7.55	10.95
Akdeniz	12.16	11.15	13.15	2.60	2.99	2.21	9.56	8.16	10.93
İç Anadolu	12.52	10.78	14.23	2.60	3.01	2.20	9.92	7.77	12.03

Tablo 1'in devamı

Karadeniz	12.98	11.62	14.32	3.22	3.66	2.80	9.76	7.97	11.52
Doğu Anadolu	11.80	11.29	12.30	2.53	3.18	1.90	9.26	8.10	10.41
G.doğu Anadolu	9.90	9.86	9.94	2.72	3.45	1.99	7.18	6.41	7.96

Kaynak: EYH, 2002.

25-30 milyon dolayında da engelli ailesi yaşamaktadır. Bu nüfus oranının 3.5 milyon kadarı özel eğitime muhtaç çocuklardan oluşmaktadır. Ve bu sayının yalnızca 60.000 kadarı özel eğitim alabilmektedir. Toplam engelli nüfusun %12.94'ü ise ancak okuryazardır. Gizli engellileri de unutmamak gerekir. Ailelerin ve toplumun bu konudaki tutumu çok önemlidir. Çünkü, engellilere verilecek hizmetler belirlenirken özür gruplarının tespiti ve yaşadıkları yerlerin bilinmesi, hizmet götürülenler açısından önemli bir konudur. Bu nedenle engellisini gizleyen her aile ya da her toplum ihbar edilmelidir. Çünkü hayatı tanımak topluma katılmak isteyen engelli bir insanın engellenmesi, insan hakları ihlalidir (Şeker, 2006: 195).

TÜİK tarafından yapılan bir başka araştırma da 2 Ekim 2011 tarihinde tamamlanmış olup, 2013 yılında yayınlanmıştır. "Nüfus ve Konut Araştırması, 2011" adı altında yapılan araştırmada Türkiye'de yaşayan ve en az bir engeli olan toplam engelli sayısı 4.882.841 kişi olarak belirlenmiştir. Aynı yıla ait Türkiye'nin nüfusu 74.525.696 kişidir. Diğer bir ifade ile Türkiye nüfusunun %6,5'i engellilerden oluşmaktadır. İllere ve engellilik türlerine göre engelli nüfusu Tablo 2'de görülmektedir.

Bu verilerde dikkat çeken iki nokta bulunmaktadır. Verilerin elde edilmesinde kişi beyanı esas alınmış, yasal delile dayalı, sağlık kuruluşları tarafından verilen raporların var olup olmadığı sorgulanmamış veya esas alınmamıştır. Buna bağlı olarak, dikkat çeken ikinci nokta ise, engellilik türleri belirtilirken ortopedik engelli, işitme engelli, görme engelli, konuşma engelli, zihinsel engelli, ruhsal engelli gibi ayrımlar yerine görmede zorluk yaşayanlar, duymada zorluk yaşayanlar, konuşmada zorluk yaşayanlar, yürümede, merdiven çıkmada/inmede zorluk yaşayanlar, taşımada/tutmada zorluk yaşayanlar, yaşlılarına göre öğrenmede/basit dört işlem

yapmada/hatırlamada, dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar şeklinde ayrıma gidilmiş olmasıdır.

Görmeye zorluk yaşadığını (gözlük veya lens kullandıkları halde zorluk çekenler dâhil) beyan edenlerin oranı %1,4'tür. Duymada zorluk çeken (işitme cihazı / implant kullandıkları halde zorluk çekenler dâhil) nüfusun oranı ise %1,1'dir. 3 ve üzeri yaştaki kişilerin %0,7'si konuşma zorluğu; %3,3'ü yürüme, merdiven çıkma ve inmede; %2'si yaşlılarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlama veya dikkatini toplamada, %4,1'i ise bir şeyler taşıma veya tutmada zorluk çektiklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 2 verileri aşağıda yer aldığı şekildedir:

Tablo 2

İllere ve Engellinin Türüne Göre Engelli Nüfus Oranı (2011)

	En az bir engeli olan kişi sayısı	Oran (%)					
		Görmeye zorluk yaşayanlar ¹	Duymada zorluk yaşayanlar ²	Konuşmada zorluk yaşayanlar ³	Yürümede, merdiven çıkma/inmede zorluk yaşayanlar ³	Taşıma/tutmada zorluk yaşayanlar ³	Yaşlılarına göre öğrenmede/basit dört işlem yapmada/hatırlamada/dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar ³
Toplam	4 882 841	1,4	1,1	0,7	3,3	4,1	2,0
Adana	134 157	1,2	0,9	0,7	3,1	4,1	2,2
Adıyaman	39 321	1,8	1,4	1,0	3,4	4,5	2,0
Afyonkarahisar	48 994	1,3	1,1	0,7	3,7	5,1	1,9
Ağrı	44 626	1,4	1,1	0,9	3,8	5,1	3,8
Amasya	31 801	2,0	2,0	1,1	5,6	6,8	3,5
Ankara	232 927	0,9	0,9	0,5	2,4	2,8	1,3
Antalya	113 687	1,6	1,0	0,6	2,7	3,2	1,7
Artvin	16 556	2,1	2,2	1,6	4,8	6,3	4,7
Aydın	92 203	2,1	1,8	0,7	4,2	6,0	1,9
Balıkesir	95 195	1,9	1,7	0,8	4,1	5,1	2,4

Tablo 2'nin devamı

Bilecik	17 385	2,1	1,7	1,1	4,3	4,9	2,2
Bingöl	20 707	2,4	1,6	1,2	3,9	5,0	2,8
Bitlis	24 019	1,7	1,1	0,9	3,3	4,5	3,1
Bolu	21 942	1,5	1,6	0,7	4,0	5,2	2,6
Burdur	26 038	2,2	1,9	0,9	5,3	7,6	3,1
Bursa	142 835	1,0	0,9	0,6	2,8	3,4	1,3
Çanakkale	28 918	1,5	1,3	0,6	2,9	3,6	1,6
Çankırı	19 245	1,5	1,9	1,0	5,4	6,9	4,6
Çorum	63 756	2,8	2,0	1,0	6,0	7,7	4,1
Denizli	90 009	1,9	1,7	0,7	5,1	6,3	2,4
Diyarbakır	120 689	2,0	1,3	1,1	3,5	4,4	3,7
Edirne	34 550	2,0	1,6	0,7	4,6	5,7	1,7
Elazığ	42 513	2,0	1,6	0,9	4,3	5,1	2,5
Erzincan	25 484	2,5	1,8	1,1	5,6	7,4	4,5
Erzurum	54 334	1,5	1,2	0,7	3,6	4,7	2,2
Eskişehir	42 205	1,2	1,3	0,5	2,7	2,9	1,5
Gaziantep	115 537	1,6	1,1	0,9	3,7	4,5	1,8
Giresun	54 739	2,4	1,9	1,1	5,5	9,0	5,5
Gümüşhane	11 981	1,5	1,5	0,8	4,4	6,3	3,7
Hakkari	18 635	1,6	0,9	0,8	2,8	3,5	4,0
Hatay	93 717	1,3	1,0	0,8	3,4	4,4	1,6
Isparta	30 099	1,4	1,3	0,6	3,5	4,3	2,0
Mersin	111 414	1,8	1,1	0,8	3,1	3,9	2,0
İstanbul	670 756	1,1	0,8	0,5	2,4	3,0	1,1
İzmir	206 142	1,1	1,0	0,6	2,6	3,0	1,3
Kars	23 454	1,5	1,1	0,7	3,8	4,8	3,1
Kastamonu	34 281	1,5	1,7	0,9	4,6	6,2	2,8
Kayseri	68 769	1,1	1,0	0,6	2,9	3,3	1,7
Kırklareli	25 490	1,4	1,3	0,7	4,1	5,1	1,7
Kırşehir	24 400	2,4	1,9	0,7	5,7	7,0	3,9
Kocaeli	70 162	0,9	0,8	0,5	2,2	2,6	1,1
Konya	122 755	1,1	1,1	0,7	3,2	4,0	1,5
Kütahya	40 839	1,6	1,4	0,7	3,4	4,5	2,2

Tablo 2'nin devamı

Malatya	69 376	1,8	1,5	0,8	4,8	6,4	2,6
Manisa	88 313	1,5	1,3	0,7	3,6	4,2	2,0
Kahramanmaraş	85 827	1,6	1,4	1,0	4,0	5,6	2,7
Mardin	47 913	1,3	1,0	0,9	2,9	4,4	2,3
Muğla	63 279	1,5	1,3	0,7	3,7	5,2	1,8
Muş	16 533	0,7	0,5	0,5	2,0	2,5	2,0
Nevşehir	23 350	1,5	1,5	0,8	4,6	5,3	1,4
Niğde	33 713	1,9	1,8	1,0	5,3	6,9	3,0
Ordu	59 272	1,8	1,3	1,0	3,8	4,7	3,8
Rize	30 186	2,0	1,7	1,2	4,4	6,4	3,2
Sakarya	51 883	1,1	0,9	0,6	2,7	3,7	1,7
Samsun	110 963	1,9	1,6	1,1	4,5	5,5	3,1
Siirt	17 996	1,2	1,1	1,0	2,7	3,5	2,3
Sinop	21 581	1,6	1,9	0,9	4,8	5,9	5,0
Sivas	53 070	2,0	1,7	0,9	4,2	5,4	2,8
Tekirdağ	44 213	1,2	0,9	0,5	2,5	3,3	1,5
Tokat	63 491	1,9	1,8	0,9	5,3	7,0	4,1
Trabzon	65 967	1,9	1,3	0,8	4,4	6,0	2,8
Tunceli	9 392	3,7	2,7	1,8	6,2	7,5	4,2
Şanlıurfa	103 338	1,3	0,9	0,8	3,1	4,2	2,3
Uşak	26 396	1,6	1,4	0,7	3,7	4,6	2,7
Van	50 568	0,7	0,7	0,6	2,3	2,7	2,3
Yozgat	43 226	2,0	1,6	1,1	4,1	5,0	4,6
Zonguldak	58 290	1,8	1,4	1,0	4,7	6,0	3,5
Aksaray	35 652	1,5	1,6	0,8	5,1	6,6	2,6
Bayburt	5 391	1,4	1,2	0,7	3,5	4,8	1,9
Karaman	20 868	1,5	1,6	0,8	4,6	6,6	1,9
Kırıkkale	20 656	1,3	1,5	0,8	3,8	5,0	1,8
Batman	27 085	1,4	1,0	1,0	2,7	3,5	1,8
Şırnak	30 633	1,3	0,8	0,9	3,0	4,3	3,0
Bartın	20 057	2,3	1,7	1,1	5,5	7,0	3,6
Ardahan	7 988	1,7	1,4	0,8	3,3	4,7	3,2
Iğdır	12 598	1,7	1,3	0,7	3,7	4,1	2,3

Tablo 2'nin devamı

Yalova	17 433	1,4	1,4	0,7	4,4	6,2	1,5
Karabük	19 367	1,9	1,7	0,7	4,5	5,3	2,9
Kilis	11 112	1,8	1,3	0,9	4,8	6,5	2,5
Osmaniye	36 233	1,5	1,2	0,8	3,4	4,8	2,4
Düzce	32 366	1,8	1,4	0,8	3,6	5,6	4,1

Kaynak: TÜİK, 2 Ekim 2011.

Tabloda, görmeye yardımcı araç kullananlardan bu araçları kullanmalarına rağmen görmekte çok zorlandığını belirtenler ve hiç görmediğini belirtenler, görme sorunlu olanlar kapsamına dahil edilmiştir. İşitmeye yardımcı araçlar kullananlarda ise araç kullanmalarına rağmen işitmede çok zorlandığını ve hiç duymadığını beyan edenler kapsamıştır. Yine aynı şekilde veriler, yürümede, taşımada ve yaşlılarına göre öğrenme vb zorluğu yaşayanlara ait veriler 3 ve üzeri yaştakileri kapsamaktadır.

Buna ek olarak Tablo 3'de, Türkiye'de, 2012 yılına ait kayıtlı engelli sayısı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan Ulusal Engelliler Veritabanı (ÖZVERİ)'nda illere göre gösterilmektedir. Bu bilgilerin, bazı kamu kurum ve kuruluşlarına herhangi bir sebepten ötürü başvuruda bulunmuş engelli bireylerin verilerinin derlenmesi ile oluşturulduğu belirtilmektedir.

Tablo 3

İllerde Kayıtlı Engelli Sayısı

İl	Toplam	İl	Toplam	İl	Toplam
Adana	46.788	Edirne	7.621	Malatya	17.737
Adıyaman	20.599	Elazığ	14.300	Manisa	33.311
Afyonkarahisar	14.463	Erzincan	7.148	Mardin	17.144
Ağrı	6.562	Erzurum	16.156	Mersin	39.376
Aksaray	8.995	Eskişehir	16.823	Muğla	15.963
Amasya	6.450	Gaziantep	28.746	Muş	8.278
Ankara	90.707	Giresun	12.884	Nevşehir	8.494
Antalya	38.660	Gümüşhane	3.402	Niğde	11.136
Ardahan	2.975	Hakkari	3.541	Ordu	22.866
Artvin	6.787	Hatay	32.819	Osmaniye	10.154
Aydın	29.688	Iğdır	4.455	Rize	9.274
Balıkesir	21.582	Isparta	9.085	Sakarya	17.129

Tablo 3'ün devamı

Bartın	6.571	İstanbul	177.818	Samsun	38.639
Batman	15.246	İzmir	98.564	Siirt	5.808

Kaynak: SGK Rehberi, 2012.

Buna göre Türkiye'de toplam 1.559.222 engelli birey olup, Türkiye nüfusunun %2.06'sına karşılık gelmektedir. Engelli Sağlık Kurulu Rapor Bilgisi bilinenlerin 672.172'sinin kadın, 887.041'inin de erkek olarak belirlendiği engelli nüfusunun, engellilik durumlarına göre dağılımı da Tablo 2'de görüldüğü gibidir (www.sgkrehberi.com, 2013).

Tablo 4

Engelli Nüfusunun Engel Gruplarına Göre Dağılımı

Engel Grubu	Kişi Sayısı
Görme	216.077
İşitme	156.573
Dil ve Konuşma	37.494
Ortopedik	321.895
Zihinsel	482.361
Ruhsal ve Duygusal	176.475
Süreğen Hastalıklar	808.335

Kaynak: SGK Rehberi, 2012.

Türkiye genelinde 2011 yılında yapılmış olan Nüfus ve Konut Araştırması verilerine göre nüfusun %6,5'i engelli iken, bir yıldaki nüfus artışı gözetilmeksizin, 2012 yılı itibari ile herhangi bir kurum ve kuruluşa başvuru yapan ve kayıt altına alınan engelli oranının %2,06 olduğu görülmektedir.

2.7. Türkiye'de Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetlerin Hukuki Çerçevesi

Türkiye'de engellilere yönelik sosyal hizmetlerin hukuki çerçevesi, anayasal çerçeve, engelliler kanunu ve Aile ve Sosyal Politikalar Kanunu olmak üzere üç ana başlıkta irdelenebilir.

2.7.1. Anayasal Çerçeve

Yaşlılara ve engellilere yönelik kurumsal bakım ve destek hizmetlerini içeren sosyal hizmetlerin yasal dayanaklarını betimleyecek olursak, öncelikle Anayasamıza bakmamız gerekir. 1982 Anayasasınının 61. maddesi sosyal hizmetler alanına giren grupları açık bir şekilde belirlemiş, korunmaya, bakıma, yardıma ve rehabilitasyona muhtaç çocuk, sakat ve yaşlılara öncelik tanıyarak, devletin bu alanda gerekli örgüt ve kuruluşları kurması veya kurdurması hükmünü getirmiştir. Bugün yürürlükte olan Anayasamız yaşlılara ve engellilere yönelik sosyal hizmetlerin mevzuat altyapısının temelini oluşturmaktadır. 1982 Anayasasında genel çerçeve dâhilinde engellilerin korunmasına ilişkin sorumluluğu devlet sosyal devlet olma rolü gereği üstlenmiştir.

1982 Anayasası'nın 10., 42., 49., 50., 61. ve 62. maddelerinde diğer özel gereksinim gruplarının yanı sıra yaşlıların ve engellilerin korunması ve güçlendirilmesi gereğini gösteren hükümler bulunmaktadır.

Buna göre:

- Madde 10'da, kanun önünde eşitlik hakkı tanınmıştır. "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir."
- Madde 42'de, eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi tanınmıştır. "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır."
- Madde 49'da, çalışma hakkı ve ödevi tanınmıştır. "Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır."
- Madde 50'de, çalışma şartları ve dinlenme hakkı belirtilmiştir. "Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler

ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.”

- Madde 60’da, sosyal güvenlik hakkı tanınmıştır. “Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.”
- Madde 61’de, sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler tanımlanmıştır. “Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve kuruluşları kurar veya kurdurur.”

Bununla birlikte 12 Eylül 2010 Anayasa Değişiklik Paketi Referandumu sonucuna bağlı olarak, Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olma özelliği doğrultusunda toplumdaki dezavantajlı kesimler için özel tedbirlerin getirilmesinin, pozitif ayrımcılığın yolu açılmış bulunmaktadır. Buna göre, çocuklar, yaşlılar, engelliler, har ve vazife şehirlilerinin dul ve yetimleri ile malûl ve gaziler için alınacak ilave tedbirler, yapılacak iyileştirmeler ve bu kesimlerin durumlarını düzeltmeye yönelik pozitif ayrımcılık içeren uygulamalar Anayasa’nın eşitlik ilkesine aykırı sayılmayacaktır.

2.7.2. 5378 sayılı Engelliler Kanunu

Engellilerimize yönelik temel bir yasal düzenleme 2005 yılında yapılmıştır. 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanunun engellilere ilişkin hizmetlerde temel yasal düzenleme olduğu görülür. Bu düzenlemeyi kısaca “Engelliler Kanunu” olarak adlandırabiliriz.

İnsan haklarına dayalı ve ayrımcılıkla mücadele odaklı bir sosyal politikanın çerçevesini belirleyen Engelliler Kanunu'nun ruhunu engellilik alanında fırsat eşitliği, insan hakları ve ayrımcılığın önlenmesi ilkeleri oluşturmaktadır. Bu esaslar doğrultusunda Engelliler Kanunu ile ulaşılabilirlik, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğe ilişkin sorunların çözümü, engelli bireylerimizin her bakımdan gelişmeleri ve toplumsal hayata tam katılımlarının sağlanması ve bu hizmetlerin koordinasyonu için gerekli düzenlemelerin yapılmasının yasal çerçevesi belirlenmiştir. Böylelikle yasa ile getirilen çağdaş düzenlemelerin uygulanması sağlanarak engelli bireylerin

önündeki engellerin kaldırılması yönünde son derece önemli adımlar atılmıştır (Tuncay, 2013: 96-97).

Kanun AB normlarına uygun bir şekilde engelliliği sadece “medikal model” çerçevesinde değil, hukukî, fizikî, meslekî ve sosyo-kültürel engelleri ortadan kaldıran bir “sosyal model” çerçevesinde değerlendirmiştir. Sosyal model anlayışına göre, engellilik bir hastalık değil sosyal bir realite ve bir insanlık durumudur. Bu kapsamda engellilerin hayatlarını kolaylaştırıcı ve çevresel engelleri ortadan kaldıracı uygulamalar esastır (Seyyar, 2011).

Engelliler Kanunu’nun amacı; “engelliliğin önlenmesi, engellilerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam, bakım ve sosyal güvenliğine ilişkin sorunlarının çözümü ile her bakımdan gelişmelerini ve önlerindeki engelleri kaldırmayı sağlayacak tedbirleri alarak topluma katılımlarını sağlamak ve bu hizmetlerin koordinasyonu için gerekli düzenlemeleri yapmaktır.”

52 maddeden oluşan Engelliler Kanunu, engelli bireylerin:

- Engellilik sınıflandırmalarının nasıl yapılması gerektiği,
- Bakım gereksinimlerinin nasıl karşılanacağı,
- Bakım hizmeti aldıkları kuruluşların ruhsatlandırma konusu,
- Alacakları hizmetlerin standartları,
- Bakımlarının çeşitleri,
- Rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmaları konusu,
- Erken tanı ve koruyucu hizmetlerden yararlanmaları,
- İş ve meslek analizlerinin yapılması,
- Mesleki rehabilitasyonlarının yapılması konusu,
- İstihdam edilmeleri konusu,
- Eğitim ve öğretimden yararlanmaları konusu hakkında çeşitli hükümlere yer vermektedir.

2.7.3. 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK

Engellilere ve beraberinde yaşlılara yönelik sosyal koruma ve kurumsal bakım hizmetlerini içeren sosyal hizmetlerin temel yasal dayanağı, 1983’ten 2011 yılına kadar yürürlükte olan *2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*

Kanunu olmuştur. Ancak 2011 yılı Ekim ayında yürürlüğe giren, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu ve bu kanunla diğer hizmet gruplarının yanı sıra yaşlılara ve engellilere hizmet vermiş olan SHÇEK mülga olmuştur.

Modern sosyal hizmet sistemleriyle karşılaştırıldığında, mevcut veriler ülkemizde halen “sosyal sorunlar” ve özellikle “çocuk sorunu”na ne kadar yüzeysel yaklaşıldığını ve sorunların gerektiği ciddiyette ele alınmadığını sergilemesi bakımından önem taşımaktadır. Türkiye’de, çocukların korunmasını sağlamaya yönelik politika eksiklikleri nedeniyle yeterince güçlendirilemeyen ve kurumsallaşamayan SHÇEK, kendi olanakları ve gücü ölçüsünde bir takım uygulamalar yapabirmiştir. Oysa tüm çocukların korunması ancak tüm kamu kurum ve kuruluşlarının dahil olduğu entegre politikalarla olanaklı hale gelebilmektedir. Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında hizmet standardının sağlanması ve mevcut yapıdaki dağınıklığın giderilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması gündeme gelmiştir (Yolcuoğlu, 2014).

Bakanlık bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yanı sıra Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Denetim Hizmetleri Başkanlığı, AB ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Personel Dairesi Başkanlığı, Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı olmak üzere 14 Hizmet Birimi bulunmaktadır.

2.8. Türkiye’de Engellilere Yönelik Sosyal Hizmetlerin Kapsamı

Türkiye’de, 1950’li yıllara kadar sürdürülen faaliyetler daha çok tıbbi bakım konusunda olmuştur. Bu dönem içerisinde engellilerin toplumda yer alma biçimini büyük ölçüde dini inanışlar belirlemiş olup Engellilere yönelik yardımlar sevap kazanma, acıma duyguları ve yardımseverlik arzularına dayanmıştır. Engellilik nedenleri, kadere bağlılık kavramı ile ilahi bir takdir olarak açıklanmaktadır (Altan,

1976, Akt. Karçkay, 2002). Bu nedenle tıbbi bakımın yanı sıra, hayır amaçlı kurulmuş vakıflarda engellilere yönelik hayır amaçlı faaliyetler sürdürülmüştür.

Türkiye’de 1950’li yıllarda öncelikli özel eğitimin altyapısını oluşturan çalışmalar başlatılmıştır. 1951 yılından itibaren özel eğitim uygulanmaya başlandı. Yine aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilk körler okulu açılmıştır. 1951 yılında çıkarılan bir yasa ile daha önce Sağlık Bakanlığı’na bağlı olan özel eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir. Bu hareketin en önemli hatta dönüm noktası sayılabilecek özelliği bu konunun sadece bir sağlık konusu olmadığına farkına varılması ve eğitim boyutunun ağırlık kazanmaya başlamasıdır (I. Engelliler Şurası, 1999).

1960’lı yıllar toplumsal uyanışın ve kitle hareketinin yaygınlaştığı yıllar olmuştur. Buna paralel olarak özellikle görme engelliler arasında hareketlenmeler ve hak arama mücadeleleri dikkat çekmektedir. Körler okullarından mezun olup lise ve yüksekokul eğitimini tamamlayan görme engellilerin sayısı artmaya, görme engelliler arasında meslek sahibi kişiler artmaya başlamıştır. Bu dönemde engellilerin eğitilebileceği ve üretken hale geleceği düşüncesi toplumda yayılmaya başlamıştır.

1961 Anayasası’nda engellilerin üretken hale getirilmesi ve özel eğitimi ilişkin maddeler açıkça yer alırken, İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na özel eğitimle ilgili hükümler kurulmuş ve yasaya dayanılarak ilk defa “Özel Eğitim Yönetmeliği” çıkarılmıştır.

1960’lı yıllarda engellilerin rehabilitasyonu konusu ele alınmıştır. 1976 yılında işsiz engellileri ve 62 yaş üzerindeki yaşlıları belirli gelire kavuşturan 2022 sayılı yasa çıkarılmıştır. 1971 yılında 1475 sayılı İş Yasası’nda değişiklik yapılarak engellilere % 2 kontenjan tanınmıştır. Böylece 1980’lere kadar engellilerin eğitimi, rehabilitasyonu, istihdamında ve istihdam edilemeyenlerin belirli bir gelire kavuşturulması yolunda kısmi de olsa bazı ilerlemeler gözlenmiştir.

1982 Anayasası’nda “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir (Madde 10) hükmü yer almaktadır. Anayasa’da direkt engelli kelimesi kullanılmamakla birlikte benzeri sebepler kısmına engellileri de dahil edebiliriz. Yine devletin temel

görevinin sosyal, hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak olduğu 5. madde de vurgulanmıştır.

Anayasal anlamda devlet, kendisini oluşturan bireylerin “insan haklarına” saygılı olmak ve bu haklara ulaşmada çıkan engelleri de kaldırmak durumundadır. Söz konusu engelleri kaldırırken bir başka ifadeyle toplumda eşitlik sağlanırken eşit olmayan insanların doğuştan gelen ve sonradan ortaya çıkan eşitsizlikleri arasında bir denge oluşturmalıdır. Bu bağlamda, engelliler de toplumla bütünleşmek “insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşam seviyesini” talep etmek hakkına sahiptirler. Devletlerde bu kimseler için özel koruyucu önlemleri almalı ve gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Nitekim; Anayasa Madde 61/2 ye göre “Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır.” Bu arada Madde 42/7’de devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alması gerektiği vurgulanmıştır.

Ülkemizde 1980’li yıllara kadar engellilere yönelik düzenlemeler sistemli olmasa da başta Anayasa olmak üzere ulusal mevzuatımızda yer almıştır. Bu süreç içerisinde özellikle özel eğitim ve engellilerin istihdamını sağlamaya yönelik, kota yöntemi ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. Birleşmiş Milletler’in 1981 yılını “Uluslararası Engelliler Yılı” olarak ilan etmesi ve 1983 yılından başlamak üzere izleyen yılı “Dünya Engelliler 10 Yılı” olarak kabul etmesi, bu anlamda Türkiye’de de bazı çalışmaların yapılmasının hazırlayıcısı olmuştur. 1981 yılında, Birleşmiş Milletler’in önerileri dikkate alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde oluşturulan ve 1985 yılında sürekli kurul şekline dönüştürülen Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu çalışmalarına başlamıştır.

Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu 1997 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüş Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı’nın (ÖZİDA) kurulmasıyla görevi sona ermiştir.

Ülkemizde engellilikle ilgili görev üstlenmiş Başbakanlık’a bağlı pek çok kurum ile bakanlık düzeyindeki örgütlenmeler vardır. Engellilere yönelik hizmetler bu kurum ve kuruluşların bünyesinde yasal düzenlemelere dayanılarak yıllarca sürdürülmüştür. Ancak yasal düzenlemelerin çokluğu ve engellilikle ilgili hizmette görevlendirilmiş kurumların çokluğu ve dağınıklığı hizmet sunumunu da olumsuz etkilemiştir. Daha

etkin ve verimli hizmet sunulmasını sağlamak için ve kararların tek elden koordine edilmesi amacıyla Engelliler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

571 sayılı “Engelliler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile kurulan Başkanlık’ın amacı, “engellilere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini temin etmek için; ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engelliler ile ilgili ulusal politikaların oluşmasına yardımcı olmak, engellilerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmaktır (571/KHK, 1997). ÖZİDA’nın teşkilat ve görevlerinin düzenlenmesi 3.12.1996 tarih ve 4216 sayılı Yetki Kanunu’na dayanılarak, Bakanlar Kurulu’nca 25.03.1997 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Bu çerçevede, kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engellilerle ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak, engellilerin problemlerini tespit etmek ve bunların çözüm yollarını araştırmak üzere Engelliler İdaresi Başkanlığı’nın kurulmasını öngören 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 2. maddesindeki altı bendlik esaslar, Standart Kurallar’ın temel ilkelerini içermektedir. Aynı KHK ile oluşturulan Engelliler Yüksek Kurulu ve Engelliler Şurası, Standart Kurallar’ın belirlediği, engellilerin ve engellilere yönelik hizmet veren sivil toplum örgütlerinin en geniş katılımı ile temsilini öngörmektedir.

Yine 4216 sayılı Yetki Kanunu’na dayanılarak 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname 6 Haziran 1997 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu KHK ile;

3194 sayılı İmar Kanunu, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1580 sayılı Belediye Kanunu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, 1543 sayılı Genel Nüfus Sayımı Kanunu, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunlar’ın ilgili maddelerinde engellilere yönelik düzenleme ve değişiklik yapılmıştır.

Özel eğitim hizmetlerinin istenilen nitelik ve nicelikte yaygınlaştırılmaması nedeniyle, Bakanlar Kurulu Kararı ile aynı yetki yasasına dayanılarak, 06 Haziran 1997 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur.

3 Aralık 1999 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk engelliler şurası gerçekleştirildi. I. Engelliler Şurası'nın teması "Çağdaş toplum, çağdaş yaşam ve engelliler" olarak belirlendi. Engellilerle ilgili tüm kesimleri bir araya getiren ilk ve tek platform olması ve engelliler ilgili tüm konuların ilk defa bir arada görüşülmesi ve tartışılması nedeniyle engellilik açısından önemli bir şura olmuştur.

Ülkemizde engellilere yönelik mevzuatın yetersiz olması ve yüzlerce yasa, tüzük ve yönetmeliğe dağılmış cümle ve paragraflardan oluşması bu haklara ulaşma olanağını engellemekteydi. Bu yasal dağınıklık hizmetlerin etkin ve verimli planlanması ve uygulanmasının önünde engel oluşturmaktadır. Engellilerle ilgili her alanı kapsayan bir bütüncül yasa çıkarılması gereği sonucu 07.07.2005 tarihinde 5378 sayılı "Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasa bütünlükçü ve kapsamlı olması ve bugüne kadar edinilmeyen birçok hakka işaret etmesi açısından önemlidir. Ayrımcılıkla mücadele eksenli bir sosyal politika çerçevesini belirleyen bir yasadır. 2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ayrımcılığı düzenleyen 122. maddesine engellilik ibaresi eklenmiştir. Ancak yasada ayrımcılık tanımı yapılmadığı için ayrımcı uygulamalar karşısında suç duyurusunda bulunma hakkı kullanılamamaktadır.

Kentsel yapılanma konusunda "Engelliler Yasası" kamusal alan sakatlara göre en geç yedi yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirme koşulu getirmiştir. Ancak ve 7 yıl gibi uzun bir süre verilmesine karşın, uygulanabilmesi için gerekli yönetmelik ve yaptırımlar konusuna da değinilmemektedir

Korumalı işyerleri ve bakım hizmetleri engelliler yasası ile düzenlenmiştir. Bakım hizmetleri ve bakım aylığına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. 25-28 Eylül 2005 tarihleri arasında II. Engelliler Şurasının teması "Yerel Yönetim ve Engelliler" olarak belirlenmiştir. I. ve II. Şura'da alınan kararların benzerliği engellilik alanında uygulamada yaşanan sıkıntıları da göz önüne sermektedir. İki şura

arasında altı yıl geçmiş olmakla birlikte özellikle istihdam ve ulaşılabilirlik ile ilgili aktarılan sorunlar benzerlik göstermektedir.

Ülkemizdeki engellilere yönelik yasal düzenlemeler; sosyal hukuk devleti anlayışı içerisinde ve pek çok uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmaya çalışılmaktadır. Görüldüğü gibi Türkiye’de engelli hizmetlerine yönelik hizmetler çoğunlukla devletin kamu kurumları tarafından yürütölmekte ve anayasanın, uluslararası sözleşmelerin izlerini taşımaktadır.

Bu gelişmeler doğrutusunda gerek merkezi yönetim ve gerekse yerel yönetimler, yasal düzenlemeler de yapılarak, engellilere birtakım hizmetler sunmaktadır.

2.8.1. Merkezi Yönetim Tarafından Sunulan Sosyal Hizmetler

Türk kamu yönetimi örgütü, merkezî yönetim ve yerinden yönetim kuruluşları olmak üzere ikiye ayrılır. Merkezî yönetim, merkez (başkent) örgütü ve taşra örgütünden oluşur. Merkezî yönetim kendi içinde merkez ve taşra örgütü olmak üzere ikiye ayrılır. Türk kamu yönetiminin merkez örgütünde Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Başbakanlık ve Bakanlıklar yer alır. Ayrıca merkezî yönetime önerilerde bulunmak, danışmanlık yapmak ya da denetimde bulunmak amacıyla kurulmuş yardımcı kuruluşlar da merkez örgütü içinde değerlendirilmektedir. Merkezî yönetimin taşra örgütü ise il yönetimi, ilçe yönetimi, bucak yönetimi ve bölgesel örgütlerden oluşmaktadır. Yerinden yönetim kuruluşları ise kendi içinde üç ana gruba ayrılırlar. Bunlar; yerel yönetimler (mahalli idareler), hizmet yerinden yönetim kuruluşları (kamu kurumları) ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıdır. Yerel yönetimler il özel yönetimi, belediye ve köy yönetiminden oluşmaktadır. Merkezi yönetim yapısı içinde sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin politika belirlemek ve faaliyetleri yürütmek sorumluluğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yetkisindedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı dışında kuruluş amaçları sosyal hizmet sunmak olmamakla birlikte bazı bakanlıklar da sosyal hizmet nitelikli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu bakanlıklar; Gençlik ve Spor Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı’dır. Bunlardan başka başbakanlık bağı kuruluşu olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün de sosyal yardım nitelikli hizmetleri bulunmaktadır (Taşçı ve diğeri, 2013: 176).

Türkiye’de 80’li yıllara kadar engellilere yönelik düzenlemeler, sistemli olmasa da genel olarak başta Anayasa olmak üzere, ulusal mevzuatta yer almıştır. Bu süreç içerisinde özellikle, özel eğitim ve engellilerin istihdamını sağlamaya yönelik kota yöntemi ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. BM’in 1981 yılında almış olduğu kararlar, Türkiye için de bazı çalışmaların yapılmasının hazırlayıcısı olmuştur. BM’in önerileri dikkate alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde oluşturulan ve 1985 yılında sürekli kurul şekline dönüştürülen Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu çalışmalarına başlanmıştır. Bu kurul, 1997 yılında Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA)’nın kurulmasına dek çalışmalarını sürdürmüştür.

Başbakanlık Engelliler İdaresi Başkanlığı ise, 633 Sayılı KHK'ya göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulana ve ilgili KHK ve ilgi yazı gereği 31.12.2011 tarihi itibariyle kapatılana kadar çalışmalarını yürütmüş, bu kuruma ait iş ve işlemler de Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir.

Buna göre merkezi yönetimin engellilere sunduğu hizmetler şöyle sıralanabilir (www.eyh.gov.tr, 2013):

İş, İstihdam: Engelli kişilerin devlet memuru olarak istihdamları Devlet Personel Başkanlığı koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlarca, işçi olarak istihdamları ise Türkiye İş Kurumu tarafından yapılmaktadır. 22.05.2003 tarih, 4857 sayılı İş Kanunu’na göre 50 ve daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işverenleri en az %3, 50 ve daha fazla işçi çalıştıran kamu işverenleri ise en az %4 oranında engelli istihdam etmek zorundadır.

Yine, engellilik durumları nedeniyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan engellilerin istihdamı için 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’da düzenlenen korumalı işyerlerinin geliştirilmesi, 2013-2015 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Orta Vadeli Program’da ele alınarak, korumalı işyerlerine ilişkin mevzuat çalışmalarının tamamlanarak korumalı işyerlerinin işlevselleştirilmesi öngörülmüş ve 26.11.2013 tarihinde 28833 sayılı Resmi Gazete’de “Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik” yayınlanmıştır.

Buna göre korumalı işyerleri, *işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan zihinsel veya ruhsal engelli bireylere istihdam oluşturmak amacıyla Devlet tarafından teknik ve mali yönden desteklenen ve çalışma ortamı özel olarak düzenlenen işyerleridir.* Yönetmeliğe göre, *Korumalı işyerlerinde çalışacak engelli bireylerin sayısının toplam işçi sayısına oranı yüzde yetmiş beşten az olamaz. Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde, belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür.*

Eğitim: Engelli bireyler temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabilmektedirler. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 15. Maddesinde “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve engelli olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.” ibaresi yer almaktadır. Özur türü ve derecesine göre engelli çocuklar genel eğitim sisteminde normal sınıflarda veya özrün türü ve düzeyine göre ayrılmış olan özel eğitim sınıflarında eğitim alabilmektedirler. Bununla birlikte engelli çocukların normal eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranlarıyla, sosyal ve eğitimsel açıdan birlikteliklerinin sağlanabilmesi için eğitim politika ve uygulamalarında temel yaklaşım kaynaştırma eğitimi ile sağlanmaktadır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin zorunlu öğrenim çağı: Okul öncesi dönemi de içine alan 3-14 yaş olarak belirlenmiştir. Ülkemizde eğitime ihtiyacı olan engellilere yönelik MEB sorumludur. Engellilere yönelik erken eğitim 0-6 yaşından başlayarak eğitim ve öğretim hizmetlerinde MEB'nın yanı sıra üniversitelerin ilgili bölümlerinden de bilgi ve yönlendirme hizmetlileri alınabilir. Bununla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde İşitme Engelliler Çok Programlı Liseleri, Ortopedik Engelliler Meslek Liseleri, zihinsel engellilere yönelik Meslekî Eğitim Merkezleri, İş Eğitim Merkezleri ve Yetişkin Zihinsel Engelliler İş Eğitim Merkezleri engellilere yönelik meslekî eğitim programları düzenlenmektedir.

Özlük Haklar: 5378 sayılı Engelliler Kanunu 21'inci maddesiyle 657 sayılı Kanuna; “EK MADDE 39.- Devlet memurlarının, hayatını başkasının yardım veya bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede engelli olduğu sağlık kurulu raporu ile tespit edilen eşi, çocukları ile kardeşlerinin, memuriyet mahalli dışında resmî veya özel

eğitim ve öğretim kuruluşlarında eğitim ve öğretim yapacaklarının özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından belgelendirilmesi hâlinde, ilgilinin talebi üzerine eğitim ve öğretim kuruluşlarının bulunduğu il veya ilçe sınırları dahilinde kurumunda bulunan durumuna uygun boş bir kadroya ataması yapılır.” Maddesi eklenmiştir. Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik reformu olarak bilinen 5510 sayılı Kanunla, sosyal güvenlik sistemimize getirilen yeni bir düzenleme ile başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul çocuğu bulunanların, 01.10.2008 tarihinden sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenecek. Eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilecek. Yapılan bu düzenleme ile engelli çocuğu olan kadınlara erken emeklilik hakkı tanınmıştır. Engelli memurlara isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilmeyecektir.

Emeklilik: Engellilerin emeklilik işlemleri diğer çalışanlarda olduğu gibi ilgili SGK tarafından yapılmaktadır. Engelliler erken emeklilik ya da malulen emeklilik işlemlerini SGK'a müracaat ederek başlatabilirler.

Alo 170: Çalışma ve Sosyal Güvenlik İletişim Merkezi haftanın yedi günü, 24 saat engelli ve yaşlılara hizmet sağlamaktadır.

Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk, Engelli ve Sosyal Hizmet Danışma Hakkı: Engelli, istismara uğrayan veya uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara yönelik psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri sosyal hizmet kuruluşları konusunda bilgilendirerek gereksinim duydukları hizmet türüne en kısa zamanda ulaşmalarını sağlamak amacının gerçekleştirilmesi, kadın ve çocuğa yönelik istismarın önlenmesi, kadınların toplumda statülerinin yükseltilmesi, çocukların yüksek yararının gözetilmesi hedefine ulaşılabilmesi için ücretsiz hizmet veren bir hattır (Çamur Duyan ve Önal Dölek, 2013: 87-88).

Sağlık Yardımı: Sosyal güvencesi olan engelli bireylerin tedavi, muayene, ilaç, tetkik ve ortez-protez ihtiyaçları bağlı oldukları sosyal güvenlik kuruluşu tarafından katkı payı alınarak karşılanmaktadır. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşunun güvencesi altında olmayan ve yeterli ödeme gücü bulunmayan engelli bireyler yeşil

kart uygulamasından faydalanmaktadır. Bu kapsamda tedavi, muayene, ilaç, tetkik, diş tedavisi ve ortez-protez ihtiyaçları temin edilmektedir.

Engelli Aylığı: Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Primsiz demeler Genel Müdürlüğü tarafından 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanununun” ilgili maddelerince bağlanan aylıktır. Ekonomik yoksunluk içinde bulunan; 18 yaşından büyük engelli bireyler ve kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan Türk Vatandaşlarına aylık bağlanmaktadır. Üç aylık olarak ödenen bir aylıktır. Engel oranına göre aylığın miktarı değişmektedir.

30.03.2013 tarih, 28603 sayılı Engellilik lt, Sınıflandırması ve Engellilere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik” hükümlerine göre alacağı engelli sağlık kurulu raporuna göre “engelli”(engellilik oranı %40-%69) ve başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli (engel oranı%70 ve üzeri) olan,

- Kanunen bakmakla yükümlü kimsesi bulunmayan,
- Sosyal güvenlik kurumlarından her ne ad altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan,
- Nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan,
- Mahkeme kararıyla veya doğrudan bir mevzuat gereği bağlanmış herhangi devamlı bir gelire sahip bulunmayan,
- Her türlü gelirleri toplamının aylık ortalaması, kanunla belirlenen muhtaçlık sınırının altında olan kişiler ile bu şartlara sahip olup kanunen bakmakla yükümlü olunan 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunanlar, bakımının fiilen gerçekleşmesi ve aylık ortalama gelirinin kanunla belirlenen muhtaçlık sınırının altında olması kaydıyla bu aylıktan faydalanabilir.

Sosyal güvenlik kurumundan, yetim aylığı almakta olan engelli bireylerin aylık veya gelirleri, alacağı engelli aylığından az ise aradaki fark ilgili sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanır.

Engelli Bakım Hizmetleri: Ailesi ekonomik yoksunluk içinde bulunan bakıma muhtaç engelli bireylere evlerinde veya kurumda bakım hizmeti verilmektedir. Bu hizmetlerin iki asgari ücrete kadar olan kısmı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ödenmektedir.

30.07.2006 tarih, 26244 sayılı “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik”te belirtildiği üzere yönetmelik, *tüm gelirleri esas alınmak suretiyle; kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarı bir aylık net asgari ücret tutarının 2/3’ünden daha az olan bakıma muhtaç engellileri, bu engellilere verilecek bakım hizmetlerini, hizmetlerin ücretlendirilmesini ve ücretlerin ödenmesini* kapsamaktadır.

Bu bağlamda bakım hizmetleri, bakıma muhtaç engellinin bakımına yönelik olarak kişisel bakım hizmetlerini ve psiko-sosyal destek hizmetlerini kapsamaktadır.

Bakıma muhtaç engellinin özellikleri dikkate alınarak aşağıda belirtilen bakım hizmetleri sunulur.

a) Kişisel bakım hizmetleri;

- Banyo yaptırılması,
- Tuvalet ihtiyacını gidermede yardım edilmesi ve gerektiğinde temizliğinin yapılması,
- Tırnaklarının kesilmesi,
- Saçlarının taranması,
- Dişlerinin temizlenmesi,
- Yemek ve içecek ihtiyacının giderilmesi,
- El, yüz ve ayak temizliği,
- Sakal tıraşının yapılması,
- İstenmeyen tüylerin temizlenmesi,

- Elbiselerinin giydirilmesi ve çıkarılması,
- Burun ve kulak temizliğinin yapılması,
- Yatağının temizlenmesi ve düzeltilmesi,
- Odasının temizlenmesi,
- Çamaşırlarının yıkanması,
- Tehlikelere karşı korunması ve gözetilmesi gibi hizmetleri içerir.

b) Psiko-sosyal destek hizmetleri;

- Bakıma muhtaç engelli ailesinin, engelli ve engel durumunu kabullenmesine, bilgilendirilmesine yönelik kişisel veya grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetleri,
- Bakıma muhtaç engellinin engelini, mevcut durumunu ve yerleştirildiği ortamı kabullenmesine, bilgilenmesine ve gelişim alanlarında desteklenmesine yönelik kişisel ve grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetleri,
- Engelli ve ailesinin sosyal hakları ve mevcut kaynakların kullanılmasına yönelik kişisel ve grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetleri,
- Engellinin bağımsız yaşama, sosyal hayata uyumuna ve katılımına yönelik sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler ile düzenlenecek bu tür etkinliklere katılabilmesi için refakat hizmetleri,
- Engellinin terk edilme, reddedilme, özür durumunu kabullenememe, ümitsizlik, intihar etme, yalnızlık, sevgisizlik ve benzeri olumsuz duygulardan kurtarılmasına ve depresyon, stres ve benzeri durumların yaşanmasının engellenmesine yönelik kişisel veya grup çalışması yöntemiyle verilecek hizmetleri,

gibi psiko-sosyal destek hizmetleri içerir.

Engelli Evde Bakım Ücreti: Yine aynı şartlarda bakımı aile bireyi ya da yakını tarafından karşılanan engelli birey için, bakımı yapan kişiye bir asgari ücrete kadar

ödeme yapılmaktadır. Bakım hizmeti ve bakım ücretinden faydalanmak için ikamet edilen yerdeki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne veya varsa Aile ve Sosyal Politikalar İlçe Müdürlüğü'ne başvurmak gerekmektedir.

30.07.2006 tarih, 26244 sayılı “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” kapsamında akrabaları tarafından bakımı sağlanan engellinin bireysel bakım planı bakım hizmetleri değerlendirme heyeti tarafından hazırlanmaktadır.

Bakım hizmetleri değerlendirme heyetinde görevli bir personel, bakım hizmetinin bakıma muhtaç engellinin akrabaları tarafından verilmesi hâlinde, yılda en az iki kez bakım hizmetini verecek kişiye, bakım hizmetinin verilmesinde uygulanacak usul ve esaslar dâhilinde rehberlik eder ve bakım hizmetinin bireysel bakım planı doğrultusunda verilip verilmediğini inceler, bakmakla yükümlü olduğu birey sayısında değişiklik olup olmadığını gözlemler ve gelirlerinde değişiklik olup olmadığı hakkında bilgi alır. Tespitlerine, gözlemlerine ve aldığı bilgilere ilişkin rapor hazırlayarak il müdürlüğüne bildirir. İl müdürlüğü raporun içeriğine göre işlem yapmaktadır.

Bakıma muhtaç engelliye akrabanın bakım hizmeti vermesi hâlinde, bakıma muhtaç engelli ile akrabanın aynı adreste ikamet etmesi esastır.

Bakmakla Yükümlü Olunan Bireyler: Bu Yönetmeliğin uygulanmasında, üveyler dahil olmak üzere bakıma muhtaç engellinin kendisi ile birlikte aynı evde yaşayan; eşi, çocukları ile ana ve babası, çocuklarının eşleri, evli olmayan torunları, ana ve babasının ana ve babası, evli olmayan kardeşleri, eşinin ana ve babası, eşinin evli olmayan kardeşleri, başka bir adreste bulunsa dahi evli olmayan ve eğitimini devam ettiren 25 yaşını tamamlamamış çocukları ile aynı durumdaki kardeşleri ya da eşinin kardeşlerini, ifade etmektedir.

Yardımcı Araç Gereç ve Cihazlar: İhtiyaç sahibi olan kimseler il veya ilçenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına müracaat ederek talepte bulunabilmektedirler. Ayrıca; Kızılay ve diğer sosyal yardım amaçlı dernek, vakıf, federasyon, Konfederasyonlardan bu konuda yardım alınabilmektedir. Konu ile ilgili olarak belediyeler tarafından da çeşitli yardımlar yapılmaktadır.

Vergi İndirimi: Engelli hizmet erbabı ile bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan hizmet erbabı, Engelli serbest meslek erbabı ile bakmakla yükümlü olduğu engelli kişi bulunan serbest meslek erbabı ile basit usulde vergilendirilenlerden, tüccar ve ücretli durumuna girmeksizin, imalat, tamirat ve küçük sanat işleri ile uğraşan, (ilk madde ve yardımcı malzeme müşteriye ait olarak faaliyet gösteren terzi, tamirci, marangoz gibi) engelliler yararlanmaktadır.

Engelli Kimlik Kartı: 19.07.2008 tarihli ve 26941 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Engelliler Veri Tabanı Oluşturulmasına ve Engellilere Kimlik Kartı Verilmesine Dair Yönetmelik” gereği engellilere tanınan hak ve hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere engelli kişilere verilen kimlik kartıdır. Engelli kimlik kartı Valilikler (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri) tarafından düzenlenmektedir.

Yine Merkezi Yönetimlerin hizmetlerin ek olarak, Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınma Şartları İle Yapılacak Merkezi Sınav ve Kura Usulü Hakkında Yönetmeliğin 13 üncü maddesi ile kamu kurum ve kuruluşlarının bir sonraki yıl için engelli memur alımı yapacakları münhal kadrolarını ve bu kadrolara ilişkin nitelikleri ilgili yılın Ekim Ayı sonuna kadar on-line olarak Devlet Personel Başkanlığına gönderecekleri hüküm altına alınmıştır. Yönetmeliğin 5 inci maddesi hükmü çerçevesinde Devlet Personel Başkanlığı kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirilecek engellilerin tespiti amacıyla Engelli Memur Seçme Sınavını (EMSS) ve/veya kurayı yapabilecek veya kendi adına yaptırabilecektir. Bu hükme istinaden, 19/10/2011 tarihi itibarıyla Devlet Personel Başkanlığı adına söz konusu EMSS sonucuna göre veya kura ile yerleştirme işlemlerini yapması için Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ESYM) Başkanlığı ile protokol imzalanmıştır (www.eyh.gov.tr, 2013).

Bununla birlikte engellilerin spor, medya ve ticaret hayatlarında ayrımcılığa uğramalarına yönelik düzenlemeler de mevcuttur.

2.8.2. Yerel Yönetimler Tarafından Sunulan Hizmetler

Engellilere yönelik olarak Belediyeler bünyesinde gerçekleştirilen çeşitli hizmetler; yardıma muhtaç olan engellilerin barınması için bakım ve rehabilitasyon merkezleri açmak; danışma ve rehberlik merkezleri açmak; ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmak; ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak; belediye otobüslerinden ücretsiz veya

indirimli yararlanmalarını sağlamak; özel kurslar düzenlemek; yarışmalar, şenlikler, geziler ve spor müsabakaları düzenlemektir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinde hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırasının belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirleneceği, belediye hizmetlerinin sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Büyükşehir belediyelerine ise verilen görevler 5216 sayılı kanunun 7.maddesinde düzenlemiştir. Büyükşehir belediyelerinin sosyal nitelikli görevleri de maddenin (n) bendinde "Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak", (v) bendinde "Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak" şeklinde yer almaktadır. Büyükşehir belediyeleri için 5216 sayılı kanununa 01.07.2005 tarih ve 5378 sayılı kanunla eklenen "Ek madde 1" ile engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulması, bu birimlerin faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde sürdürmeleri öngörülmüştür. Bu çerçevede "Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği" 16.08.2006 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca 5378 sayılı Engelliler Kanunu ile Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerine sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri 2012 yılına kadar almakla ve mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçlarını engelliler için erişilebilir durumuna getirmekle görevlendirilmiştir.

Bununla birlikte ulaşım konusunda bazı belediyeler, belediye meclislerinde alınan kararlar doğrultusunda engellileri şehir içi otobüs, vapur, su. vb. hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli faydalandırmaktadır. Belediyelerin indirimli veya ücretsiz hizmetlerinden faydalanmak üzere belediyenin ilgili birimine müracaat etmek gerekmektedir.

Kentsel yaşamın engellilerin ulaşılabilirliğine uygun olarak düzenlemesi amacıyla şu yasal düzenlemeler yapılmıştır: 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve ardından İmar Mevzuatında yapılan düzenlemelerle yapıli çevrenin engelliler için ulaşılabilir kılınması amaçlanmıştır. 6 Haziran 1997 tarihli 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1. maddesiyle, 3194 Sayılı İmar Yasası'na bir madde eklenmiş ve “Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir. Buna göre hazırlanan İmar Yönetmeliklerinde de; açık alanlarda (yol, otopark, park, yaya bölgesi, meydan ve kaldırımlarda) ve umumi yapılarda (okul, hastane, alışveriş merkezi, sinema, vb.) ulaşılabilirliğinin sağlanması için TSE standartlarına uygun düzenleme yapılması hükümleri yer almaktadır.

Ayrıca; 5378 sayılı Engelliler Yasasında; aşağıdaki maddeler kentsel yaşamın engellilerin ulaşılabilirliğine uygun düzenlemesi amaçlıdır. Söz konusu yasanın ilgili maddeleri şunlardır:

“Geçici Madde 2.- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.

Geçici Madde 3.- Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engelliler için erişilebilir duruma getirilir.” Bu uygulamaların gerçekleştirilmesi için tanınan yedi yıllık süre 07.07.2005 yılında başlamıştır.

Öte yandan, 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nde de mevcut resmi yapıların ve umuma açık her türlü yapının engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirilmesi için kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerce eylem planları hazırlanması, bu düzenlemelerin TSE standartlarına uygun olmasına dikkat edilmesi istenmektedir.

2005 yılında çıkarılmış olan 5393 sayılı Belediye Kanununa göre, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımları düzenlemek, engelli dernek ve vakıfları ile ortak hizmet projeleri geliştirmek gibi görevler belediyelere verilerek, tanımlanmıştır (Madde: 14/5, 38/n, 60/i).

Yine 2006 tarihli 26261 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği gereğince, büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan engellilerin, toplum yaşamına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan engelli olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan engelli hizmet birimlerinin kuruluşları öngörülmüş ve bu kuruluşların işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslar bu yönetmelikle düzenlenmiştir. Bu yönetmelik büyükşehir belediyelerinde engelli hizmet birimlerinin kurulmasını öngörmekte ve düzenlemektedir. Bu birimler engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerini vermekle sorumludur (Duyan ve Dölek, 2013: 46).

Belediyelere, genel olarak, engellilere yönelik her türlü yardım ve hizmeti sunma yetkisi ve görevi verilmiştir. Ancak bu görevler de diğer sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde olduğu gibi söz konusu kurumların yetkili organlarının inisiyatifine bırakılmıştır.

Büyükşehir belediyeleri için 5216 sayılı kanununa 01.07.2005 tarih ve 5378 sayılı kanunla eklenen "Ek madde 1" ile engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri vermek üzere engelli hizmet birimleri oluşturulması, bu birimlerin faaliyetlerini engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşlarıyla işbirliği halinde

sürdüremeleri öngörölmüştür. Bu çerçevede “Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği” 16.08.2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca, büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerine sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin engellilerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri 2012 yılına kadar almakla ve mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçlarını engelliler için erişilebilir durumuna getirmekle görevlendirilmiştir. Engellilere yönelik olarak gerçekleştirilen çeşitli hizmetler, yardıma muhtaç olan engellilerin barınması için bakım ve rehabilitasyon merkezleri açmak; danışma ve rehberlik merkezleri açmak; ücretsiz muayene ve ilaç yardımı yapmak; aynı ve nakdi yardımlarda bulunmak; belediye otobüslerinden ücretsiz veya indirimli yararlanmalarını sağlamak; özel kurslar düzenlemek; yarışmalar, şenlikler, geziler ve spor müsabakaları düzenlemektir (Çiçek, 2010: 50).

2.8.2.1. Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği Çerçevesinde Sunulması Gereken Hizmetler

Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği, birinci ve ikinci bölümlerde de bahsedildiği üzere 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1. Maddesine dayanılarak hazırlanmış olup 16.08.2006 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu Yönetmeliğin amacı; “Büyükşehir belediyesi ve mücavir alanları içerisinde yaşayan engellilerin, toplum hayatına katılımını kolaylaştıracak ve toplumsal fırsatlardan engelli olmayan diğer bireyler gibi eşit faydalanmalarını sağlamak üzere; büyükşehir belediyelerinde engellilerle ilgili bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri verecek olan engelli hizmet birimlerinin kuruluş, işleyiş ve görevleri ile bu birimde çalışan personelin, yetki, sorumluluk ve görevlerine ilişkin usul ve esaslarını düzenlemektir”

Bu yönetmelik, gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılacak bakıma muhtaç engelli bireylere yönelik özel bakım merkezlerini kapsamaktadır.

Yönetmeliğe göre engelli hizmet birimleri, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 21 inci maddesi gereğince, büyükşehir belediyelerinde belediye meclisi kararı ile norm kadro ilke ve esaslarına uygun olarak kurulur. Birim, meclis kararında gösterilmek kaydıyla büyükşehir belediyesinin nüfus, ihtiyaç ve bütçe imkanlarına göre bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, eğitim, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri ile engellilerin yaşamlarını kolaylaştırıcı hiyerarşik kademelerden meydana gelir.

Engellilerin çağdaş hizmet anlayışı ile kentsel imkanlardan yararlanarak, yaşamlarını güven, sağlık ve mutluluk içinde sürdürmelerini gerçekleştirmede; temel insan haklarına saygılı ve insan onuruna yakışır olmasını, toplumsal bütünleşmeyi sağlayıcı olmasını, katılımcı ve paylaşımcılığın esas alınmasını, fırsat eşitliğine dayalı olmasını, hizmetlerin etkin, verimli, kaliteli, sürdürülebilir, ulaşılabilir, erişilebilir, ücretsiz veya indirimli olmasını sağlamak birimin temel çalışma ilkeleridir.

Birim, büyükşehir belediye başkanı veya genel sekreterin belirleyeceği esaslar çerçevesinde kuruluş şemasında gösterilen genel sekreter yardımcısı veya ilgili diğer amire bağlı olarak çalışır.

Birim, çalışma alanları ile ilgili olarak büyükşehir belediyesinin yetkili organlarında görüşülecek konular hakkında ön bilgi hazırlayarak ilgililere sunar.

Birim ilgili kurum ve kuruluşlarla, üniversitelerle, meslek odalarıyla veya sivil toplum kuruluşlarıyla engellilere yönelik yapılacak bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme, eğitim, danışmanlık, bakım, sosyal ve mesleki rehabilitasyon hizmetleri ile engellilerin yaşamlarını kolaylaştırıcı çalışmaları koordine eder.

Engelli hizmet birimleri yönetmeliğine göre birimin görevleri şunlardır:

- a) Engelli bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak.
- b) Engellilerin toplum hayatı ile bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı çalışmaları yürütmek, sportif, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak, teşvik etmek ve yaygınlaştırmak.

c) Üniversiteler, özel kuruluşlar, engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yaparak engellilere yönelik toplum temelli rehabilitasyon programlarını uygulamak.

ç) Birime başvuran engelli ve ailelerine psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik hizmetleri vermek, engellilikle ilgili konularda eğitilmelerini, bilgilendirilmelerini ve bilinçlenmelerini sağlayıcı, konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler düzenlemek.

d) Engelliliği önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınları hazırlamak, yayımlamak ve dağıtmak.

e) Engelli ve aileleri için bilgilendirme, bilinçlendirme hizmetleri vermek, bu hizmetleri verecek personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için gerekli eğitimi almasını sağlamak.

f) Engellileri nitelikli işgücü haline getirerek, çalışma yaşamına katılmalarını sağlamak üzere mesleki rehabilitasyon ve eğitim programları için başvuran engellileri değerlendirerek uygun mesleki rehabilitasyon ve mesleki eğitimleri vermek.

g) Ekonomik durumu yetersiz engellilere aynı ve nakdi yardım yapmak.

ğ) İhtiyaç halinde engellilerin durumlarına uygun araçlarla buldukları mekanlardan hastane, okul ve rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşımını sağlamak.

h) Bakıma muhtaç engellilere ve yaşlılara bakım hizmeti sunmak veya bu hizmeti ilgili mevzuat gereğince satın almak.

Birimde; norm kadro ilke ve esasları çerçevesinde sosyal çalışmacı, psikolog veya psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanı, eğitimci, teknik öğretmen görevlendirilmesi asıldır. Bunun dışında birimde ihtiyaca göre diğer teknik, idari ve yardımcı hizmetler alanında personel görevlendirilebilir. Görevlendirilecek personelin nitelikleri, görevleri, yetki ve sorumlulukları, hizmet birimleri yönetmeliğinde belirlenmektedir.

Bunların yanı sıra Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğinde belirtilen çeşitli hususlar da bulunmaktadır. Buna göre birimden hizmet almak için başvuranlardan T.C. kimlik numarasının da yer aldığı talep veya kayıt formu, sağlık kurulu raporu veya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından verilmiş engelli kimlik kartı ile engellilik oranı nüfus cüzdanına işlenmiş olanlardan sağlık kurulu raporu veya engelli kimlik kartı istenmemekle beraber nüfus cüzdanının aslının gösterilmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte sosyal yardımlardan yararlanacak olan engelli ve ailelerine yapılacak yardımlarda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım alanlarda aranan ölçütlerin aranması asıldır.

Engellilere yönelik olarak üniversiteler, özel kuruluşlar, engellilere hizmet amacıyla kurulmuş vakıf, dernek ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile işbirliği halinde gönüllülük esasına dayanan hizmetlerin yapılmasını temin etmektedir.

Büyükşehir belediyeleri, yönetmeliğe aykırı olmamak kaydıyla belediye meclisinin kararı ile düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Hizmetlerden yararlanacak olan engellilerden talep veya kayıt formu, sağlık kurulu raporu ve Engelliler İdaresi Başkanlığı tarafından verilmiş engelli kimlik kartı, ikametgah belgesi, nüfus cüzdanı fotokopisi istenmekte, engellilik oranı nüfus cüzdanına işlenmiş olanlardan sağlık kurulu raporu veya engelli kimlik kartı istenmemektedir. Söz konusu belgelerin isteneceğine dair Büyükşehir Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği'nin 11. Maddesi, 22.12.2011 tarih ve 28150 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te "*TC kimlik numarasının da yer aldığı talep veya kayıt formu, sağlık kurulu raporu veya Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından verilmiş engelli kimlik kartı*" istenir şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Engel oranı nüfus cüzdanına işlenmiş olanlardan sağlık kurulu raporu veya engelli kimlik kartı istenmemekte, nüfus cüzdanının aslının gösterilmesi yeterli görülmektedir.

2.8.2.2. Kent Konseyleri

Kent Konseyleri, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliği'ne dayanarak kurulmuş yapılardır. Kuruluş amaçları; "kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun

korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmek” tir. Merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşehrilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği ortak aklın ve uzmanlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmalarını ifade etmektedir.

Kent Konseyi Yönetmeliği’ne göre Kent Konseylerinin görevleri, yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak, sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak, kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmaya katkıda bulunmak, yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek, kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek, kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak, sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek, sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak, çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak, kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak, kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Kent Konseyleri bünyesinde görev yapan meclisler ve çalışma grupları yer almaktadır. Engelliler Meclisi de bu meclislerden biridir ve her Kent Konseyi’ne bağlı Engelliler Meclislerinin kendi belirledikleri amaç, ilke ve görevleri olsa da temel olarak bunların tamamı, 3.7.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 76. maddesine dayanılarak İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve 8 Ekim 2006 tarihli,

26313 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Kent Konseyi Yönetmeliği”ne dayanılarak belirlenmektedir.

Buna göre Kent Konseyi Engelli Meclisleri, engellilerin toplum içinde eğitim ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi ve toplumsal yaşam içinde daha fazla yer almalarının sağlanması, kent yönetimine aktif olarak katılması ve engellilere yönelik sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla; engellilerin ve engellilerle ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversite temsilcilerinin oluşturduğu demokratik bir yapıdır (www.bursakentkonseyi.org.tr, 2013).

Engelli meclislerinin görevlerini ise İl, ilçe ve köylerdeki tüm engelliler arasında din, dil, ırk, kültür, sosyal sınıf, eğitim, ekonomik ve düşünce farkı gözetmeksizin engelliye temsil etmek; engellinin, kentte yaşayan birey olarak kent yaşamına katılma, kente ait olma duygularının geliştirilmesini ve toplumsal hayata doğrudan katılmasını sağlamak; tüm engelli gruplarını bünyesinde toplamak; engelli insanların hak ve menfaatlerinin korunması için gerekli çalışmalar yapmak; iletişim araçları yolu ile kamuoyu oluşturmak; tüm toplumun, engelli insanların sorunları konusunda bilinçlendirilmesi, sorunlarının çözümü için politikalar oluşturulması ve kamuoyu oluşturulmasını sağlamak; engellileri, kentsel yaşam hakkında bilinçlendirmek ve kentsel çözümler konusunda engellilerin katılımını sağlamak; kanunlar çerçevesinde engelli insanlar arasında samimi ve yakın işbirliği kurmak, yardım ve bağlılık hislerini takviye etmek, aksayan veya eksik ilgili mevzuatların tespiti, geliştirilmesi, uygun birimlere iletilmesi, yasal hakların kazanımı için gerekli girişimlerde bulunmak, mevcut hükümlerin uygulanması ve denetiminin sağlanmasına çalışmak olarak sıralayabiliriz. (www.eskisehir.gov.tr, 2013).

3. BÖLÜM: SOSYAL BELEDİYECİLİK KAPSAMINDA ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN ENGELLİLERE YÖNELİK HİZMETLERİ

3.1. Ankara'nın Genel Özellikleri

Ankara ili, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak Türkiye'nin en kalabalık ikinci, dünyanın kalabalık kentleri sıralamasında da 38. sırada yer almaktadır. 26.897 km² yüz ölçümüne sahip Ankara'nın nüfusu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 31 Aralık 2013 tarihi itibari ile 5.045.083'tür (TÜİK, 2014). 2012 yılı nüfusu 4.965.542 olan Ankara'nın 1 yıllık nüfus artış hızı ise %15,9'dur.

Ankara'nın 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarına ait nüfusu ve nüfus artış hızı sırasıyla şöyledir:

2007 nüfusu: 3.763.591 kişi; 2008 nüfusu: 4.194.939 kişi, 2007-2008 nüfus artış hızı: 18,2; 2009 nüfusu: 4.306.105 kişi, 2008-2009 nüfus artış hızı 22,1; 2010 nüfusu: 4.431.719 kişi, 2009-2010 nüfus artış hızı: 25,7; 2011 nüfusu: 4.550.662 kişi, 2010-2011 nüfus artış hızı: 24,7; 2012 nüfusu: 4.630.735 kişi, 2011-2012 nüfus artış hızı: 15,1 ve 2013 nüfusu da yukarıda belirtildiği üzere 5.045.083 kişi olup 2012-2013 nüfus artış hızı 15,9'dur.

01.09.1930 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 1580 sayılı Belediye Kanunu, beldelere belediye sınırı belirleme zorunluluğu getirmiştir. 13.10.1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetsel merkezi olduktan sonra Başkent Ankara'nın imarı çerçevesinde ilk önce yönetim konusu gündeme gelmiş, 16.02.1924 tarih ve 417 sayılı "Ankara Şehremaneti Kanunu" ile kurulan Ankara Şehremaneti, görev yaptığı 1930 yılına kadar yürüttüğü planlama çalışmaları yanında 1926 yılında, Ankara'nın yaklaşık 16.000 hektar olarak belirlenen ilk belediye sınırını da onamıştır. Daha sonra bu sınır 1940, 1942, 1960 ve 1973 yıllarında kısmi ilavelerle toplam 32.000 hektarlık bir alana yayılmıştır.

1982 yılında kentsel gelişmeler dikkate alınarak Ankara Belediyesi sınırı bir bütün olarak genişletilerek 53.784 hektara genişletilmiştir. 1984 yılında mülga 3030 sayılı Kanun uyarınca Ankara'nın Büyükşehir olması sonucu 1988'de Sincan, 1191'de Gölbaşı Belediyelerinin Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlanması ile Ankara

Büyükşehir Belediyesi'nin alanı 61.220 hektara yükselmiştir. 1990 yılında Etimesgut adıyla yeni bir ilçe kurulması ile, mülga 3030 sayılı Kanun kapsamında Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle olmak üzere, Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı 8 ilçe belediyesi oluşmuştur.

23.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 sayılı Kanun uyarınca Ankara Valiliği binası merkez alınmak üzere, 50 km'lik yarıçaplı bir alanı kapsayacak şekilde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları genişletilmiştir. Buna göre mevcut 8 ilçe belediyesine Elmadağ, Akyurt ve Çubuk ilçelerinin tamamı ile, Ayaş, Kalecik ve Bala ilçelerinin bir kısmı olmak üzere 7 ilçe belediyesi katılmıştır. Böylelikle Ankara Büyükşehir Belediye sınırı, 5216 sayılı "Büyükşehir Kanunu" ve uygulamasına yönelik olarak İçişleri Bakanlığı'nca çıkartılan genelgeler doğrultusunda belirlenmiş olup yüzölçümü 692.467,51 hektar olarak belirlenmiştir.

12.11.2012 tarihinde yayınlanan 6360 sayılı "On Üç İilde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"da Madde 4'te, 5216 sayılı kanunun 3/a bendi yeniden düzenlenerek Büyükşehir Belediyesi sınırları il mülki sınırları olarak değiştirilmiştir. Buna göre Büyükşehir Belediyesi sınırı 26.897 km² olmuş olup, 20 belde, 274 köy, 398 orman köyü kapatılmış, bağlı ilçe sayısı 25'e yükselmiştir.

3.2. Ankara'nın Engelli Profili

Ankara'nın engellilik durumuna göre nüfusu incelendiğinde 2000 yılı itibariyle engelli nüfusunun 64.710, başka bir ifade ile 2000 yılı Ankara nüfusu 4.007.860 kişidir ve nüfusun %1.61'inin engelli olduğu görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 50).

2002 yılında Türkiye'de kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. 2002 yılında yapılan Engelli Araştırmasında bölgesel verilere ulaşılmıştır. 2002 yılının ardından 2011 yılında yapılan ve 2013 yılında yayınlanan Nüfus ve Konut Araştırması verilerinde Ankara ilinde yaşayan engelli sayısı ise 232.927 kişidir. 2011 yılında Ankara nüfusunun tamamının 4.890.893 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, nüfusun 4,7'si engellilerden oluşmaktadır. Engellilik türlerine göre detaylandırılmış veriler Tablo 5'te görüldüğü gibidir. Söz konusu verilerde daha önce de belirtildiği üzere bir

kişi biden çok engelle sahip olabilir. Bir başka nokta, engellilik türlerinin 2002'den farklı tanımlanmış olmasıdır.

Görme, duyma, konuşma (konuşma bozukluğu, tutukluk, kekemelik gibi nedenlerden dolayı) yürüme, merdiven çıkma veya inme, bir şey taşıma veya tutma ve yaşlılarına göre öğrenme, basit dört işlem yapma, hatırlama veya dikkatini toplama fonksiyonlarından en az birinde çok zorlandığını veya hiç yapamadığını beyan eden kişi sayısı Ankara ili genelinde 232.927'dir. Görmede zorluk yaşadığını (gözlük veya lens kullandıkları halde zorluk çekenler dâhil) beyan edenlerin oranı %0,9'dur. Duymada zorluk çeken (işitme cihazı / implant kullandıkları halde zorluk çekenler dâhil) nüfusun oranı ise %0,9'dur. 3 ve üzeri yaştaki kişilerin %0,5'i konuşma zorluğu; %2,4'ü yürüme, merdiven çıkma ve inmede; %1,3'ü yaşlılarına göre öğrenmede, basit dört işlem yapmada, hatırlama veya dikkatini toplamada, %2,8'i ise bir şeyler taşıma veya tutmada zorluk çektiklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 5

Türkiye Geneli ve Ankara İli Engelli Türlerine Göre Nüfus

	En az bir engeli olan kişi sayısı	Oran (%)					
		Görmede zorluk yaşayanlar ¹	Duymada zorluk yaşayanlar ²	Konuşmada zorluk yaşayanlar ³	Yürümede, merdiven çıkma/inmede zorluk yaşayanlar ³	Taşımada/tutmada zorluk yaşayanlar ³	Yaşlılarına göre öğrenmede/basit dört işlem yapmada/hatırlamada/dikkatini toplamada zorluk yaşayanlar ³
Türkiye Toplam	4 882 841	1,4	1,1	0,7	3,3	4,1	2,0
Ankara	232.927	0,9	0,9	0,5	2,4	2,8	1,3

Kaynak: TÜİK, 2011.

Nüfus ve Konut Araştırması dışında, 2012 yılında herhangi bir kamu kurum ve kuruluşuna başvuru yapan engelli sayısı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Ulusal Engelliler Veritabanı (ÖZİDA)'nda yer alan değerlerde 90.707 kişi (Tablo 3) olarak göstermektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne kayıtlı engelli sayısı ise 39.663 kişidir.

3.3. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Engellilere Yönelik Hizmetleri ve Bu Hizmetlerin SWOT Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Ankara Büyükşehir Belediyesi kapsamında engellilere verilen hizmetlerle ilgili olarak gerekli randevular alınmış, Engeli Hizmet Birimi Şube Müdürü başta olmak üzere, görev yapan iki sosyologla görüşmeler yapılmış, engelli hizmet birimi yönetmeliği çerçevesinde arşiv bilgileri, görsel ve yazılı dokümanlar toplanmıştır.

Elde edilen veriler, engelli hizmet birimleri yönetmeliğinin 8. maddesinde yer alan “Birim Görevleri” çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise, 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planından faydalanılarak bir değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.

1996 yılında Sağlık ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Aile ve Çocuk Hizmetleri Bünyesinde “Engelli Danışma Merkezi” olarak şeflik bazında hizmet vermeye başlayan birim, 1999 yılında Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı'na bağlanmıştır. 1 Temmuz 2005 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan 5378 sayılı “Engelliler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun” ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda yapılan değişikliğe bağlı olarak Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü olarak hizmet vermeye devam etmektedir. İlk zamanlarda ulaşımda kolaylık sağlama, alt ve üst geçitlerde engellilere yönelik uygulamaları hayata geçirmiştir (Kişisel görüşme). 1996 yılında hizmet vermeye başlamış olan birimin arşiv bilgilerine, 1998 yılı ve sonrası olarak ulaşılmıştır.

Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'na bağlı Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü adı ile hizmet veren birimi, Ankara ili Belediye sınırları içerisinde yaşayan engellilerin, kent içinde bir başkasına ihtiyaç duymaksızın rahatça dolaşmalarını sağlayacak tedbirleri almak, bu yönde uygulamalar yapmak, engellilerin sağlık ve sosyal sorunları ile ilgili çözümler üretmek, engellileri rehabilite ederek topluma kazandırmak, bu alanda projeler üretmek ve uygulamaya koymak amacı ile hizmet vermektedir (Kişisel görüşme).

Ankara ili Belediye sınırları içerisinde ikamet eden ve tam teşekküllü bir hastaneden Engelli Sağlık Raporu ile %40 ve üzeri vücut fonksiyon kaybı olduğunu belgeleyen, görme, işitme-konuşma, ortopedik ve zihinsel engelliler ile ruhsal veya süreğen

rahatsızlığı olan bütün engellilere hizmet veren birim, aynı hizmeti, şehir dışından gelen engelli vatandaşlara da sunmaktadır (Kişisel görüşme).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı 2010-2014 Stratejik Plan'da yer aldığı üzere, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı için ayrılan bütçe 2010 yılında 160.336.178,00TL; 2011 yılında 176.369.795,80TL; 2012 yılında 194.066.775,38TL; 2013 yılında ise 213.407.452,92TL'dir (Stratejik Plan, 2010: 142).

Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü bünyesinde dışarıdan hizmet alımı dahil, şube çalışanı sayısı 217 personel, bunlardan daimi ve idari personel sayısı da 40 kişi olarak belirlenmiştir (Kişisel görüşme).

Şube Müdürlüğü'nde Görevli Sosyal Hizmet Uzmanları, Sosyolog ve Psikolog ve rehabilitasyon merkezi Sosyal Servisi aşağıdaki esaslar doğrultusunda hizmet vermektedir. Bunlar:

1. Engellilerin Engelli Hizmet Merkezi programından en üst düzeyde yararlanmasını sağlamak amacıyla psiko- sosyal destek çalışmalarının yürütülmesi,
2. Merkeze üye engelli bireyler ve onların aileleri ve yakınları ile sosyal hizmetin yöntem ve tekniklerini kullanarak mesleki çalışmalar (bireysel görüşme, grup çalışması, toplumla çalışma yöntemleri) yapılması,
3. Sosyal desteğe gereksinimi olan engellilerin kişisel ve ailevi sorunlarının çözümlenmesinde ailesi ve yakın çevresi (iş, okul, hastane) ile işbirliği yapılması,
4. Sosyal hizmete ihtiyacı olan müracaatçıların, ihtiyaç duydukları sosyal hizmet kuruluşlarına yönlendirilmeleri sürecinde sosyal danışmanlık hizmetlerinin verilmesi,
5. Personelin hizmet içi eğitim programlarına ilişkin programların hazırlanması ve idarecilerin onayı ile uygulanması
6. Merkez hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler ve ihtiyaç duyulan alanlarda araştırma yapılması, araştırma raporunun hazırlanarak idareye sunulması

7. Sosyal hizmet alanında stajyer öğrenci alınması durumunda, staj danışmanı olarak, Merkez hizmetleri ve engellilik alanındaki hizmetlerle ilgili öğrencilere danışmanlık yapılması,
8. Engellilik alanına yönelik panel, seminer, konferans düzenlenmesi için gerekli organizasyonların idarenin onayı ile yapılması

Aşağıdaki tabloda 1998 yılından bugüne verilen bazı hizmetler ve faydalanan engelli sayıları belirtilmektedir.

Tablo 6

Yıllara Göre Verilen Bazı Hizmetler ve Faydalanan Engelli Sayısı

Sosyal Hizmetler	'98-'05	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (İlk Yarısı)	Topl.
İndirimli/Serbest Ulaşım Hizmeti	23045	1167	2715	2045	5381	7800	8360	7673	3832	62018
Bilgisayar Kursu	266	484	604	170	324	815	537	680	365	4245
İngilizce Kursu	72	138	224	102	115	232	120	600	221	1603
Psiko-sosyal Dest.	6464	1908	2345	2065	2230	2486	3403	3196	1842	25939
Temizlik Hizmeti	11621	10656	10838	9976	9107	12291	16778	16387	12287	109939
Bakım-Onrm Hizm	1331	860	921	989	892	1119	908	862	488	8370
Sağlık Hizmeti	4552	3672	2343	3571	3803	3409	3306	3294	1832	29782
Fizyoterapi Hizm.	0	2113	1916	3528	4287	3370	3860	3720	2295	25089
Asansörlü Engl Araç	4546	5134	6597	10786	11692	9608	11748	10085	6572	76768
Akçay Kampı	200	100	189	159	111	0	310	300	0	1369

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik sunmuş olduğu sosyal hizmetlere ilişkin veriler, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun Ek 1. Maddesine dayanılarak hazırlanmış olup 16.08.2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği

doğrultusunda toplanmıştır. Bu verilerin değerlendirilmesinde 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı'ndan faydalanılmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planında yer alan SWOT/GZFT Analizi verileri doğrudan engellilerle ilgili değildir. Bu sebepten ötürü, Stratejik Plandaki SWOT/GZFT analizi verileri, engellilerle dolaylı olarak ilişkilendirilecektir. Stratejik Planda yer alan SWOT/GZFT analizinde Büyükşehir Belediyesi'nin güçlü yönleri, zayıf yönleri ile fırsat ve tehditler aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Güçlü Yönler, Belediye yönetimi açısından güçlü yönler (insan kaynakları), Kurumsal Gelişim açısından güçlü yönler, Belediye hizmetleri açısından güçlü yönler, kentin özellikleri açısından güçlü yönler olmak üzere dört başlık altında ele alınmaktadır:

Tablo 7

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Yönetim Açısından Güçlü Yönleri

1.	Büyükşehir Belediye Başkanının 20 yıllık belediye başkanlığı deneyimine sahip olması
2.	Vizyoner ve girişimci liderlik anlayışına dayalı güven veren bir yönetim anlayışının bulunması
3.	Bürokrasinin süratli olarak işletilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması
4.	Yönetim kadrosunun istikrarlı biçimde uzun süreli görev yapması
5.	Yetişmiş eğitimli personel ve kent sorunlarını iyi analiz eden bir yönetimin var olması
6.	Belediye Meclisi ve Belediye yönetiminin iyi iletişimi
7.	Belediye meclis üyelerinin nitelikli kişilerden oluşması
8.	Etkili yönetim tekniklerinin uygulanmasının belediye yönetiminde başarıyı getireceğine inanılması

Tablo 7'nin devamı

9.	Vizyon sahibi idarecilerin mevcudiyeti
10.	Halk katılımına önem veren bir yönetimin olması
11.	Uygulanan insan kaynakları politikaları ile iş verimi düşürülmeden personel sayılarının ve giderlerinin azaltılması
12.	Mevcut insan gücü potansiyelinin hizmet içi eğitimleri yoluyla yetkin hale getirilmesi anlayışının bulunması

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Tablo 8

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Kurumsal Gelişim Açısından Güçlü Yönleri

1.	Tüm belediyeçilik hizmetlerinin tek merkezden verildiği, ülkemizin en büyük ve en modern belediye hizmet binasına sahip olunması
2.	Belediyemize özgü hızlı, kaliteli, estetik ve doğru etkinlikler sağlayacak kurumsal kültürün olması
3.	Belediyemizde istenilen bilgiye erişimin kolaylaşması
4.	Paydaşlarla kuvvetli iletişimin kurulması
5.	Teknolojik imkanlardan en üst düzeyde faydalanılması
6.	Belediyemize özgü Kalite Kriterlerinin belirlenmesi ve uygulanması çalışmalarının başlatılmış olması
7.	Kalite Yönetim sistemine uygun belediye yapılanmasının olması
8.	Birimler ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak sistemin varlığı
9.	Teşkilat yapısının değişen ve gelişen hizmet şartlarına uygun olarak düzenlenebilir

	esnek yapıya sahip olması
10.	Gerekli durumlarda iç ve dış finansman kuruluşlardan mali kaynak temin edebilecek güven ortamının sağlanmış olması
11.	İç kontrol standartları eylem planının uygulamaya geçirilmiş olması
12.	Birimler, yetkililer ve çalışanlar bazında görev, yetki ve sorumlulukların yazılı olarak belirlenmiş olması

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Tablo 9

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Hizmetler Açısından Güçlü Yönleri

1.	Sosyal ve kültürel projeler, kentsel dönüşüm projeleri ve rekreasyon alanları konusunda Dünya belediyeleri arasında 1 numara olunması
2.	Kentsel dönüşüm için gerekli olan bilgi, beceri ve güven ortamının sağlanmış olması ve gecekondular sorununu “kazan-kazan” anlayışı ile çözen bir yönetimin olması
3.	Türkiye belediyeleri arasında işsizliği kaldırma konusunda 1 numara olunması
4.	Yapısal, kültürel ve sosyal alanlarda yapılan özgün projelerle bütün Türkiye'ye örnek belediye olunması
5.	Dünyada nüfusu 4 milyon olan kentler arasında trafiği en rahat olan kent özelliğine sahip olunması
6.	Türkiye'nin en yeşil büyükşehir kent merkezi olma özelliğinin sürdürülmesi
7.	Türk futbol tarihi için “EN DEV” yatırımının yapılmış olması
8.	Türkiye'de alt üst geçitler başta olmak üzere yapım işlerinin en kısa sürede gerçekleştirilmesi

Tablo 9'un devamı

9.	5216 ve 5393 sayılı Kanunlarla yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılması
10.	Hükümetin AB sürecini benimsemesi ve merkezi hükümetle iyi koordinasyon sağlanması
11.	Kentin imar planının uzun vadeli olarak yapılmış olması
12.	Kentin planlanmış bir sanayisinin olması
13.	Ulaşım açısından günümüze kadar yapılmış olan yatırımların başarısı neticesinde ulaşımın kolaylaşması
14.	Ankara'nın gelişen ve yenilenen bir kent olması nedeniyle yatırımcı talebinin var olması
15.	Yeni yasal düzenlemeler ve AB uyum yasalarına adaptasyon kolaylığının olması
16.	Araç-gereç, makine sayılarının artırılması ve yenilenmesi
17.	Gelişmiş bir proje üretim yapısının olması
18.	Metro ağının bitirilmesinde hükümet desteğinin sağlanmış olması

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Tablo 10

Kentin Özellikleri Açısından Güçlü Yönler

1.	Ankara'nın başkent olma yönüyle ülkemizin en önemli kenti olması
2.	Sanayi, ticaret, sağlık, eğitim ve turizm sektörlerinin hızla gelişiyor olması
3.	Ülkemizin tam merkezinde yer alıyor olması
4.	Dünyada nüfusu 4 milyon olan kentler arasında en rahat yaşam özelliklerine sahip

	kent olması
5.	Ankara'nın gelişen ve yenilenen bir kent olması nedeniyle yatırımcı talebinin var olması
6.	Merkezi idarenin Ankara'da yapılanmış olması
7.	Tüm dünyada Türkiye adına Ankara'nın her alanda kendini gösterme şansının olması
8.	Altyapı sorunlarının tamamen çözülmüş olması
9.	Ankara'nın planlı kent olması
10.	Ankara'nın büyüme ve şehirleşmesine uygun coğrafi ve topografik yapıya sahip olması
11.	Kişi başına düşen yeşil alan miktarının dünya standartlarının üstünde olması
12.	Deprem riskinin diğer bölgelere göre daha az olması
13.	Kentin doğu, batı, kuzey ve güney istikametinde gelişime açık olması
14.	Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşüm projelerinin Ankara'da başlatılmış olması
15.	Aktif sivil toplum örgütlerinin olması
16.	Entelektüel birikimi olan yetişmiş insan gücünün olması
17.	Şehir ekonomisini daha da büyütecek tasarruf potansiyeli ve girişimci kişi ve kurumların mevcut olması
18.	Halkın yeniliğe ve gelişmeye açık olması
19.	İklim yapısının birçok ile göre daha avantajlı ve çeşitli olması
20.	Nüfus yapısının genç ve aktif (dinamik) olması

Tablo 10'un devamı

21.	Sosyal ve kültürel kaynaklardan öncelikli olarak faydalanılması
22.	Asayişin diğer şehirlere oranla daha rahat bir şehir olması
23.	Eğitim düzeyinin ve bilgi birikiminin yüksek olması
24.	Sağlık konusunda en gelişmiş hastanelerin Ankara'da olması
25.	Türkiye'nin sağlık merkezi konumunda olması
26.	Büyük kent olmasına karşın ulaşımın büyük ölçüde kolay olması
27.	Ankara'nın bir kültür şehri olması
28.	Bilimsel kongre ve sosyal aktivitelerin yapılması
29.	Ankara'nın büyük bir turizm potansiyeli bulunması
30.	Tüm dünyada önemli bir toplantı ve kongre merkezi olması
31.	Dünyanın en kaliteli içme ve kullanma suyuna sahip olması

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Zayıf yönleri açısından Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin analizi de Tablo 11'de belirtildiği gibidir. Buna göre:

Tablo 11

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Zayıf Yönleri

1.	Çevre kirliliğine karşı toplumsal bilincin yeteri kadar oluşmaması
2.	Kentteki hızlı nüfus artışı ve kentin yüksek oranda göç alması
3.	Karar alma sürecinde ve uygulama çalışmalarında sivil toplum örgütlerinin

	önyargılı baskılarının olması
4.	Önceki yönetimlerin bina planlarında otopark şartını koymamasından dolayı yaşanan park yeri sorununun bulunması
5.	Değişik nedenlere bağlı olarak ihale sürecinin gereğinden fazla uzayabilmesi
6.	Kentin topografya ve meteorolojik konumunun hava kirliliğini olumsuz yönde etkilemesi
7.	Kentte bulunan araç sayısının süratle artması
8.	Muhafif yapıda sivil toplum örgütlerinin belediyenin kentsel altyapı yatırımları ve gelişim projelerine karşı dava yoluyla engelleme girişimlerinin sıkça yapılıyor olması
9.	Gökçek yönetiminden önce belediye yöneticilerinin öngörüsüz ve sorumsuz davranışlarıyla borç batağı içerisine düşürülmesi. Bir başka deyişle Gökçek dönemi öncesi “benden sonrası tufan” anlayışıyla belediyenin yönetilmesi
10.	Bir kısım personelin; Belediye Başkanına karşı siyasi eğilimleri dolayısıyla kasıtlı olarak belediye projelerine yardımcı olmaması, takım ruhu eksikliği dolayısıyla inisiyatif almaması
11.	Personelin yeni belediye kanunlarını anlama ve öğrenme konusunda yeterli gayret içinde bulunmaması
12.	Kalifiye eleman sayısının yeterli düzeyde olmaması. Kalifiye personelin düşük maaş nedeni ile belediyeyi tercih etmemesi
13.	Medyanın ağırlıklı kısmının belediye faaliyetlerinden bahsetmemesi, tam aksine devamlı olarak aleyhte yayın yaparak kamuoyunu yanlış bilgilendirmesi

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Fırsatlar ve Tehditler ise Tablo 12’de belirtilmiştir:

Tablo 12

Ankara Büyükşehir Belediyesi Fırsat ve Tehditler

S. No	Fırsatlar	S. No	Tehditler
1.	Yerel yönetimler yasının çıkarılacak olması	1.	Toplumun çevre kirliliğine karşı yeterli hassasiyet göstermemesi
2.	Ankara'da yaşayan genç nüfus oranının fazla olması	2.	Kentin hızlı nüfus artışı ve kentin göç alması
3.	AB fonlarının kullanılabilir olması	3.	Karar alma sürecindeki sivil toplum örgütleri baskıları
4.	Hükümet ile Büyükşehir Belediye yönetiminin aynı hedef ve politikaları benimsemiş olması	4.	İhtiyaç duyulan uzman personelin kolaylıkla istihdam edilemiyor olması
5.	Belediyemizin belirlediği amaç ve hedeflerin Ankaralı paydaşlarca sahiplenilmesi	5.	Bir kısım personelin belediye başkanına karşı siyasi eğilimleri dolayısıyla kasıtlı olarak belediye projelerini engellemesi ya da yardımcı olmaması ve takım ruhu eksikliği dolayısıyla inisiyatif üstlenmemesi
7.	Tek parti iktidarının bulunması	7.	Medyanın ağırlıklı kısmının belediye faaliyetlerinden bahsetmemesi, tam aksine devamlı olarak aleyhte yayın yaparak kamuoyunu yanlış bilgilendirmesi
8.	Başbakanın belediye başkanlığı yapmış olması	8.	Çalışan personelin yeni belediye kanunlarını anlama ve öğrenme konusunda yeterli gayret içinde bulunmaması

Tablo 12'nin devamı

9.	Yerel yönetimlerin devlet sistemleri içindeki ağırlıklarının artması	9.	Değişik nedenlere bağlı olarak ihale sürecinin gereğinden fazla uzayabilmesi
10.	Hizmetlerin başlatılmasında ve yürütülmesinde paydaş katılımıcılığın ve şeffaflığın sağlanmış olması	10.	Şehir içi özel taşıt kullanım oranının artması
11.	Belediyemizde gelişmiş bir bilgi sisteminin bulunması	11.	Önceki yönetimlerin bina planlarında otopark şartını koymamasından dolayı yaşanan park yeri sorununun bulunması
12.	Büyükşehir Belediye Başkanının 20 yıllık belediyecilik deneyimine sahip olması	12.	Metro için öz kaynak yetersizliği
13.	Yeni yönetim tekniklerinin uygulanmasının yönetimde başarıyı getireceğine inanılması	13.	Başlatılan projelerin belirli bir kesim tarafından bilinçli olarak durdurulmak istenmesi
14.	Ankara'nın tüm dünyada gittikçe artan öneme sahip bir konumda bulunması	14.	Mülkiyeti resmi kurumlara ait olan pasif ve kullanılmayan yeşil alanların fazla olması

Kaynak: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Yapılan görüşmeler, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan ve SWOT/GZFT analizi ışığında elde edilen veriler, Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği çerçevesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi hizmetleri başlıklar halinde incelenecektir.

3.3.1. Engelli Bireyler İle İlgili Veri Tabanı Oluşturma Hizmeti

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planında planlama hedef ve stratejilerini hükümet programını, orta vadeli program ve kalkınma planlarını da göz önünde bulundurarak hazırlamış olduğunu belirtmektedir. Büyükşehir Belediyesi'nin baz aldığı 2007-2013 9. Ulusal Kalkınma Planında yer alan hedef ve stratejiler arasında, sosyal hizmetler ve yardımlardan yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla veritabanı oluşturulması hedefi bulunmaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, engelliler ile ilgili bilgileri depolamak, bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve hizmetlerin takibini yapmak, hizmet veren birimler arası koordinasyonu sağlamak için bilgi akışının sürekliliği ve güncelliği için gerekli veritabanını oluşturmuş bulunmaktadır.

Kuruma başvuruda bulunan engellilerin engellilik türlerine, yaş ve cinsiyetine, medeni durumlarına, aldıkları hizmetlerin çeşitlerine göre güncellenebilir ve süreklilik sağlayan bir sisteme sahiptir. Engellilerin kişisel verilerine de oluşturulmuş Veritabanı üzerinden sisteme girme yetkisi olanlar ulaşabilmektedirler.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü'ne Temmuz 2013 tarihi itibarıyla, kayıtlı 39.663 engelli üye bulunmaktadır. Bunların 5960'ı görme engelli, 4.666'sı işitme engelli, 6410'u ortopedik engelli, 10891'i zihinsel engelli ve 11.736'sı da süregen hastalık, yaşlılık vb durumlardan dolayı engelli olarak nitelendirilebilecek duruma gelmiş kişilerdir.

Tablo 13

Yıllara Göre Kayıtlı Engelli Sayısı

S. No	ENGEL GRUBU	2004-2012	01.07.2013 TARİHLİ	2013
1	GÖRME ENGELLİ	5.670	290	5.960
2	İŞİTME ENGELLİ	4.322	344	4.666
3	ORTOPEDİK	6.150	260	6.410
4	ZİHİNSEL	9.859	1.032	10.891
5	DİĞER	10.964	772	11.736
	TOPLAM	36.965	2.698	39.663

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Engelliler ve Rehabilitasyon Şubesi veritabanına ilişkin veriler, yeri geldikçe tablolar halinde bölüm içerisinde sunulmuştur.

Değerlendirme: Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planında planlama hedef ve stratejilerini hükümet programını, orta vadeli program ve kalkınma planlarını da göz önünde bulundurarak hazırlamış olduğunu belirtmektedir. Büyükşehir Belediyesi'nin baz aldığı 2007-2013 9. Ulusal Kalkınma Planında yer alan hedef ve stratejiler arasında, sosyal hizmetler ve yardımlardan yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla veritabanı oluşturulması hedefi bulunmaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22). Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan'da amaç ve hedefler kısmında 9. Kalkınma Planında yer alan hedefleri baz almışsa da buna yönelik doğrudan bir hedef ve amaç belirlememiştir. Fakat, performans değerlendirmesinde, kayıt sisteminde, sunduğu hizmetlerden faydalanan engelli sayısına ve engellilerle ilgili diğer bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Hepsinden öte yasal bir sorumluluk olarak yönetmelikte yer almaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan GZFT Analizinde, Belediye Yönetimi Açısından, Kurumsal Gelişim Açısından, Belediye Hizmetleri Açısından ve Kentin Özellikleri Açısından Güçlü Yönleri belirtilmektedir.

Buna göre; bürokrasinin süratli olarak işletilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması, yetişmiş eğitilmiş personel ve kent sorunlarını iyi analiz eden bir yönetimin var olması, etkili yönetim tekniklerinin uygulanmasının belediye yönetiminde başarıyı getireceğine inanılması, mevcut insan gücü potansiyelinin hizmet içi eğitimleri yoluyla yetkin hale getirilmesi anlayışının bulunması, belediyemize özgü hızlı, kaliteli, estetik ve doğru etkinlikler sağlayacak kurumsal kültürün olması, belediyemizde istenilen bilgiye erişimin kolaylaşması, paydaşlarla kuvvetli iletişimin kurulması, teknolojik imkanlardan en üst düzeyde faydalanılması, Kalite Yönetim sistemine uygun belediye yapılanmasının olması, birimler ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak sistemin varlığı, hükümetin AB sürecini benimsemesi ve merkezi hükümetle iyi koordinasyon sağlanması gibi güçlü bulunan yönler doğrudan ve dolaylı olarak veri tabanı oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen durumlara uygun olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi, engelliler ile ilgili bilgileri depolamak, bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve hizmetlerin takibini yapmak, hizmet veren birimler arası koordinasyonu sağlamak için bilgi akışının sürekliliği ve güncelliği için gerekli veri tabanını oluşturmuş bulunmaktadır.

Kuruma başvuruda bulunan engellilerin engellilik türlerine, yaş ve cinsiyetine, medeni durumlarına, aldıkları hizmetlerin çeşitlerine göre güncellenebilir ve süreklilik sağlayan bir sisteme sahiptir. Engellilerin kişisel verilerine de oluşturulmuş veritabanı üzerinden sisteme girme yetkisi olanlar ulaşabilmektedirler.

Bununla birlikte Türkiye genelinde 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırmasında Ankara’da 232.927 engelli bulunmaktadır. 2012 yılında Ulusal Engelliler Veritabanı (ÖZVERİ) kayıtlarında herhangi bir kuruma herhangi bir nedenden dolayı başvuru yapan engelli sayısı Ankara bazında 90.707 kişi olarak görülmektedir. Buna karşılık, Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü’nde görülen engelli sayısı 39.663 kişidir. 16.08.2006 tarih ve 26261 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği Madde 8/a’da “engelli bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak” ibaresi kullanılmış olup Madde 8/ç’deki gibi “Birime başvuran engelli” ayrımı yapılmamıştır. Buradan hareketle, birimler ve kurumlar arası veri akışının sağlıklı olmadığı söylenebilmektedir.

3.3.2. Engellilerin Toplum Hayatı ile Bütünleşmesini Sağlayıcı Hizmetler

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planında planlama hedef ve stratejilerini hükümet programını, orta vadeli program ve kalkınma planlarını da göz önünde bulundurarak hazırlamış olduğunu belirtmektedir. Büyükşehir Belediyesi’nin baz aldığı 2007-2013 9. Ulusal Kalkınma Planında yer alan hedef ve stratejiler arasında, engellilerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılmasına yönelik, sosyal ve fiziki çevre şartlarının iyileştirilmesi, özel eğitim imkanları tanınması ve çalışma ortamlarının düzenlenerek korumalı işyerlerinin geliştirilmesine yönelik hedef bulunmaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22). Bunun yanı sıra, engellilerle ilgili kültürel, sosyal ve sportif projeler üretmek, onları meslek sahibi yapmak için kurslar açmak, Stratejik Amaçların öncelikli alanlar bazında dağılımında 16. sırada yer almaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 203).

Ankara Büyükşehir Belediyesi bu hedeften yola çıkarak kendi hedefleri arasında “Engellilere bedelsiz olarak sosyal, kültürel ve sportif aktiviteler yaptırmak ve onları iş sahibi yapma”yı hedeflemektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 190). Bu hedef doğrultusunda engelliler lokalinde, engelli vatandaşlara hizmet sunmayı amaçlamakta, performans göstergesi olarak da lokallerden faydalanan, engelliler haftasında ve engelliler gününde etkinliklere katılan engelli sayısını göstereceğini belirtmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 210).

Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü’ne kayıtlı engelli bireyler, düzenli olarak sağlanan ulaşım hizmetlerinden faydalanmaktadır. Bununla birlikte engellilerin toplumsal hayatla bütünleşmeleri, sosyal çevre oluşturmaları ve kültürel, sosyal, sağlık ve spor etkinlikleri içerisinde yer alabilmelerini sağlamak amacı ile lokaller, danışma ve rehabilitasyon merkezleri, eğitim ve teknoloji merkezleri engelli bireylerin hizmetine sunulmuştur.

Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü’ne bağlı merkezlerde ve lokallerde engelli bireylere birçok hizmetler verilmektedir. Sosyal yaşama katılımlarını kolaylaştırmak, psikolojik danışmanlık-rehberlik seminerleri, sağlık, eğitim, ticaret yapma gibi hizmet aldıkları bu merkezler ve söz konusu merkezlerde sunulan hizmetler kısaca şöyledir:

Engelliler Danışma Merkezi, Ankara Büyükşehir Belediye binası içerisinde hizmet vermekte olup, sosyal hizmetler, psikolojik destek hizmetleri, sağlık hizmetleri, sosyal ve kültürel etkinlikler, acil yardım hizmetleri, temizlik ve bakım hizmetleri, her türlü ev içi tamiratı, ekonomik destek hizmetleri, rehberlik, refakat ve danışmanlık hizmetleri konusunda engellilere yardımcı olmak ve gerekli yönlendirmeleri yapmak amacıyla faaliyet göstermektedir.

Danışma Merkezine kayıtlı engelli sayısı 2004-2012 yılları arasında 36.965 kişidir. 01.07.2013 tarihine kadar geçen süreçte 2.698 engelli daha hizmet almaya başlamıştır.

Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi, Sincan’da faaliyet gösteren ve Engelliler Danışma Merkezi ile aynı hizmetleri sağlayan merkezdir.

Merkezin işleyiş süreci, hizmetlerden yararlanmak amacıyla merkeze üye olmak isteyen engellilerin ön kayıtlarının ve kayıt için gerekli evrakların alınması ile başlatılmaktadır. Ön kaydı alınan engelli, ilgili personel tarafından sosyal inceleme için ikamet adreste ziyaret edilmekte, engelli bireyin sosyo-ekonomik, psiko-sosyal durumuna ilişkin İnceleme Raporu hazırlanmaktadır. Sosyal inceleme sonucu alınan kararlar, engelli için oluşturulan dosya, gizliliği de göz önünde bulundurularak, sosyal hizmet uzmanları tarafından arşivlenmektedir. Aylık faaliyet ve etkinlik raporları da engellinin dosyasına işlenmektedir.

Sincan'daki merkezde 2004-2012 tarihleri arasındaki kayıtlı engelli sayısı 21.940 kişidir. 01.08.2013 tarihine kadarki süreçte 1.560 kişi daha merkeze kayıt yaptırmış ve hizmet almaktadır.

Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi, görme engelli bireylerin, bilişim teknolojilerinden faydalanabilmelerine imkan tanıyarak bireyin özgüvene, bilgiye, özgürlüğe ve iş yapabilirliğe kavuşmalarını sağlamak amacı ile kurulmuş bir merkezdir. Engelliye, çağın içinde yaşatma hedefi ile merkezde teknik donanım olarak LCD ekranlı bilgisayarlar, internet bağlantısı, scannerlar, Braille displayler, Braille printer, Braille matbaa, kütüphane, sesli kütüphane, ekran okuma programı ve Türkçe sentezleyiciler bulunmaktadır.

Görme Engelliler Eğitim ve Teknoloji Merkezi 2004-2012 yılları arasında kayıtlı üye sayısı 5.477 kişidir. 01.06.2013 yılında 29 engelli kaydı yapılmıştır.

Engelliler Lokali, Eryaman Aile Yaşam Merkezi, Planet Aile Yaşam Merkezi, Pursaklar Aile Yaşam Merkezi, Çubuklu Aile Yaşam Merkezi ve Yenimahalle Aile Yaşam Merkezlerinde olmak üzere beş yerde hizmet vermektedir. Lokallerde, engelli bireyler sosyal, kültürel, sağlık, spor, eğitim, bilişim ve ekonomik bakımdan desteklenmektedirler.

Lokallerde kayıtlı engelli sayıları şöyledir:

Eryaman Aile Yaşam Merkezi'nde 2004-2012 yılları arasında toplam 12.732 engelli hizmet almıştır. 01.06.2013 tarihi itibarıyla engelli sayısında bir artış olmamış ve toplamda 12.732 engelli bu lokalde hizmet almaktadır.

Planet Aile Yaşam Merkezi'nde 2004-2012 yılları arasında 126 engelli kayıtlı görünmektedir. 01.06.2013 tarihi itibariyle bu sayıya 34 engelli daha katılmış ve lokaldeki kayıtlı engelli sayısı 160 olmuştur.

Yenimahalle Yaşam Merkezi'nde 2004-2012 yılları arasında kayıtlı engelli sayısı 195 olarak görünmektedir. 2013 yılında yeni engelli kaydı yapılmamıştır.

Pursaklar Aile Yaşam Merkezi'nde 2004-2012 yılları arasında kayıtlı engelli sayısı 173 kişidir. 01.06.2013 tarihine kadarki süreçte 15 engelli daha katılmış, hizmet alan engelli sayısı 188 kişiye ulaşmıştır.

Çubuklu Aile Yaşam Merkezi'nde ise 2004-2012 yılları arasında 116 engelli varken, 01.06.2013 tarihine kadarki süreçte 74 kişi daha katılmış ve toplam hizmet alan engelli sayısı 190'a ulaşmıştır.

Engelliler haftasında düzenlenen aktivitelere engellilerin katılımını sağlama amaçlı çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca düzenli olmamakla birlikte sosyal hizmet uzmanlarınca gezi, grup çalışması, film gösterimleri, piknik gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bununla birlikte engellinin topluma, toplumun engelliye bakış açısını daha duyarlı hale getirmek amacıyla müdürlüğe bağlı sosyal hizmet birimleri (Hanım Lokalleri, Engelli Lokalleri, Gençlik Merkezleri, Çocuk Kulüpleri), hastaneler ve rehabilitasyon merkezleri ile ortaklaşa piknik, gezi programları ile 3 Aralık Dünya Engelliler Günü, 10-16 Mayıs Engelliler Haftası, özel gün kutlamaları ve kamp programları düzenlemektedirler.

Yine engelli bireylerin ekonomik özgürlüklerini kazanarak topluma ve hayata kolaylıkla adapte olmalarını sağlamak amacıyla 30.07.1999 tarih ve 504 sayılı Meclis Kararı ve 12.08.2008 tarih ve 1999 sayılı meclis kararı ile Bahçelievler kapalı pazaryeri içinde Engelli Ticaret Merkezi faaliyete açılmış ve engelli vatandaşlara ticaret merkezinin içinde ücretsiz olarak stantlar tahsis edilmiştir. Ticaret Merkezinde bu stantlardan faydalanan engelli birey sayısı, 2008-2012 yılları arasında, 24'tür. 01.08.2013 tarihi itibariyle 2013'ün ilk yarısına kadarki süreçte 10 engelliye, ticaret merkezinde stant tahsis edilmiştir.

Değerlendirmesi: Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü'ne kayıtlı engelli bireyler, düzenli olarak sağlanan ulaşım hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Bununla birlikte engellilerin toplumsal hayatla bütünleşmeleri, sosyal çevre oluşturmaları ve kültürel, sosyal, sağlık ve spor etkinlikleri içerisinde yer alabilmelerini sağlamak amacı ile yukarıda da bahsi geçen lokaller, engelli bireylerin hizmetine sunulduğu bilinmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi buradan yola çıkarak kendi hedefleri arasında “Engellilere bedelsiz olarak sosyal, kültürel ve sportif aktiviteler yaptırmak ve onları iş sahibi yapma”yı hedeflemektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 190). Bu hedef doğrultusunda engelliler lokalinde, engelli vatandaşlara hizmet sunmayı amaçlamakta, performans göstergesi olarak da lokallerden ve merkezlerden faydalanan, engelliler haftasında ve engelliler gününde etkinliklere katılan engelli sayısını göstermektedir.

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere beş lokali bulunan Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kayıtlı engelli sayılarına baktığımızda Eryaman Aile Yaşam Merkezinde toplam engelli sayısının (12.732 kişi), diğer yaşam merkezlerine oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan, Eryaman Aile Yaşam Merkezinin daha tercih edilir olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, verilen hizmet çeşitliliği ve kalitesindeki farklılıklardan değil, ulaşılabilirlikte bir sorun olmamasına rağmen, engelli nüfusunun bu bölgede ve yakın yerlerde yoğunlaşması olarak gösterilmektedir (Kişisel Görüşme).

Ankara'da toplam engelli sayısının 2011'de yapılan araştırma verilerine göre 232.927 olduğu bilinmektedir. Bu rakama oranla hizmet alan kayıtlı engelli sayısındaki düşük oran, engellilerin Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerinden haberdar olmadığı ve/veya, haberi olmasına rağmen bu hizmetleri almak için gereksinim duymadığı sonucunu getirmektedir. Çünkü iç ve dış paydaşlarla yapılan anket verilerinde aşağıda da belirtildiği üzere memnuniyet derecesi oranı nispeten yüksek çıkmaktadır.

Engelliler haftasında düzenlenen aktivitelere engellilerin katılımını sağlama amaçlı çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca düzenli olmamakla birlikte sosyal hizmet

uzmanlarınca gezi, grup çalışması, film gösterimleri, piknik gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bununla birlikte engellinin topluma, toplumun engelliye bakış açısını daha duyarlı hale getirmek amacıyla müdürlüğe bağlı sosyal hizmet birimleri (Hanım Lokalleri, Engelli Lokalleri, Gençlik Merkezleri, Çocuk Kulüpleri), hastaneler ve rehabilitasyon merkezleri ile ortaklaşa piknik, gezi programları ile 3 Aralık Dünya Engelliler Günü, 10-16 Mayıs Engelliler Haftası, özel gün kutlamaları ve kamp programları düzenlenmektedirler.

Yine engelli bireylerin ekonomik özgürlüklerini kazanarak topluma ve hayata kolaylıkla adapte olmalarını sağlamak amacıyla 30.07.1999 tarih ve 504 sayılı Meclis Kararı ve 12.08.2008 tarih ve 1999 sayılı meclis kararı ile Bahçelievler kapalı pazaryeri içerisinde Engelli Ticaret Merkezi faaliyete açılmış ve engelli vatandaşlara ticaret merkezinin içinde ücretsiz olarak stantlar tahsis edilmiştir. Ticaret Merkezinde bu stantlardan faydalanan engelli birey sayısı, 2008-2012 yılları arasında, 24'tür. 01.08.2013 tarihi itibarıyla 2013'ün ilk yarısına kadarki süreçte 10 engelliye, ticaret merkezinde stant tahsis edilmiştir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planda dış paydaşlar Valilik, il müdürlükleri ve kamu kuruluşları, ilçe kamu kuruluşları, merkez ilçe belediye başkanlıkları, muhtarlıklar, mal ve hizmet alınan firma ve kuruluşlar, STK'lar (Genç İşadamları Derneği, Çevre Eğitim Gönüllüleri Derneği), meslek ve sanayi odaları (Ankara Ticaret Borsası, Ankara Oto Sanatkarları Odası, Ankara Tüm Emlakçılar Meslek Odası, Mimarlar Odası Ankara Şubesi), üniversiteler (Başkent, Ankara, Ufuk, Atılım, Fatih, Hacettepe, TOBB, Gazi, Bilkent, Çankaya, ODTÜ), çevre belediye başkanlıkları, diğer büyükşehir belediye başkanlıkları (İstanbul, Bursa, Sakarya, Gaziantep, Erzurum, Samsun, Eskişehir, Adana, Mersin), İçişleri Bakanlığı, diğer Bakanlıklar, Başbakanlık, çağdaş dünya belediye başkanlıkları ile vatandaşlar olarak belirtilmektedir.

Dış paydaşlar arasında yapılan anket çalışmasında, "Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin engellilere yönelik sosyal, kültürel ve sportif aktiviteleri bedelsiz olarak sunduğu ve engelli vatandaşlarımızı iş sahibi yapmak için yürüttüğü faaliyetler takdir edilmektedir" sorusuna 80 kişiden 1 kişi hiç katılmıyorum, 13 kişi

az katılıyorum diyerek cevap vermiş, 19 kişi katılıyorum, 14 kişi çok katılıyorum, 25 kişi ise tam katılıyorum cevabını vererek memnuniyetini dile getirmiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168).

Engellilerin toplumsal hayata katılmaları, sosyal faaliyetler içerisinde yer almaları gibi aktivitelerin sürekliliği açısından Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelli Lokalleri ve Merkezleri, kayıtlı engellilere yönelik bu hizmetlerde süreklilik kazandırmaktadır. Bununla ilgili olarak yine Stratejik Planda yer alan “Ankara Büyükşehir Belediyesi Gençlik Merkezleri ile Aile Yaşam Merkezleri, vatandaşlarca yoğun ilgi görmektedir” sorusu dış paydaş anketi kapsamında 72 kişiye sorulmuş, bunlardan 2 kişi hiç katılmıyorum, 13 kişi az katılıyorum cevabı ile olumsuz yanıtlarken, 21 kişi katılıyorum, 14 kişi çok katılıyorum, 22 kişi de tam katılıyorum şeklinde olumlu cevap vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168). Her iki soru da engellilere sunulan hizmetleri kapsamakla birlikte, özellikle engellilere yapılan hizmetler baz alınarak sorulmamıştır. Dolayısıyla sorulara cevap veren bireyler de özellikle engellilere yönelik hizmetlere olumlu ya da olumsuz cevap vermemektedirler. Yanı sıra, daha geniş bir katılım oranıyla ama iç paydaşlar (Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi, Belediye Birimleri, Bağlı Kuruluşlar: ASKİ, EGO) çerçevesinde 800 kişiye sorulan “sosyal ve kültürel hizmetler yeterli düzeydedir” sorusuna 303 kişi katılıyorum, 205 kişi çok katılıyorum, 232 kişi de tam katılıyorum şeklinde olumlu, 50 kişi az katılıyorum, 10 kişi de katılmıyorum cevabını vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

Bununla birlikte bazı sosyal ve kültürel aktivitelerin sadece Engelliler Günü ve Engelliler Haftası ile sınırlı kalmış olması, bu faaliyetlerin yaygınlaştırılması konusunda bir aksaklık olarak görülebilmektedir.

3.3.3. Dış Paydaşlarla Birlikte Engellilere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından düzenlenen çalışmalara katılım sağlanmaktadır. 2013 yılı içerisinde aynı Bakanlık tarafından düzenlenen engelsiz film festivali kapsamında, engellilerin bu festivale katılımı gerçekleştirilmiştir.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler haftası etkinlikleri, çeşitli engelli dernekleri, kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim kurularak hazırlanmaktadır.

Değerlendirmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planda yer aldığı üzere Dış Paydaşları: Valilik, il müdürlükleri ve kamu kuruluşları, ilçe kamu kuruluşları, merkez ilçe belediye başkanlıkları, muhtarlıklar, mal ve hizmet alınan firma ve kuruluşlar, STK'lar (Genç İşadamları Derneği, Çevre Eğitim Gönüllüleri Derneği), meslek ve sanayi odaları (Ankara Ticaret Borsası, Ankara Oto Sanatkarları Odası, Ankara Tüm Emlakçılar Meslek Odası, Mimarlar Odası Ankara Şubesi), üniversiteler (Başkent, Ankara, Ufuk, Atılım, Fatih, Hacettepe, TOBB, Gazi, Bilkent, Çankaya, ODTÜ), çevre belediye başkanlıkları, diğer büyükşehir belediye başkanlıkları (İstanbul, Bursa, Sakarya, Gaziantep, Erzurum, Samsun, Eskişehir, Adana, Mersin), İçişleri Bakanlığı, diğer Bakanlıklar, Başbakanlık, çağdaş dünya belediye başkanlıkları ile vatandaşlar olarak ifade edilmektedir.

Bunlardan TMMOB Şehir Plancıları Odası ile Ankara Yeminli Müşavirler Odası'nın, dış paydaş olarak belirlenmelerine olumlu ya da olumsuz bir cevap vermedikleri belirtilmektedir. Bu yüzden Stratejik Planda dış paydaşlar kısmında yer almamaktadır.

Yapılan dış paydaş anketinde “Kurumumuzun, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ‘Dış Paydaşı’ olduğuna inanıyorum sorusuna 72 kişiden 6'sı hiç katılmıyorum, 6'sı az katılıyorum, 35'i katılıyorum, 15'i çok katılıyorum, 10'u da tam katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 163).

Bununla birlikte yine 72 kişi arasında yapılan dış paydaş anketinde “Kurumumuz, bugüne kadar Ankara Büyükşehir Belediyesi ile koordinasyon kurmuş ve ortak çalışmada bulunmuştur” sorusuna verilen cevaplarda tam katılıyorum diyenlerin sayısının düştüğü görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 163).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından düzenlenen çalışmalara katılım sağlamaktadır. 2013 yılı içerisinde aynı Bakanlık tarafından düzenlenen engelsiz film festivali kapsamında, engellilerin bu festivale katılımı gerçekleştirilmiştir.

3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler haftası etkinlikleri, çeşitli engelli dernekleri, kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim kurularak hazırlanmakta olduğu belirtilmiş, dernek, vakıf vb ismi telaffuz edilmemiştir.

Dolaylı olarak engellilerle ilgili çalışmalarını etkileyebileceği düşünüldüğünde, yapılan dış paydaş analizinde “Paydaşları, olası problemlerde yetkililere kolayca ulaşabilmektedir” sorusuna 72 kişi içerisinde 4 kişi katılmıyorum, 16 kişi az katılıyorum, 36 kişi katılıyorum, 8 kişi çok katılıyorum, 8 kişi ise tam katılıyorum cevabını vermektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 164). Burada tam katılım sayısının 8, çok katılıyorum sayısının da yine 8 olduğu göz önünde bulundurulduğunda iletişim kurmada eksiklik olduğu söylenebilmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediye dış paydaşları dağılımında STK’lar kısmında sadece iki STK’dan bahsedilmektedir. Bunun bir eksiklik olduğu söylenebilecektir. Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğünde yapılan kişisel görüşmelerde de faaliyetlerin düzenlenmesinde ortaklaşa çalışılan STK ve üniversitelerden bahsedilmemiştir. Sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile bazı etkinlikler konusunda Gazi Üniversitesi ile işbirliği içerisinde bulunduğu belirtilmiştir.

Bununla birlikte Stratejik Plan’da topluma yönelik sorular kısmında iç paydaşlar bazında 811 kişi arasında yapılan anket sonucunda “Faaliyetlerin planlanmasında ve yürütülmesinde diğer kurumlarla işbirliği sağlanmaktadır” sorusuna 220 kişi katılıyorum, 240 kişi çok katılıyorum, 180 kişi de tam katılıyorum diyerek olumlu yanıt verirken 95 kişi az katılıyorum, 65 kişi de katılmıyorum diyerek vermiştir. Burada göz önünde bulundurulması gereken nokta, sorunun doğrudan engellilerle ve engellilere sunulan hizmetlerle ilgili olmadığıdır (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

3.3.4. Engelli ve Ailelerine Yönelik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Engelli ve ailelerine psiko-sosyal destek verilmektedir. Bu güne kadar sosyal hizmet uzmanlarınca 11478 engelli ve ailesine psiko-sosyal destek hizmeti uygun görülmüş olup, aktif olarak bu hizmetten 25939 üye faydalanmıştır. Eğitim Destek Hizmetleri kapsamında seminer, panel ve engellilere ve ailelerine yönelik destek eğitimleri düzenlenmektedir.

Engelli üyeler ve aileleri, psikolog tarafından periyodik olarak evlerinde ziyaret edilmektedir. Psikolog; yalnızlık, stres, temel yaşam olayları, topluma uyum problemleri, iletişim çatışmaları, aile problemleri, uyku problemleri gibi konularda destek sağlamaktadır.

Rehberlik, refakat ve danışmanlık hizmetleri kapsamında şahsen ya da telefonla müracaat eden engelli bireylere ve ailelerine, sosyal hizmet uzmanları tarafından hizmetler hakkında gerekli bilgiler verilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, engelli bireyi, hizmet alacağı birime yönlendirmekte ve verilecek hizmetin takibini yapmaktadır. Üye engelliye hizmetin ulaşip ulaşmadığı denetlenmekte, verilen hizmetten üyenin memnun kalmadığı durumlarda gerekli önlemlerin alındığı söylenmektedir. Belediye bünyesinde çalışan sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar tarafından engelli bireylerin psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunları saptanmakta ve ilgili konularda engelli birey bilgilendirilerek belirlenen sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Bunun yanı sıra engelli üyelerin ilgi alanları ve beklentileri göz önüne alınarak çeşitli konularda Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü'ne bağlı merkezlerde veya belirlenen başka yerlerde paneller, konferanslar ve söyleşiler düzenlenmektedir.

Değerlendirmesi: Yapılan dış paydaş anketinde “Ankara Büyükşehir Belediyesi zihinsel, fiziksel ve psikososyal açıdan Ankara halkının yetkinleşmesine katkı sağlayacak hizmetler sunmaktadır” sorusuna, 72 kişiden hiç biri hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlememiştir. Az katılıyorum diyen 9, katılıyorum diyen 16, çok katılıyorum diyen 18, tam katılıyorum diyen sayısı ise 29 kişidir (Stratejik Plan, 2010-2014: 165). Buradan hareketle engelli ve ailelerine yönelik hizmetlerden de memnuniyet duyulduğu söylenebilmektedir.

Bunun yanı sıra engelli üyelerin ilgi alanları ve beklentileri göz önüne alınarak çeşitli konularda Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü'ne bağlı merkezlerde veya belirlenen başka yerlerde paneller, konferanslar ve söyleşiler düzenlenmektedir.

Konferans, seminer, söyleşi gibi hizmetlere katılan engelli veya aile sayısı ayrıca belirtilmemektedir.

3.3.5. Engelliliği Önlemeye Yönelik Bilinçlendirme ve Bilgilendirme Faaliyetleri

Engelliliği önlemeye yönelik kitap, dergi, broşür gibi basılı, sesli ve görsel yayınlar hazırlanıp, eğitim seminerleri yapılmaktadır. Ayrıca Engelliler ve Rehabilitasyon

Şube Müdürlüğünce engellilere verilen hizmetlerle ilgili engellilerin farkındalıklarını arttırıcı ve tanıtıcı broşür basılmış ve film hazırlanmıştır.

Özellikle görme engelliler için kendilerine ulaştırılan kitap ve dokümanların Braille alfabesine dönüştürmesi hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmet sadece Ankara ile sınırlı kalmamakta, talep olması halinde Türkiye'nin her yerine bu hizmeti vermektedir.

Değerlendirmesi: Engelliliği önlemeye yönelik görsel, yazılı veya sesli materyaller süreli yayın olmaması nedeniyle süreklilik arzmemektedir. Bu faaliyetin süreklilik kazanması için Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı ile ortaklaşa projeler hazırlanarak, engellilerin de gerekirse bu yayınlara yazı, resim, karikatür, fotoğraf vb alanlarda katkı vermesi sağlanmalıdır.

3.3.6. Engelli ve Ailelerine Hizmet Verecek Personelin Gerekli Eğitimleri Almasını Sağlamak

Engelli ailelerine çocukları ile sağlıklı ve doğru iletişim kurmaları için danışmanlık hizmeti verilmektedir. Aile eğitim programı kapsamında personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için 45 personel eğitim almıştır.

Değerlendirmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı hazırlanırken baz alınan 9 Kalkınma Planında sosyal hizmetlerde ve yardımlarda görev yapan mevcut personelin eğitilmesi ve nitelikli personel eksikliğini giderilmesine yönelik plan yer almaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22). Buradan hareketle Ankara Büyükşehir Belediyesinin stratejik hedefleri arasında hizmet-içi eğitim yer almaktadır.

Engelli ailelerine çocukları ile sağlıklı ve doğru iletişim kurmaları için danışmanlık hizmeti verilmektedir. Aile eğitim programı kapsamında personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için 45 personel eğitim almıştır.

Stratejik Planda da belirtildiği üzere Ankara Büyükşehir Belediyesi Kalite Yönetim Sistemini ilke edinmiş bir belediyedir. Bununla birlikte mevcut personelin, hizmet içi eğitim yolu ile daha etkin hale gelmesini benimsemiş olması da güçlü yönlerinden biridir. Dolayısıyla sosyal hizmetlerde görev yapan personelin bu konuda kendilerini geliştirmesine yönelik çalışmalar yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu konuda, personelin hangi eğitimleri aldığı konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

3.3.7. Engellilere Yönelik Mesleki Rehabilitasyon ve Eğitim Faaliyetleri

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 13. Maddesi gereğince; “engellilerin yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz.” Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla mesleki rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır. Engellilerin toplumsal yaşama ve iş hayatına aktif katılımlarını sağlamak amacıyla çeşitli engel gruplarına yönelik kurslar açılmaktadır. Bugüne kadar Bilgisayar işletmenliği, hakla ilişkiler, büro yönetimi, ön muhasebe kursları açılmıştır.

Değerlendirmesi: 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 13. Maddesi gereğince; “engellilerin yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz.” Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla mesleki rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır. Engellilerin toplumsal yaşama ve iş hayatına aktif katılımlarını sağlamak amacıyla çeşitli engel gruplarına yönelik kurslar açılmaktadır. Bugüne kadar bilgisayar işletmenliği, hakla ilişkiler, büro yönetimi, ön muhasebe kursları açılmıştır.

Tablo 6'da değinildiği üzere 2004 yılından bugüne bilgisayar kursundan 4245, İngilizce kurslarından da 1603 engelli faydalanmıştır.

Bununla birlikte Stratejik Plan'da yer alan sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerine ilişkin sorulardan “Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin genç, bayan, yaşlı ve engelli vatandaşlarımıza yönelik sosyal projeler üretmek ve onları meslek sahibi yapmak adına açtığı kurslar vatandaşlar tarafından takdir edilmektedir” sorusuna, dış paydaşlar kapsamında 72 kişiden 16'sı katılıyorum, 19'u çok katılıyorum, 17'si tam katılıyorum diyerek olumlu, 2'si hiç katılmıyorum, 18'i az katılıyorum diyerek cevap vermiştir. Bununla birlikte, “Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara'da işsizliğin önlenmesi için her türlü önlemi almaktadır” sorusuna yine dış paydaşlar arasından 72 kişiden 8'i hiç katılmıyorum diyerek olumsuz, 18'i az katılıyorum, 16'sı katılıyorum, 17'si çok katılıyorum, 15'i de tam katılıyorum cevabını vermiştir. Yine Büyükşehir Belediyesi'nin güçlü yönlerinde, “Türkiye belediyeleri arasında işsizliği kaldırma

konusunda 1 numara olunması” ibaresi yer almaktadır. Burada da doğrudan engellileri ve engellilere verilen hizmetler konusunda bir cevap aranmamış olup, sosyal hizmetler ve yardım faaliyetleri başlığı altında sorulmuş olması ile genel bir ifade kullanılmış olduğu görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168). Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin, engellilerin mesleki rehabilitasyon ve meslek edindirme kurslarının çeşitlendirilmesi gerekmekte, sadece İngilizce ve bilgisayar kursları ile sınırlı kalmamalıdır.

Bununla beraber, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı içerisinde yer alan stratejik amaçlardan biri yukarıda da bahsi geçtiği üzere, “Ankara’da işsizliğin önlenmesi için her türlü önlemi almak”tır. Uygulama stratejisi olarak, sanayi sitelerinin alt yapılarını tamamlayarak yeni iş imkanları sağlamak gösterilmektedir. Burada yer alan stratejik hedeflerde dikkat çeken bir husus bulunmaktadır: Meslek sahibi olmak isteyen hemşehrilere üniversitelerle işbirliği yaparak meslek kursları açmak, bayanlara meslek kursları açmak, sanayi bölgelerindeki ara eleman eksikliğini gidermek amacıyla sanayi bölgeleri ile işbirliği yaparak meslek kursları açmak, sanayi bölgelerinin altyapılarını ücretsiz yaparak istihdam sağlamak yer alırken, engellilerle ilgili olarak “Engelli vatandaşlarımıza farklı konularda iş imkanı sağlamak” cümlesi yer almakta, buna uygun faaliyet/proje olarak da “Engellilere ticaret merkezinde stantlar verilmesi” öngörülmektedir. Göstergeleri de stant verilen engelli sayısı ve simit camekanı verilen engelli sayısı olarak verilmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 211). Üniversitelerle, STK’larla işbirliği yaparak mesleki kurslar açmak ve istihdam sağlamaktan söz edilmemektedir.

Yine aynı şekilde, Stratejik Amaçlar içerisinde “Engellilerle ilgili kültürel, sosyal ve sportif projeler üretmek, onları meslek sahibi yapmak için kurslar açmak” yer almaktadır. Uygulama stratejisi olarak, “Engelli vatandaşlarımızın kent içerisinde rahat dolaşımını temin edecek sosyal hayatlarını engelsiz ve en iyi şekilde yaşamalarının sağlanması” olarak belirlenmiştir. Stratejik hedef, “Engellileri meslek sahibi yapmak için projeler üretmek”tir. Buna yönelik faaliyet/proje de “Engelliler ticaret merkezinde stant vermek” olarak üretilmiştir.

Burada da görüldüğü üzere özellikle engellilere yönelik mesleki kurslar projeler içerisinde yer almamaktadır. Ayrıca Engelliler Ticaret Merkezi gibi bir yapılanma,

toplum içerisinde katılım sağlamalarına yönelik olmaktan çok, yine ayrıştırıcı bir nitelik taşımaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi burada iyi niyetli bir uygulama yaparken, toplum hayatına katma çabası ile engelliye ayrıştırmış görünmektedir.

3.3.8. Engellilere Yönelik Ayni ve Nakdi Yardımlar Yapılması

Ekonomik durumu yetersiz engellilere ayni yardım yapılmaktadır. Ankara Büyükşehir bünyesinde öncelikli olarak engellilere gıda-kömür yardımı yapılmaktadır. Gıda ve yakacak yardımı dışında giyim yardımı, ekonomik katkısı olması için simit camekanları tahsisi yapılmaktadır.

Bununla birlikte engellilerin temel ihtiyaçlarından olan akülü-aküsüz tekerlekli engelli araçları, hasta bezi, görme engelliler için beyaz baston, konuşan saat, işitme engelliler için işitme cihazı, kanedyen değnek, koltuk değneği temini yapılmaktadır.

2013 yılı itibariyle 100 adet 4 tekerlekli akülü araç Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesine katılmış ve talep eden engelliye randevulu olarak günlük tahsisi yapılmaktadır. Böylelikle engelli birey, kendi başına yapabileceği işleri, kendi görebilmektedir.

Ulaşım hizmetlerinden ücretsiz yararlanan engelli bireyler ve refakatçileri, aynı zamanda yine Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmet veren 24 adet asansörlü araçlardan da kamu kurum ve kuruluşlarındaki işlerini görmek amacıyla faydalanabilmektedir. Asansörlü araçlarla ulaşım, talep olması halinde sadece kamu kurum ve kuruluşlarına ulaşım sınırlı kalmamaktadır.

Engelli öğrenciler için eğitim destek hizmetleri kapsamında çanta ve kırtasiye yardımı, destek kursları, BELTEK (Belediye Teknik Eğitim Kursu) kursları, MEB Engelli Okullarına yemek (günde 5000 kişilik), forma ve beden eğitimi araç ve gereçlerini temin ile görme engelli bireylere de Braille alfabesine dönüştürülmüş kitap ve/veya doküman hizmeti vermektedir.

Tablo 14

Yıllara Göre Sosyal Yardımdan Faydalanan Engelli Sayısı

Sosyal Yardım	'98- '05	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (İlk Yarısı)	Toplam
Tekerlekli Sand.	333	55	23	100	25	37	30	23	12	638
Akülü Sandalye	42	3	19	177	26	36	34	48	21	364
İşitme Cihazı	15									15
Konuşan Saat	1014	57	141	137	12	1				1362
Beyaz Baston	1148	158	141	206	85	123	85	47	39	2032
Simit Cemekanı	2710	507	300	300	304	300	300	250		4971
Hasta Bezi	213	577	610	490	569	761	1796	2263	1312	8591
Kanedyen Değn				28	8	1	1	1		39
Koltuk Değneği				28	7	3				38
Gıda/Yakacak						3275	3282			6557

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından nakdi yardım yapılmamaktadır. Nakdi yardıma ihtiyaç duyan engellilere ve ailelerine, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne yönlendirme hizmeti verilmektedir.

Değerlendirmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planda yer alan stratejik hedeflerden biri de dar gelirli engellilere, engel gruplarına göre ihtiyaç duydukları araç ve gereçleri temin etmektir (Stratejik Plan, 2010-2014: 223).

Bununa göre, engellilerin temel ihtiyaçlarından olan akülü-aküsüz tekerlekli engelli araçları, hasta bezi, görme engelliler için beyaz baston, konuşan saat, işitme engelliler için işitme cihazı, kanedyen değnek, koltuk değneği temini yapılmaktadır. Bu araç-gereçlerin temini, engellilerin toplum hayatına katılım sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir.

2013 yılı itibariyle 100 adet 4 tekerlekli akülü araç Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesine katılmış ve talep eden engelliye randevulu olarak günlük tahsisi

yapılmaktadır. Böylelikle engelli birey, kendi başına yapabileceği işleri, kendi görebilmektedir.

Ulaşım hizmetlerinden ücretsiz yararlanan engelli bireyler ve refakatçileri, aynı zamanda yine Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmet veren 24 adet asansörlü araçtan da kamu kurum ve kuruluşlarındaki işlerini görmek amacıyla faydalanabilmektedir. Asansörlü araçlarla ulaşım, talep olması halinde sadece kamu kurum ve kuruluşlarına ulaşım sınırlı kalmamakta, eş-dost-akraba ziyaretlerine veya alışverişe gitmek isteyen engelli bireyler bile söz konusu araçlardan yararlanabilmektedir. Bu da Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde asansörlü araçlarla ulaşım hizmetinin sadece Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğinde yer aldığı üzere hastane, okul, rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşım sınırlanmamıştır. Ancak, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde 24 tane asansörlü araç bulunduğu göz önüne alındığında engellilerin bu araçlardan ne ölçüde istifade edebildikleri tartışmaya açıktır.

Engelli öğrenciler için eğitim destek hizmetleri kapsamında çanta ve kırtasiye yardımı, destek kursları, BELTEK (Belediye Teknik Eğitim Kursu) kursları, MEB Engelli Okullarına yemek (günde 5000 kişilik), forma ve beden eğitimi araç ve gereçlerini temin ile görme engelli bireylere de Braille alfabesine dönüştürülmüş kitap ve/veya doküman hizmeti vermektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planda yer alan sosyal hizmetler ve yardım faaliyetleri başlığı altında “dar gelirlili, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ve öğrencilere yaptığı gıda, temizlik malzemesi, yakacak gibi çeşitli yardımlar takdir edilmektedir” sorusuna dış paydaşlar kapsamında 72 kişiden 1'i hiç katılmıyorum, 13'ü az katılıyorum, 17'si katılıyorum, 22'si çok katılıyorum, 19'u da tam katılıyorum yanıtını vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168).

İç paydaşlar kapsamında 802 kişi arasında yaptığı ankette “belediyemiz hizmetleri toplum tarafından takdir görmektedir” sorusuna 21 kişi hiç katılmıyorum, 46 kişi az katılıyorum, 240 kişi katılıyorum, 240 kişi çok katılıyorum, 253 kişi de tam katılıyorum diye cevap vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

3.3.9. Engellilerin Ulaşımını Kolaylaştırıcı Hizmetler

Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezine kayıtlı olan engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda sağlık kuruluşlarına ulaşmaları, sayısı 24'e ulaşmış olan asansörlü engelli araçları ile sağlanmaktadır. Tablo 3'te de görüleceği üzere 1998 yılından bugüne, asansörlü araç hizmetinden faydalanan engelli sayısı 76.768'dir. Ayrıca bağlı merkezler bünyesinde fizyoterapi ve hidroterapi hizmeti verilmekte olup engellilerin merkezlere ulaşımı da sağlanmaktadır. 2006 yılında başlayan fizyoterapi hizmeti ile bugüne kadar 25.089 engelliye hizmet verilmiştir.

Engelliler ve rehabilitasyon merkezi 2006-2009 yılları arasında ambulans hizmeti de vermiş olup, 2.517 üyesinin bu hizmetten faydalanmasını sağlamıştır.

Değerlendirmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin güçlü yönleri arasında yer alan, halk katılımına önem veren bir yönetimin olması, sosyal ve kültürel projeler, kentsel dönüşüm projeleri ve rekreasyon alanları konusunda dünya belediyeleri arasında 1 numara olması, dünyada nüfusu 4 milyon olan kentler arasında trafiği en rahat olan kent özelliğine sahip olunması, Türkiye'de alt üst geçitler başta olmak üzere yapım işlerinin en kısa sürede gerçekleştirilmesi, ulaşım açısından günümüze kadar yapılmış olan yatırımların başarısı neticesinde ulaşımın kolaylaşması, büyük kent olmasına karşın ulaşımın büyük ölçüde kolay olması iddiaları, engellilerin ulaşımı konusuna da dolaylı olarak etki etmektedir.

Engellilerin ulaşımını kolaylaştırıcı hizmetler sunmak derken bunu sadece onların kullanabileceği nitelikte asansörlü, akülü sandalye veya akülü araçlar gibi araçların varlığı ve ücretsiz toplu taşıma araçlarından faydalanma olarak algılamamak gerekmektedir. Engellilerin, herkesle birlikte yaşadıkları toplum hayatı içerisinde daha fazla yer alabilmeleri amacıyla 5378 sayılı Engelliler Kanunu Geçici Madde 2'de yer aldığı üzere şehir içi toplu taşıma araçlarının da engellilere uygun hale getirmesi gerekmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü yeni alınan toplu taşıma araçlarında buna dikkat edildiğini, mevcutların da uygun hale getirilme işlemlerinin devam ettiğini belirtmekle beraber, engellilerin kullanımına uygun toplu taşıma aracı sayısını verememektedir.

3.3.10. Bakıma Muhtaç Engellilere Ve Yaşlılara Bakım Hizmeti Sağlanması

Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde evde bakım hizmeti belli periyotlarda yapılmaktadır. Engellilerin yaşam kalitesini arttırmak adına ev temizliği, sağlık, psikolojik destek ve bakım onarım hizmetleri sunulmaktadır.

Temizlik ekipleri tarafından periyodik olarak üyelerin evlerine gidilerek, evin genel temizliği yapılmaktadır. Müstakil evde oturanların bahçe düzenleme ve bakımları da merkez ekipleri tarafından gerçekleştirilir.

Üyelerin talebi halinde çamaşırları, perdeleri ve nevresimleri yıkanıp ütülenmektedir. Bakıma muhtaç ve kimsesi olmayan üyelerin talepleri halinde de, malzemeleri kendilerine ait olmak üzere, haftada bir gün en az üç çeşit yemek pişirilmekte ve bulaşıkları yıkanmaktadır. Ciddi sağlık sorunları olan, yalnız yaşayan ve bakıma muhtaç üyelerimizin beden temizliği ve kişisel bakımları da periyodik olarak yapılmaktadır. Tablo 3'te verildiği gibi, 2004 yılından bu yana sağlık hizmeti verilen engelli üye sayısı 29.782'dir.

Elektrik ve su tesisatı tamiratları, marangozluk ile boya, badana vb. işlerine yönelik hizmetler verilmektedir. Üyelerin evinde onarımı mümkün olmayan ve dışarıda tamir ettirilmesi gereken cihaz veya eşyaların tamirata, ücretleri üye tarafından ödenmek kaydıyla yapılmaktadır. Tablo 3'te belirtildiği gibi bakım-onarım hizmeti verilen sayı, 2004 yılından bugüne kadar 8.370 haneye ulaşmıştır.

Acil durumlarda (su basması, yangın, tüp patlaması, doğal gaz kaçağı, çatı akması vb.) üyelere de gereken yardımlar yapılmaktadır.

Yardıma muhtaç durumda olan engellilere ise kendilerinin veya yakınlarının talepleri halinde, mesai saatleri içerisinde kurum ambulansı ile en yakın sağlık kurumuna götürülerek tedavi edilmeleri sağlanmaktadır.

Hizmet alan üyenin vefatı halinde, adli tıp, morg ve gasil işlemlerinin yürütülmesine yardımcı olunmakta, cenaze aracı temini ve defin işlemleri yapılmakta, kimsesiz ve muhtaç üyelerin vefatından sonra da dua ve mevlit gibi dini vecibelerinin yerine getirilmesine yardımcı olunmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü 4734 sayılı kanun kapsamında temizlik, sağlık, psiko-sosyal destek, fizyoterapi ve hidroterapi hizmetleri, tekerlekli veya akülü araç, bakım-onarım hizmetleri, hasta bezi temini, sosyal aktiviteler ve asansörlü araç hizmetlerinde hizmet alımı yapmaktadır. Engellilere verilmesi öngörülen hizmetlere göre teknik şartnameler hazırlandıktan ve Başkanlık onayına sunulduktan sonra İdari ve Sosyal İşler İhale Birimine havalesi yapılmaktadır. İhale sürecinin tamamlanmasının ardından işe başlama tutanağı ve yer tesliminin, yüklenici firmaya yapılması ile hizmet alımı yapılan personel, ilgili departmanlarda görevlendirilmekte ve böylelikle hizmet sürdürülmektedir.

Değerlendirmesi: 2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan içerisinde yer alan stratejik hedeflerden bir diğeri, “Engellilerin evlerindeki temizlik, tamirat, sağlık, rehberlik gibi hizmetlerini ücretsiz yapmak”tır.

Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde evde bakım hizmeti belli periyotlarda yapılmaktadır. Engellilerin yaşam kalitesini arttırmak adına ev temizliği, sağlık hizmetleri, psikolojik destek ve bakım onarım hizmetleri sunulmaktadır.

Temizlik ekipleri tarafından periyodik olarak üyelerin evlerine gidilerek, evin genel temizliği yapılmaktadır. Müstakil evde oturanların bahçe düzenleme ve bakımları da merkez ekipleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Üyelerin talebi halinde çamaşırları, perdeleri ve nevresimleri yıkanıp ütülenmektedir. Bakıma muhtaç ve kimsesi olmayan üyelerin talepleri halinde de, malzemeleri kendilerine ait olmak üzere, haftada bir gün en az üç çeşit yemek pişirilmekte ve bulaşıkları yıkanmaktadır. Ciddi sağlık sorunları olan, yalnız yaşayan ve bakıma muhtaç üyelerimizin beden temizliği ve kişisel bakımları da periyodik olarak yapılmaktadır. Tablo 6’da verildiği gibi, 2004 yılından bu yana sağlık hizmeti verilen engelli üye sayısı 29.782’dir.

Elektrik ve su tesisatı tamiratları, marangozluk ile boya, badana vb. işlerine yönelik hizmetler verilmektedir. Üyelerin evinde onarımı mümkün olmayan ve dışarıda tamir ettirilmesi gereken cihaz veya eşyaların tamirata, ücretleri üye tarafından ödenmek kaydıyla yapılmaktadır. Tablo 6’da belirtildiği gibi bakım-onarım hizmeti verilen sayı, 2004 yılından bugüne kadar 8.370 haneye ulaşmıştır.

Acil durumlarda (su basması, yangın, tüp patlaması, doğal gaz kaçağı, çatı akması vb.) üyelere de gereken yardımlar yapılmaktadır.

Yardıma muhtaç durumda olan engellilere ise kendilerinin veya yakınlarının talepleri halinde, mesai saatleri içerisinde kurum ambulansı ile en yakın sağlık kurumuna götürülerek tedavi edilmeleri sağlanmaktadır.

Hizmet alan üyenin vefatı halinde, adli tıp, morg ve gasil işlemlerinin yürütülmesine yardımcı olunmakta, cenaze aracı temini ve defin işlemleri yapılmakta, kimsesiz ve muhtaç üyelerin vefatından sonra da dua ve mevlit gibi dini vecibelerinin yerine getirilmesine yardımcı olunmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü 4734 sayılı kanun kapsamında temizlik, sağlık, psiko-sosyal destek, fizyoterapi ve hidroterapi hizmetleri, tekerlekli veya akülü araç, bakım-onarım hizmetleri, hasta bezi temini, sosyal aktiviteler ve asansörlü araç hizmetlerinde hizmet alımı yapmaktadır. Engellilere verilmesi öngörülen hizmetlere göre teknik şartnameler hazırlandıktan ve Başkanlık onayına sunulduktan sonra İdari ve Sosyal İşler İhale Birimine havalesi yapılmaktadır. İhale sürecinin tamamlanmasının ardından işe başlama tutanağı ve yer tesliminin, yüklenici firmaya yapılması ile hizmet alımı yapılan personel, ilgili departmanlarda görevlendirilmekte ve böylelikle hizmet sürdürülmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin, Stratejik Planda da yer aldığı üzere güçlü yönlerinden biri de bir sağlık kenti olması ve en iyi sağlık kuruluşlarının Ankara'da olmasından dolayı bakıma muhtaç engelli ve yaşlılara hizmet sağlamakta bu kurumlardan da faydalanabileceği öngörülebilmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planda evde bakım konusunda 2008 yılı performans değerlendirme kısmında 20.668 engelliye yerinde bakım hizmeti sunulduğu belirtilmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 139).

3.3.11. Ankara Kent Konseyi Engelliler Meclisi

Ankara Kent Konseyi Engelliler Meclisi Mayıs 2011'de kurulmuştur. Engellilerin toplum içinde eğitim ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi ve toplumsal yaşam içerisinde daha fazla yer almalarının sağlanması ve alınan kararlarda söz hakkının

elde edilmesi amacıyla kurulan engelliler meclisi, uzlaşma ortamı içerisinde kentin gelişmesi sürecinde öncelikli sorunların belirlenerek bunlara yönelik çözüm üretmekte katkıda bulunmakta, sosyal ve kültürel alanlarda engellileri hayatın içerisine çekmek ve toplumla engelli arasında bir köprü oluşturma çalışmalarını yürütmektedir.

3.4. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Uygulamada Karşılaştığı Sorunlar

Yapılan mülakatlarda engellilere sunulan hizmetlerin, randevu sistemi ile işliyor olmasından dolayı engellilerin birtakım sıkıntılar yaşadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte engelli bireylerin psikolojik durumlarından kaynaklanan sorunlar yaşanıyor olsa da bu durumun, kurumda görevli psikologlar tarafından çözülebildiği belirtilmiştir.

3.5. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin İleriye Yönelik Projeleri

Engelli bireylerin kendi kendilerine yetebilmelerinin sağlanması, fırsat eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi ve topluma, aktif ve üretken bireyler olarak katılımlarının sağlanması amacıyla yönelik proje çalışmaları yapılmaktadır.

Şu anki projeler dahilinde kısa vadede sağlanacak olan hizmet, Büyükşehir sınırları içerisinde bulunan merkezi parklara, engellilerin akülü araçlarını kısa sürede şarj edebilecek cihazların konulması yer almaktadır. Bununla birlikte, yukarıda da bahsi geçen 4 tekerlekli akülü arabaların sağladığı yarar ve talebe göre, 100 adet olan araç sayısının çoğaltılması planlanmaktadır.

Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğünce Altınoluk (Balıkesir) Dinlenme Tesislerinde engellilere tatil imkanının sürekli hale getirilmesi de projeler dahilindedir. Bu hizmet, bugünün şartları ile de sunulmakta olup, süreklilik arz etmemektedir.

3.6. SWOT Analizi Çerçevesinde Genel Değerlendirme ve Öneriler

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planında planlama hedef ve stratejilerini hükümet programını, orta vadeli program ve kalkınma planlarını da göz önünde bulundurarak hazırlamış olduğunu belirtmektedir. Büyükşehir Belediyesi'nin baz aldığı 2007-2013 9. Ulusal Kalkınma Planında yer alan hedef ve stratejiler

arasında, sosyal hizmetler ve yardımlardan yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla veritabanı oluşturulması hedefi bulunmaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22). Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan'da amaç ve hedefler kısmında 9. Kalkınma Planında yer alan hedefleri baz almışsa da buna yönelik doğrudan bir hedef ve amaç belirlememiştir. Fakat, performans değerlendirmesinde, kayıt sisteminde, sunduğu hizmetlerden faydalanan engelli sayısına ve engellilerle ilgili diğer bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Hepsinden öte yasal bir sorumluluk olarak yönetmelikte yer almaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan GZFT Analizinde, Belediye Yönetimi Açısından, Kurumsal Gelişim Açısından, Belediye Hizmetleri Açısından ve Kentin Özellikleri Açısından Güçlü Yönleri belirtilmektedir.

Buna göre; bürokrasinin süratli olarak işletilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması, yetişmiş eğitilmiş personel ve kent sorunlarını iyi analiz eden bir yönetimin var olması, etkili yönetim tekniklerinin uygulanmasının belediye yönetiminde başarıyı getireceğine inanılması, mevcut insan gücü potansiyelinin hizmet içi eğitimleri yoluyla yetkin hale getirilmesi anlayışının bulunması, belediyemize özgü hızlı, kaliteli, estetik ve doğru etkinlikler sağlayacak kurumsal kültürün olması, belediyemizde istenilen bilgiye erişimin kolaylaşması, paydaşlarla kuvvetli iletişimin kurulması, teknolojik imkanlardan en üst düzeyde faydalanılması, Kalite Yönetim sistemine uygun belediye yapılanmasının olması, birimler ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak sistemin varlığı, hükümetin AB sürecini benimsemesi ve merkezi hükümetle iyi koordinasyon sağlanması gibi güçlü bulunan yönler doğrudan ve dolaylı olarak veri tabanı oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Bahsi geçen durumlara uygun olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi, engelliler ile ilgili bilgileri depolamak, bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve hizmetlerin takibini yapmak, hizmet veren birimler arası koordinasyonu sağlamak için bilgi akışının sürekliliği ve güncelliği için gerekli veri tabanını oluşturmuş bulunmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğüne başvuruda bulunan engellilerin engellilik türlerine, yaş ve cinsiyetine, medeni durumlarına, aldıkları hizmetlerin çeşitlerine göre güncellenebilir ve süreklilik

sağlayan bir sisteme sahiptir. Engellilerin kişisel verilerine de oluşturulmuş veritabanı üzerinden sisteme girme yetkisi olanlar ulaşabilmektedirler.

Bununla birlikte Türkiye genelinde 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırmasında Ankara’da 232.927 engelli bulunmaktadır. 2012 yılında Ulusal Engelliler Veritabanı (ÖZVERİ) kayıtlarında herhangi bir kuruma herhangi bir nedenden dolayı başvuru yapan engelli sayısı Ankara bazında 90.707 kişi olarak görülmektedir. Buna karşılık, Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü’nde görülen engelli sayısı 39.663 kişidir. 16.08.2006 tarih ve 26261 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Büyükşehir Belediyeleri Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği Madde 8/a’da “engelli bireylerle ilgili veri tabanı oluşturmak” ibaresi kullanılmış olup Madde 8/ç’deki gibi “Birime başvuran engelli” ayrımı yapılmamıştır. Buradan hareketle, birimler ve kurumlar arası veri akışının sağlıklı olmadığı söylenebilmektedir.

Veritabanının gerek yasal olarak ve gerekse sunulan hizmet kalitesi ve sürekliliği açısından daha sağlıklı olması için, kurumlar ve birimler arası koordinasyonun, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan’ında da yer aldığı üzere, tam anlamıyla kurulması ve işlevsel hale getirilmesi gerekmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi sadece kendine kayıtlı engellilerin değil, il sınırları içerisinde yaşayan tüm engellilerden haberdar olacak niteliğe ulaşması hem merkezi hükümetin, hem de yerel yönetimlerin hizmetlerinin daha sistemli olmasını sağlayacaktır. Mevcut durumda Ankara Büyükşehir Belediyesi kuruma başvuran engelli sayısını baz almakta ve hizmetlerini bu rakam üzerinden yürütmekte, geri kalan engellilerin durumlarından haberdar olmamaktadır. Oysa ki engelli veritabanı oluşturulması, birime başvuran değil, tüm engellileri kapsamaktadır.

Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü’ne kayıtlı engelli bireyler, düzenli olarak sağlanan ulaşım hizmetlerinden faydalanmaktadırlar. Bununla birlikte engellilerin toplumsal hayatla bütünleşmeleri, sosyal çevre oluşturmaları ve kültürel, sosyal, sağlık ve spor etkinlikleri içerisinde yer alabilmelerini sağlamak amacı ile yukarıda da bahsi geçen lokaller, engelli bireylerin hizmetine sunulduğu bilinmektedir.

Engellilerin toplumsal hayata katılmaları, sosyal faaliyetler içerisinde yer almaları gibi aktivitelerin sürekliliği açısından Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelli Lokalleri ve Merkezleri, kayıtlı engellilere yönelik bu hizmetlerde süreklilik kazandırmaktadır. Bununla ilgili olarak yine Stratejik Planda yer alan “Ankara Büyükşehir Belediyesi Gençlik Merkezleri ile Aile Yaşam Merkezleri, vatandaşlarca yoğun ilgi görmektedir” sorusu dış paydaş anketi kapsamında 72 kişiye sorulmuş, bunlardan 2 kişi hiç katılmıyorum, 13 kişi az katılıyorum cevabı ile olumsuz yanıtlarken, 21 kişi katılıyorum, 14 kişi çok katılıyorum, 22 kişi de tam katılıyorum şeklinde olumlu cevap vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168). Her iki soru da engellilere sunulan hizmetleri kapsamakla birlikte, özellikle engellilere yapılan hizmetler baz alınarak sorulmamıştır. Dolayısıyla sorulara cevap veren bireyler de özellikle engellilere yönelik hizmetlere olumlu ya da olumsuz cevap vermemektedirler. Bununla birlikte Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü tarafından, kendi hizmetlerine yönelik, hizmet alanların ve hizmet verenlerin bu hizmetlerin etkinliği, kalitesi ve sürekliliği konusunda bir anket çalışması yapıp yapılmadığına dair bir bilgi verilmemiştir. Söz konusu hizmetlerin nitelik ve niceliği bakımından ne derece etkin olduğunun birim tarafından daha ciddi irdelenmesi gerekmektedir.

Yanı sıra, daha geniş bir katılım oranıyla ama iç paydaşlar (Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi, Belediye Birimleri, Bağlı Kuruluşlar: ASKİ, EGO) çerçevesinde 800 kişiye sorulan “sosyal ve kültürel hizmetler yeterli düzeydedir” sorusuna 303 kişi katılıyorum, 205 kişi çok katılıyorum, 232 kişi de tam katılıyorum şeklinde olumlu, 50 kişi az katılıyorum, 10 kişi de katılmıyorum cevabını vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

Daha spesifik olarak, dış paydaşlar arasında yapılan anket çalışmasında, “Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin engellilere yönelik sosyal, kültürel ve sportif aktiviteleri bedelsiz olarak sunduğu ve engelli vatandaşlarımızı iş sahibi yapmak için yürüttüğü faaliyetler takdir edilmektedir” sorusuna 80 kişiden 1 kişi hiç katılmıyorum, 13 kişi az katılıyorum diyerek cevap vermiş, 19 kişi katılıyorum, 14 kişi çok katılıyorum, 25 kişi ise tam katılıyorum cevabını vererek memnuniyetini dile getirmiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168).

Dış paydaşlar olarak nitelenen grup, kurum ve kuruluşların yanı sıra vatandaşları da kapsamaktadır. Yapılan anketlerde dikkat çeken nokta, dış paydaşların daha geniş bir yelpazeye sahip olmasına rağmen, soruların 70-80 arası kişiye yöneltilmiş, iç paydaş grubu daha dar bir çerçeveye sahipken 800 kişi ile anketin yapılmış olmasıdır. Burada bir tarafsızlığın söz konusu olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, “Engellilere bedelsiz olarak sosyal, kültürel ve sportif aktiviteler yaptırmak ve onları iş sahibi yapma”yı hedeflemektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 190). Bu hedef doğrultusunda engelliler lokalinde, engelli vatandaşlara hizmet sunmayı amaçlamakta, performans göstergesi olarak da lokallerden ve merkezlerden faydalanan, engelliler haftasında ve engelliler gününde etkinliklere katılan engelli sayısını göstermektedir. Yıllık Performans Programları incelendiğinde, Stratejik Planda faydalanılacağı belirtilen rakamlardan, etkinliklere katılan engelli sayısına yönelik herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

Yukarıda da bahsi geçtiği üzere beş lokali bulunan Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kayıtlı engelli sayılarına baktığımızda Eryaman Aile Yaşam Merkezinde toplam engelli sayısının (12.732 kişi), diğer yaşam merkezlerine oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan, Eryaman Aile Yaşam Merkezinin daha tercih edilir olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, verilen hizmet çeşitliliği ve kalitesindeki farklılıklardan değil, ulaşılabilirlikte bir sorun olmamasına rağmen, engelli nüfusunun bu bölgede ve yakın yerlerde yoğunlaşması olarak gösterilmektedir (Kişisel Görüşme).

Ankara'da toplam engelli sayısının 2011'de yapılan araştırma verilerine göre 232.927 olduğu bilinmektedir. Bu rakama oranla hizmet alan kayıtlı engelli sayısındaki düşük oran, engellilerin Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerinden haberdar olmadığı ve/veya, haberi olmasına rağmen bu hizmetleri almak için gereksinim duymadığı sonucunu getirmektedir. Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü, engellilerin ve ailelerinin, verdiği hizmetlerden haberdar olmasını sağlamalı, bununla ilgili tanıtım gezileri, reklam ve ilan çalışmalarına daha çok yer vererek farkındalığı artırmalıdır.

Yine engelli bireylerin ekonomik özgürlüklerini kazanarak topluma ve hayata kolaylıkla adapte olmalarını sağlamak amacıyla 30.07.1999 tarih ve 504 sayılı

Meclis Kararı ve 12.08.2008 tarih ve 1999 sayılı meclis kararı ile Bahçelievler kapalı pazaryeri içerisinde Engelli Ticaret Merkezi faaliyete açılmış ve engelli vatandaşlara ticaret merkezinin içinde ücretsiz olarak stantlar tahsis edilmiştir. Ticaret Merkezinde bu stantlardan faydalanan engelli birey sayısı, 2008-2012 yılları arasında, 24'tür. 01.08.2013 tarihi itibarıyla 2013'ün ilk yarısına kadarki süreçte 10 engelliye, ticaret merkezinde stant tahsis edilmiştir.

Bununla birlikte bazı sosyal ve kültürel aktivitelerin sadece Engelliler Günü ve Engelliler Haftası ile sınırlı kalmış olması, bu faaliyetlerin yaygınlaştırılması konusunda bir aksaklık olarak görülebilmektedir.

Yapılan dış paydaş anketinde "Kurumumuzun, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 'Dış Paydaşı' olduğuna inanıyorum sorusuna 72 kişiden 6'sı hiç katılmıyorum, 6'sı az katılıyorum, 35'i katılıyorum, 15'i çok katılıyorum, 10'u da tam katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 163).

Bununla birlikte yine 72 kişi arasında yapılan dış paydaş anketinde "Kurumumuz, bugüne kadar Ankara Büyükşehir Belediyesi ile koordinasyon kurmuş ve ortak çalışmada bulunmuştur" sorusuna verilen cevaplarda tam katılıyorum diyenlerin sayısının düştüğü görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 163). Buradan anlaşılacağı üzere dış paydaşlar, tam anlamıyla Ankara Büyükşehir Belediyesi çalışmalarında yer almamakta/alamamaktadırlar. Paydaşların, söz konusu aktivitelerde veya çalışmalarda daha çok yer alması, yapılan hizmetlerin daha geniş kitlelere duyurulması, hizmet kalitesinin de artması anlamını taşımaktadır. Hizmet kalitesini sürekli artıran bir yerel yönetim, toplumun dinamiklerini de etkileyeceği için, hizmet verenin olduğu kadar hizmet alanların da yönetime katılmasını sağlayacaktır. Bu da katılımcı demokrasinin kent bazında ve dolayısıyla ulusal bazda daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Yukarıda bahsi geçen konuya ek olarak, 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler haftası etkinlikleri, çeşitli engelli dernekleri, kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim kurularak hazırlanmakta olduğu belirtilmiş, dernek, vakıf vb ismi telaffuz edilmemiştir.

Dolaylı olarak engellilerle ilgili çalışmalarını etkileyebileceği düşünüldüğünde, yapılan dış paydaş analizinde "Paydaşları, olası problemlerde yetkililere kolayca

ulaşabilmektedir” sorusuna 72 kişi içerisinde 4 kişi katılmıyorum, 16 kişi az katılıyorum, 36 kişi katılıyorum, 8 kişi çok katılıyorum, 8 kişi ise tam katılıyorum cevabını vermektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 164). Burada tam katılım sayısının 8, çok katılıyorum sayısının da yine 8 olduğu göz önünde bulundurulduğunda iletişim kurmada eksiklik olduğu söylenebilmektedir. Bu da dış paydaşların çalışmalarına katılmama / katılamama nedenlerinden biri olarak gösterilebilmektedir. Dış paydaşların, yerel yönetim düzeyinde muhatap bulamadıklarını ifade etmektedir. Bu konuda dış paydaşlarla iletişimin yeniden gözden geçirilip daha etkin hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Ankara Büyükşehir Belediye dış paydaşları dağılımında STK’lar kısmında sadece iki STK’dan bahsedilmektedir. Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğünde yapılan kişisel görüşmelerde de faaliyetlerin düzenlenmesinde ortaklaşa çalışılan STK ve üniversitelerden bahsedilmemiştir. Sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile bazı etkinlikler konusunda Gazi Üniversitesi ile işbirliği içerisinde olduğu belirtilmiştir. Dış Paydaşlar arasında yer alan üniversite sayısı 11 iken sadece Gazi Üniversitesi’nden söz edilmesinin bir eksiklik olduğu söylenebilecektir.

Bununla birlikte Stratejik Plan’da topluma yönelik sorular kısmında iç paydaşlar bazında 811 kişi arasında yapılan anket sonucunda “Faaliyetlerin planlanmasında ve yürütülmesinde diğer kurumlarla işbirliği sağlanmaktadır” sorusuna 220 kişi katılıyorum, 240 kişi çok katılıyorum, 180 kişi de tam katılıyorum diyerek olumlu yanıt verirken 95 kişi az katılıyorum, 65 kişi de katılmıyorum diyerek vermiştir. Burada göz önünde bulundurulması gereken nokta, sorunun doğrudan engellilerle ve engellilere sunulan hizmetlerle ilgili olmadığıdır (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

Engelli ve ailelerine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilmesi konusunda, yapılan dış paydaş anketinde “Ankara Büyükşehir Belediyesi zihinsel, fiziksel ve psiko-sosyal açıdan Ankara halkının yetkinleşmesine katkı sağlayacak hizmetler sunmaktadır” sorusuna, 72 kişiden hiç biri hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlememiştir. Az katılıyorum diyen 9, katılıyorum diyen 16, çok katılıyorum diyen 18, tam katılıyorum diyen sayısı ise 29 kişidir (Stratejik Plan, 2010-2014: 165). Buradan hareketle engelli ve ailelerine yönelik hizmetlerden de memnuniyet duyulduğu söylenebilmektedir. Bununla birlikte dış paydaş kitlesinin daha geniş

olduğu düşünöldüğünde, 72 kişi ile yapılmış olması verilerin ne kadar sağlıklı sonuca götüreceği tartışmaya açıktır.

Bunun yanı sıra engelli üyelerin ilgi alanları ve beklentileri göz önüne alınarak çeşitli konularda Engelliler ve Rehabilitasyon şube Müdürlüğü'ne bağlı merkezlerde veya belirlenen başka yerlerde paneller, konferanslar ve söyleşiler düzenlendiği söylenmekte fakat, Konferans, seminer, söyleşi gibi hizmetlere katılan engelli veya aile sayısı ayrıca belirtilmemektedir. Verilen hizmetin etkinliği ve ölçülebilirliği açısından kaç kişiye ulaşıldığı konusunda rakamsal verilerin olmaması bir eksiklik olarak görölmektedir.

Engelliliği önlemeye yönelik görsel, yazılı veya sesli materyaller süreli yayın olmaması nedeniyle süreklilik arz etmemektedir. Bu faaliyetin süreklilik kazanması için Basın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı ile ortaklaşa projeler hazırlanarak, engellilerin de gerekirse bu yayınlara yazı, resim, karikatür, fotoğraf vb alanlarda katkı vermesi sağlanmalıdır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı hazırlanırken baz alınan 9 Kalkınma Planında sosyal hizmetlerde ve yardımlarda görev yapan mevcut personelin eğitilmesi ve nitelikli personel eksikliğinin giderilmesine yönelik plan yer almaktadır (Stratejik Plan, 2010-2014: 22). Buradan hareketle Ankara Büyükşehir Belediyesinin stratejik hedefleri arasında hizmet-içi eğitim yer almaktadır.

Engelli ailelerine çocukları ile sağlıklı ve doğru iletişim kurmaları için danışmanlık hizmeti verilmektedir. Aile eğitim programı kapsamında personelin teknik bilgi ve beceriye sahip olması için 45 personel eğitim almıştır.

Stratejik Planda da belirtildiği üzere Ankara Büyükşehir Belediyesi Kalite Yönetim Sistemini ilke edinmiş bir belediyedir. Bununla birlikte mevcut personelin, hizmet içi eğitim yolu ile daha etkin hale gelmesini benimsemiş olması da güçlü yönlerinden biridir. Dolayısıyla sosyal hizmetlerde görev yapan personelin bu konuda kendilerini geliştirmesine yönelik çalışmalar yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu konuda, personelin hangi eğitimleri aldığı konusunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 13. Maddesi gereğince; "engellilerin yeteneklerine göre mesleğini seğıme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz."

Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla mesleki rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır. Engellilerin toplumsal yaşama ve iş hayatına aktif katılımlarını sağlamak amacıyla çeşitli engel gruplarına yönelik kurslar açılmaktadır. Bugüne kadar bilgisayar işletmenliği, hakla ilişkiler, büro yönetimi, ön muhasebe kursları açılmıştır.

Tablo 6’da değinildiği üzere 2004 yılından bugüne bilgisayar kursundan 4245, İngilizce kurslarından da 1603 engelli faydalanmıştır.

Bununla birlikte Stratejik Plan’da yer alan sosyal hizmetler ve yardım faaliyetlerine ilişkin sorulardan “Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin genç, bayan, yaşlı ve engelli vatandaşlarımıza yönelik sosyal projeler üretmek ve onları meslek sahibi yapmak adına açtığı kurslar vatandaşlar tarafından takdir edilmektedir” sorusuna, dış paydaşlar kapsamında 72 kişiden 16’sı katılıyorum, 19’u çok katılıyorum, 17’si tam katılıyorum diyerek olumlu, 2’si hiç katılmıyorum, 18’i az katılıyorum diyerek cevap vermiştir. Bununla birlikte, “Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara’da işsizliğin önlenmesi için her türlü önlemi almaktadır” sorusuna yine dış paydaşlar arasından 72 kişiden 8’i hiç katılmıyorum diyerek olumsuz, 18’i az katılıyorum, 16’sı katılıyorum, 17’si çok katılıyorum, 15’i de tam katılıyorum cevabını vermiştir. Yine Büyükşehir Belediyesi’nin güçlü yönlerinde, “Türkiye belediyeleri arasında işsizliği kaldırma konusunda 1 numara olunması” ibaresi yer almaktadır. Burada da doğrudan engellileri ve engellilere verilen hizmetler konusunda bir cevap aranmamış olup, sosyal hizmetler ve yardım faaliyetleri başlığı altında sorulmuş olması ile genel bir ifade kullanılmış olduğu görülmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168). Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin, engellilerin mesleki rehabilitasyon ve meslek edindirme kurslarının çeşitlendirilmesi gerekmekte, sadece İngilizce ve bilgisayar kursları ile sınırlı kalmamalıdır.

Bununla beraber, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı içerisinde yer alan stratejik amaçlardan biri yukarıda da bahsi geçtiği üzere, “Ankara’da işsizliğin önlenmesi için her türlü önlemi almak”tır. Uygulama stratejisi olarak, sanayi sitelerinin alt yapılarını tamamlayarak yeni iş imkanları sağlamak gösterilmektedir. Burada yer alan stratejik hedeflerde dikkat çeken bir husus bulunmaktadır: Meslek sahibi olmak isteyen hemşehrilere üniversitelerle işbirliği

yaparak meslek kursları açmak, bayanlara meslek kursları açmak, sanayi bölgelerindeki ara eleman eksikliğini gidermek amacıyla sanayi bölgeleri ile işbirliği yaparak meslek kursları açmak, sanayi bölgelerinin altyapılarını ücretsiz yaparak istihdam sağlamak yer alırken, engellilerle ilgili olarak “Engelli vatandaşlarımıza farklı konularda iş imkanı sağlamak” cümlesi yer almakta, buna uygun faaliyet/proje olarak da “Engellilere ticaret merkezinde stantlar verilmesi” öngörülmektedir. Göstergeleri de stant verilen engelli sayısı ve simit camekanı verilen engelli sayısı olarak verilmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 211). Üniversitelerle, STK’larla işbirliği yaparak mesleki kurslar açmak ve istihdam sağlamaktan söz edilmemektedir.

Yine aynı şekilde, Stratejik Amaçlar içerisinde “Engellilerle ilgili kültürel, sosyal ve sportif projeler üretmek, onları meslek sahibi yapmak için kurslar açmak” yer almaktadır. Uygulama stratejisi olarak, “Engelli vatandaşlarımızın kent içerisinde rahat dolaşımını temin edecek sosyal hayatlarını engelsiz ve en iyi şekilde yaşamalarının sağlanması” olarak belirlenmiştir. Stratejik hedef, “Engellileri meslek sahibi yapmak için projeler üretmek”tir. Buna yönelik faaliyet/proje de “Engelliler ticaret merkezinde stant vermek” olarak üretilmiştir.

Burada da görüldüğü üzere özellikle engellilere yönelik mesleki kurslar projeler içerisine yer almamaktadır. Ayrıca Engelliler Ticaret Merkezi gibi bir yapılanma, toplum içerisine katılım sağlamalarına yönelik olmaktan çok, yine ayrıştırıcı bir nitelik taşımaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi burada iyi niyetli bir uygulama yaparken, toplum hayatına katma çabası ile engelliye ayrıştırmış görünmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planda yer alan stratejik hedeflerden biri de dar gelirli engellilere, engel gruplarına göre ihtiyaç duydukları araç ve gereçleri temin etmektir (Stratejik Plan, 2010-2014: 223).

Bununa göre, engellilerin temel ihtiyaçlarından olan akülü-aküsüz tekerlekli engelli araçları, hasta bezi, görme engelliler için beyaz baston, konuşan saat, işitme engelliler için işitme cihazı, kanedyen değnek, koltuk değneği temini yapılmaktadır. Bu araç-gereçlerin temini, engellilerin toplum hayatına katılım sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir.

2013 yılı itibariyle 100 adet 4 tekerlekli akülü araç Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesine katılmış ve talep eden engelliye randevulu olarak günlük tahsisi yapılmaktadır. Böylelikle engelli birey, kendi başına yapabileceği işleri, kendi görebilmektedir.

Ulaşım hizmetlerinden ücretsiz yararlanan engelli bireyler ve refakatçileri, aynı zamanda yine Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmet veren 24 adet asansörlü araçtan da kamu kurum ve kuruluşlarındaki işlerini görmek amacıyla faydalanabilmektedir. Asansörlü araçlarla ulaşım, talep olması halinde sadece kamu kurum ve kuruluşlarına ulaşım sınırlı kalmamakta, eş-dost-akraba ziyaretlerine veya alışverişe gitmek isteyen engelli bireyler bile söz konusu araçlardan yararlanabilmektedir. Bu da Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde asansörlü araçlarla ulaşım hizmetinin sadece Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliğinde yer aldığı üzere hastane, okul, rehabilitasyon merkezi gibi yerlere ulaşım sınırlanmamıştır. Ancak, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde 24 tane asansörlü araç bulunduğu göz önüne alındığında engellilerin bu araçlardan ne ölçüde istifade edebildikleri tartışmaya açıktır.

Engelli öğrenciler için eğitim destek hizmetleri kapsamında çanta ve kırtasiye yardımı, destek kursları, BELTEK (Belediye Teknik Eğitim Kursu) kursları, MEB Engelli Okullarına yemek (günde 5000 kişilik), forma ve beden eğitimi araç ve gereçlerini temin ile görme engelli bireylere de Braille alfabesine dönüştürülmüş kitap ve/veya doküman hizmeti vermektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planda yer alan sosyal hizmetler ve yardım faaliyetleri başlığı altında “dar gelirli, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ve öğrencilere yaptığı gıda, temizlik malzemesi, yakacak gibi çeşitli yardımlar takdir edilmektedir” sorusuna dış paydaşlar kapsamında 72 kişiden 1'i hiç katılmıyorum, 13'ü az katılıyorum, 17'si katılıyorum, 22'si çok katılıyorum, 19'u da tam katılıyorum yanıtını vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 168).

İç paydaşlar kapsamında 802 kişi arasında yaptığı ankette “belediyemiz hizmetleri toplum tarafından takdir görmektedir” sorusuna 21 kişi hiç katılmıyorum, 46 kişi az katılıyorum, 240 kişi katılıyorum, 240 kişi çok katılıyorum, 253 kişi de tam katılıyorum diye cevap vermiştir (Stratejik Plan, 2010-2014: 158).

2010-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan içerisinde yer alan stratejik hedeflerden bir diğeri, “Engellilerin evlerindeki temizlik, tamirat, sağlık, rehberlik gibi hizmetlerini ücretsiz yapmak”tır.

Engelliler Hizmet ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesinde evde bakım hizmeti belli periyotlarda yapılmaktadır. Engellilerin yaşam kalitesini arttırmak adına ev temizliği, sağlık hizmetleri, psikolojik destek ve bakım onarım hizmetleri sunulmaktadır.

Temizlik ekipleri tarafından periyodik olarak üyelerin evlerine gidilerek, evin genel temizliği yapılmaktadır. Müstakil evde oturanların bahçe düzenleme ve bakımları da merkez ekipleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

Üyelerin talebi halinde çamaşıruları, perdeleri ve nevresimleri yıkanıp ütülenmektedir. Bakıma muhtaç ve kimsesi olmayan üyelerin talepleri halinde de, malzemeleri kendilerine ait olmak üzere, haftada bir gün en az üç çeşit yemek pişirilmekte ve bulaşıkları yıkanmaktadır. Ciddi sağlık sorunları olan, yalnız yaşayan ve bakıma muhtaç üyelerimizin beden temizliği ve kişisel bakımları da periyodik olarak yapılmaktadır. Tablo 6’da verildiği gibi, 2004 yılından bu yana sağlık hizmeti verilen engelli üye sayısı 29.782’dir.

Elektrik ve su tesisatı tamiratları, marangozluk ile boya, badana vb. işlerine yönelik hizmetler verilmektedir. Üyelerin evinde onarımı mümkün olmayan ve dışarıda tamir ettirilmesi gereken cihaz veya eşyaların tamirata, ücretleri üye tarafından ödenmek kaydıyla yapılmaktadır. Tablo 6’da belirtildiği gibi bakım-onarım hizmeti verilen sayı, 2004 yılından bugüne kadar 8.370 haneye ulaşmıştır.

Acil durumlarda (su basması, yangın, tüp patlaması, doğal gaz kaçağı, çatı akması vb.) üyelere de gereken yardımlar yapılmaktadır.

Yardıma muhtaç durumda olan engellilere ise kendilerinin veya yakınlarının talepleri halinde, mesai saatleri içerisinde kurum ambulansı ile en yakın sağlık kurumuna götürülerek tedavi edilmeleri sağlanmaktadır.

Hizmet alan üyenin vefatı halinde, adli tıp, morg ve gasil işlemlerinin yürütülmesine yardımcı olunmakta, cenaze aracı temini ve defin işlemleri yapılmakta, kimsesiz ve muhtaç üyelerin vefatından sonra da dua ve mevlit gibi dini vecibelerinin yerine getirilmesine yardımcı olunmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü 4734 sayılı kanun kapsamında temizlik, sağlık, psiko-sosyal destek, fizyoterapi ve hidroterapi hizmetleri, tekerlekli veya akülü araç, bakım-onarım hizmetleri, hasta bezi temini, sosyal aktiviteler ve asansörlü araç hizmetlerinde hizmet alımı yapmaktadır. Engellilere verilmesi öngörülen hizmetlere göre teknik şartnameler hazırlandıktan ve Başkanlık onayına sunulduktan sonra İdari ve Sosyal İşler İhale Birimine havalesi yapılmaktadır. İhale sürecinin tamamlanmasının ardından işe başlama tutanağı ve yer tesliminin, yüklenici firmaya yapılması ile hizmet alımı yapılan personel, ilgili departmanlarda görevlendirilmekte ve böylelikle hizmet sürdürülmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin, Stratejik Planda da yer aldığı üzere güçlü yönlerinden biri de bir sağlık kenti olması ve en iyi sağlık kuruluşlarının Ankara'da olmasından dolayı bakıma muhtaç engelli ve yaşlılara hizmet sağlamakta bu kurumlardan da faydalanabileceği öngörülebilmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planda evde bakım konusunda 2008 yılı performans değerlendirme kısmında 20.668 engelliye yerinde bakım hizmeti sunulduğu belirtilmektedir (Stratejik Plan, 2010-2014: 139).

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlere ait fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi izleri bugüne taşıyarak şekillenen şehirler, demokratik yönetim tarzının ortaya çıkmasında ve özümsemesinde tartışmasız önemli bir yere sahiptir.

Özellikle Türkiye’de Tanzimat döneminde değişime karar veren ve değişimi uygulayan kesim olan bürokrasi, devleti merkezi bir anlayışla yeniden yapılandırırken, meşruiyetini Avrupa’daki modellerden almıştır. Bu paralelde yeni şehir düzeni, şehir dokusunu düzenli bir hale getirmek, şehrin çeşitli bölgeleri arasında iletişimi sağlamak ve şehrin görünümünü güzelleştirmek temel amaçları olmak üzere, bu çerçevede inşa edilmiştir. Belediye kurumunun siyasi yönünü ifade eden, şehir halkının temsili konusu ise, daha geç dönemde uygulamaya giren bir unsur olmuştur.

Son iki yüzyıl boyunca yerel yönetimlere ilişkin ilke ve politikalar, bu idarelerin merkezi yönetim ile ilişkileri ekseninde inşa edilmiştir. Yeni yüzyılda bu geleneksel temel, değişme eğilimine girmiştir. “Sosyal Belediyecilik” kavramının da ortaya çıktığı ve belirginleştiği bu dönemde küreselleşme, ulus-devletlerin yetki ve egemenlik alanını değiştirerek yeniden belirlemeye zorlamıştır. Bu doğrultuda ulus-devlet, yetkilerinden bir bölümünü yerel yönetimlere devretmektedir. Gerçekten de yerel yönetimlere bakıldığında merkezi yönetime ait görevlerle donatıldığı görülmektedir. Değişik bakanlıkların ilgi alanına giren pek çok hizmet yerel yönetimlere de devredilmiş bulunmaktadır. Bunlar sağlık, eğitim, bayındırlık, sosyal hizmet ve yardımlar, iktisadi faaliyetler, çevre, kültür ve spor gibi geniş bir alanı ilgilendirmektedir.

Günümüz koşullarında belediyeler, halkla iç içe olmasından dolayı halkın katılımının sağlanması, bürokrasinin azaltılması, yerel imkanlardan faydalanma ve halkın denetiminde olması gibi yönlerden merkezi yönetime göre daha etkilidirler. Bununla birlikte, insan ihtiyaçlarının çok ve çeşitli olması, yerel halkın müşterek ihtiyaçlarını karşılamak görevi ile yükümlü yerel yönetim birimlerinin hizmetlerinin de çeşitli ve karmaşık olmasına neden olmaktadır. Ayrıca ülke düzeyindeki ekonomik ve sosyal sorunlar da yerel yönetimlerin işleyişini etkilemektedir. İşsizlik, düzensiz kentleşme, göçmen işçiler, engelliler, yaşlılar gibi dezavantajlı gruplara sağlanacak hizmetler,

yoksul sayısındaki artış, çevre kirliliği, konut sorunu gibi konularla ilgili olarak yerel halk bu yönetimlerden sürekli olarak yeterli ve kaliteli hizmet beklemektedir.

Çalışmada, Ankara Büyükşehir Belediyesi örneğinde, “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”na bağlı “Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği” çerçevesinde, sosyal belediyecilik kapsamında, belediyenin engellilere sunmuş olduğu hizmetler incelenmiştir.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu Engelli Hizmet Birimleri Yönetmeliği çerçevesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğüne üyelerin veri tabanı oluşturulmuş olup kayıtlı 39.663 engelli üye bulunmaktadır. Bu veri tabanının diğer kurumlarla entegre olamaması, kentte yaşayan engellilerin tamamına değil, sadece Büyükşehir Belediyesine başvuru yapan engellilere hizmet verilmesi ile sınırlanmaktadır.

Yine Ankara Büyükşehir Belediyesi, engellilere ulaşım ve ulaşılabilirlik noktasında hizmet sağlamaktadır. Engellilerin sağlık merkezlerine ve eğitim merkezlerine, sosyal alanlara ulaşması temin edilmekte, fakat bu sistem randevu sistemine göre yürütülmektedir. Mevcut 24 asansörlü araç, 2011 engelli sayımı dikkate alındığında Ankara’da 5590 kişinin ortopedik engelli olduğu düşünüldüğünde, 233 kişiye 1 araç düşmektedir. Dolayısıyla yetersiz kalmaktadır. Ortopedik engelliler arasında, kendi işini yapabilecek kabiliyette olanlar için 4 tekerlekli engelli araçları mevcut bulunmakla birlikte, bu hizmet doğrudan ulaşılabilirliği kapsamamakta, gerekli araç-gereç temini kapsamında yer almaktadır. Asansörlü araç sayısının artırılması, tüm engellilerin bu hizmetten faydalanabilir hale getirilmesi hizmet kalitesini de artıracaktır.

Bununla birlikte şehir içi toplu taşıma araçlarının da engellilerin kullanımına uygun olarak düzenlenmesi işleminin tamamlanması da, engelli bireyin ulaşımını kolaylaştıracak ve topluma katılımı ve toplum içerisindeki aktifliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Yine kentteki ulaşılabilirlik konusunda, yapılan gözlemlerde şehir içi ulaşım konusunda yollarda, kaldırımlarda yapılması istenen engellilere yönelik düzenlemelerde eksiklikler mevcuttur. Bu eksikliklerin mümkün olan en kısa sürede

giderilmesi, engellilerin toplum hayatına uyum sağlaması ve kendi başlarına yaşayabilirliklerinin artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Engellilere yönelik olarak yapılması gereken düzenlemelerin, mevzuat ve standartlara uygun olması konusunda karşılaştıkları aksaklıklar, belediyelerin bu konudaki yetki ve sorumlulukları, mevcut mevzuat ve standartlar konusunda belediyelerin bilgi, teknik ve mali yeterlilikleri bakımından, toplu taşımacılık, kamusal binalara ve kullanıma açık diğer özel yapılara erişim, sokak, cadde, meydan, park, rekreasyon alanları gibi açık alanlar, konutlar ile trafik düzenlemeleri konusunda çalışma yapmaları ve çözüm önerileri getirmeleri beklenmektedir. Yanı sıra trafik güvenliği, sağlıklı yapılaşma gibi konularda da engellilerin durumlarını göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Engelli üyelerin toplumla bütünleşmelerini sağlayıcı ve kolaylaştırıcı kültürel, sosyal ve sportif hizmetlerin alınabileceği ve söz konusu aktivitelerin yürütülebileceği merkezler oluşturulmuştur. Yönetmelik kapsamında Gazi Üniversitesi ile kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılmakta, Engelliler Haftası kapsamında sosyal hizmet uzmanları gözetiminde gezi, grup çalışmaları gibi faaliyetler de yapılmaktadır. Bu hizmetlerin sadece engelliler haftası ve günü ile sınırlı kalmayıp tüm yıla yayılması ve bu yöndeki hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması ile engellilerin toplumsal hayata katılmaları, sosyal yaşam içerisinde daha çok yer almaları daha da kolaylaşmış ve devamlılık arz etmiş olacaktır. Bunun yanı sıra dış paydaşların, yapılacak aktivitelere, üretilecek projelere katılımının daha fazla olması, verilen hizmetlerin amacına daha çok ulaşmasını sağlayacaktır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Plan'da Büyükşehir Belediyesi'nin güçlü yönlerinde, "Türkiye belediyeleri arasında işsizliği kaldırma konusunda 1 numara olunması" ibaresi yer almaktadır. Burada da doğrudan engellileri ve engellilere verilen hizmetler konusunda bir cevap aranmamış, bununla birlikte mesleki eğitim kurslarına katılan engellilerin iş bulup bulmadığı konusunda da herhangi bir veri paylaşımı yapılmamıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Engelliler ve Rehabilitasyon Şube Müdürlüğü kapsamında yapılan çalışma ve değerlendirmelerde, aslında en güçlü yönlerinden biri olarak veri tabanı oluşturulması ve verilerin paylaşımı olmasına rağmen, pratikte bu

konuda eksiklik ve veri paylaşımı konusunda aksaklıklar olduğu, birimler arası bilgi akışının koordineli yürütülmediği gözlemlenmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi gösterilecek her çaba, verilerin daha sağlıklı toplanmasını, dolayısıyla daha fazla engelliye ulaşılarak, daha kaliteli hizmetler sunulmasını sağlayacak, engellilerin bu hizmetlerin varlığından biraz daha fazla haberdar olmaları ile toplumsal hayata katılmaları doğru orantılı olarak artacaktır. Bu artış, engellilerin, mevcut rehabilitasyon ve aile yaşam merkezlerinden faydalanma oranını da yükseltecektir.

Bununla birlikte engellinin, bir diğer engelliye yardım ederek kendini işe yarar hissetmesi amacı ile örneğin ortopedik engellinin, bir görme engelli için kitap okuması gibi projeler geliştirilerek “Engelli Kardeşliği” dayanışması sağlanabilecektir. Benzeri bir proje engelli ile engelli olmayan bireyler (çocuklar, gençler) arasında da geliştirilerek toplumun engelliye, engellinin de toplumu tanımaya fayda sağlayacak, hem de okur-yazarlık, eğitim vb alanlarda da kendilerini geliştirmelerine imkan tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yalçın (1999), “Sosyal Belediyecilik”, *İstanbul Dergisi*, Mart Sayısı.
- AKDOĞAN, Yalçın (2002), “Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik” *Eminönü Bülteni*, Şubat Sayısı.
- AKTAN, Coşkun Can (2002), “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, Der. Coşkun Can Aktan, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- ARSLAN, Miraç (2013), “*Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri (Arnavutköy Belediyesi Örneği)*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- ATEŞ, Hamza (2009), “Sosyal Belediyecilik”, *Çerçeve Dergisi*, Ocak Sayısı.
- AYSOY, Mehmet (2004), “*AB Sürecinde Özürlüler Politikası*”, Açık Yayınları, Ankara.
- BAŞARAN, Sermet, “*Özürlülerin Toplumsal Bütünleşmesinde Yerel Yönetimlerin Önemi*”, www.sosyalpolitikalar.com.tr/derg-boeluemler/kapak-kapak-dosyasi/30-oezuerluelerin-toplumsal-buetuenlemesinde-yerel-yoenetimlerin-oenemi.html, Erişim Tarihi: 02.05.2013.
- BEKİ, Abdülhakim (2009), “*Türkiye’de Sosyal Belediyecilik (Ümraniye Belediyesi Örneği)*”, Sena Ofset, İstanbul.
- ÇALIK, Selma (2004), “Özürlülüğün Ölçülmesinde Metodolojik Yaklaşım”, *ÖZ-VERİ Dergisi*, Aralık Sayısı.
- ÇAMUR DUYAN, Gülsüm ve Bilge Önal Dölek (2013), “Özürlü ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet Kuruluşları”, *Sosyal Hizmet Kuruluşları* içinde, Editörler: İlhan Tomanbay ve Nuray Gökçek Karaca, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2873, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1830, Eskişehir, s. 80-109.
- ÇİÇEK, Eda (2010), “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri”, *Yerel Siyaset Dergisi*, Sayı: 39.

- DANIŞ, Mehmet Zafer, “Toplum Temelli Bakım Anlayışı”, <http://www.onceokuloncesi.com/makale-arastirma-ve-bilimsel-yazilar/toplum-temelli-bakim-anlayisi-25664.html>, Erişim Tarihi: 22.11.2013.
- DPT (2001), “*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Aile ve Çocuk*”, Yayın No: 2562, Ankara.
- DUYAN Gülsüm Ç. ve DÖLEK Bilge Ö. (2013), “Özürü ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet Kuruluşları”, *AÖF Yayınları*, Yayın No: 1830, Eskişehir.
- DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ, (2011), “*Dünya Engellilik Raporu*”, <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiciOzeti.pdf>, Erişim Tarihi: 27.3.2013.
- ENEZ, Saniye Ceylan (2001), “Özürü Ailelerin Eğitiminde Sosyal Hizmet Mesleğinin Yeri ve Önemi”, *Sosyal Hizmet Dergisi*, Ekim-Aralık Sayısı.
- ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, <http://www.eyh.gov.tr/tr/html/8104/SSS#34>, Erişim Tarihi: 11.03.2013.
- ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, http://www.eyh.gov.tr/upload/ozurluveyasli.gov.tr/mce/eski_site/arastirma/tr_ozurluler_arastirmasi/tablo.pdf, Erişim Tarihi: 25.01.2014.
- ERGİN, Osman Nuri (2012), “*Muhtasar Mecelle-i Umûr-i Belediye*”, Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul.
- ERGÜN, Mehmet (2005), “Ayrımcılık ve Özürü”, *ÖZ-VERİ Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, Ankara.
- ERSÖZ, Halis Yunus (2005), “5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimler”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 50, İstanbul.
- ERSÖZ, Halis Yunus (2007), “Yerel Yönetimlerin Yetişkin Eğitimi Alanındaki Etkinlikleri” *İSMEK Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul.

- ERSÖZ, Halis Yunus (2009), “Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Yeni Belediyecilik Anlayışının Esasları”, *Kamu’da Sosyal Politika Dergisi*, Sayı:9.
- ERSÖZ, Halis Yunus (2010), “Sosyal Belediyecilik Anlayışı”, *I. Yerel Yönetimler Sempozyumu: Sosyal Belediyecilik*, AK Parti Genel Merkez Yerel Yönetimler Başkanlığı, Ankara.
- ERSÖZ, Halis Yunus (2011), “*Sosyal Politikada Yerelleşme*”, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- ERTEN, Metin (1999), “*Nasıl Bir Yerel Yönetim?*”, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- ERYILMAZ, Bilal (2007), Kapak Soruşturması: “Sosyal Politikalarda, Önce ‘Aile’, Sonra ‘Sivil Toplum’, Sonra ‘Yerel Yönetimler’ ve Daha Üst Düzeyde ‘Merkezi Yönetim’ Kuruluşlarının Rol Alması Daha Doğru Bir Yaklaşımdır”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, Kış, Sayı: 02, s. 80-82.
- ES, Muharrem (2007), *Kent Üzerine Düşünceler*, Plato Danışmanlık Eğitim A.Ş., İstanbul.
- FIRAT, Seyhan, M. Hızıroğlu, R. Coşkun, U.S. Çitçi, S. Orhan, A. Boynukara, M. Zıvitere, S. Alexandrova, A. Zıvitere, R. Pandurska (2009), *Engelliler ve İstihdam*, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.
- GÜLER, Birgül Ayman (2012), “*Hükümetin 8 Ekim 2012 Günlü Bütünşehir Yasa Tasarısı Üzerine*”, www.yayed.org.tr, Erişim Tarihi 25.01.2014.
- GÜLOĞLU, Tuncay ve ES Muharrem (2008), “Yerelleşen Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet” *1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F, Sakarya.
- HASIRCIOĞLU, Abdullah (2006), “*İşverenlerin Özürlü İstihdamına Yaklaşımı (Sakarya Üniversitesi)*”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- <http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/cocuk-kulupleri>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocuk-hizmetleri/sokakta-calisan-cocuklar-merkezi>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/cocukhizmetleri/cocuk-bakim-evleri>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/genclik-hizmetleri/genclik-merkezleri>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/index.php?cID=2464>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/yasli-hizmetleri/yaslilara-hizmet-merkezi>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/yasli-hizmetleri/yaslilar-lokali>, Erişim Tarihi: 3.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/engelli-hizmetleri/engelliler-hizmet-ve-rehabilitasyon-merkezi>, Erişim Tarihi: 7.5.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/engelli-hizmetleri/engelliler-lokali/>, Erişim Tarihi: 1.4.2013.

<http://www.ankara.bel.tr/genel-sekreter-yardimcisi-balamir-gundogdu/kultur-ve-sosyal-sler-dairesi-baskanligi/kadin-ve-aile-sube-mudurlugu/kadinlar-siginma-evleri/>, Erişim Tarihi: 17.4.2013.

<http://www.bursakentkonseyi.org.tr/?sayfa=icerik&id=22>, Erişim Tarihi: 11.5.2013.

http://www.eskisehir.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=295&Itemid=185, Erişim Tarihi: 11.5.2013.

http://www.eyh.gov.tr/upload/Node/7936/files/Istatistik_Bulteni_Ekim_13_fuat.pdf, Erişim Tarihi: 3.6.2013.

<http://www.eyh.gov.tr/tr/8104/Sikca-Sorulan-Sorular>, Erişim Tarihi: 3.6.2013.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.10589&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>, Erişim Tarihi: 12.10.2013.

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060816.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060816.htm>, Erişim Tarihi: 12.10.2013).

<http://www.sakarya.bel.tr/hizmet.php?id=403&uk=1&ak=1> Erişim Tarihi: 03.5.2013.

<http://www.sgkrehberi.com/haber/11037/> Erişim Tarihi: 8.8.2013.

<http://www.toplumtemelliproje.org/incele.php?id=MQ==>, Erişim Tarihi: 27.01.2014.

http://www.turkhukuksitesi.com/makale_573.htm, Erişim tarihi 23.06.2013.

<http://www.who.int/disabilities/cbr/en/>, Erişim Tarihi: 27.01.2014.

<http://www.yasadikca.com/tbmmnin-yeni-engelli-milletvekilleri-7524>, Erişim Tarihi: 9.6.2013.

III. Engelliler Şurası Komisyon Raporları (2007),
<http://www.eyh.gov.tr/tr/8270/Toplum-Temelli-Rehabilitasyon> Erişim Tarihi: 27.1.2014.

İZCİ, Ferit ve TURAN Menaf (2013), “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, s. 117-152.

KAMALAK, İhsan, Hüseyin GÜL ve Eylem BEYAZIT (2009), “Sosyal Demokrat İlkelerin Yerel Düzeyde Uygulanması Üzerine Bir Deneme: Türkiye Örneği”, *Yerel Yönetimlerde Sosyal Demokrasi, Toplumcu Belediyecilik, Teorik Yaklaşımlar, Türkiye Uygulamaları* içinde, Der.: İhsan KAMALAK ve Hüseyin GÜL, Kalkedon Yayıncılık: 95, SODEV Kitaplığı: 6, İstanbul, s. 27-63.

KAR, Bülent (2007), “Belediyelerin Yoksullukla Mücadelede Roller ve Gıda Bankacılığı”, *Yerel Siyaset*, Yıl: 2, Sayı: 13, Ocak, s. 28.

KARATAŞ, Kasım (2001), “Belediyelerin Sosyal Görevleri: Belediyeler ve Sosyal Hizmetler”, *İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet, Prof. Dr. Nesrin Koşar’a Armağan* içinde, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu Yayın No: 009, Ankara, s. 214-226.

- KARATAŞ, Kasım (2002), "Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Sorunu", *Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet*, Sosyal Hizmet Sempozyumu '96, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No:2, Ankara.
- KARATAŞ, Kasım (2002), "*Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları; Bir Sosyal Politika Yaklaşımı*", www.sosyalhizmetuzmani.org/engellitoplum.html, Erişim Tarihi: 11.03.2013.
- KARÇKAY, Keziban (2002), "*Toplumsal Bir Kimlik Olarak Özürlülük*", Uzmanlık Tezi, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü), Ankara.
- KAYA, Erol (2003), "*Yerel Yönetimler Reformu ve Belediyelerde Yeniden Yapılanma*", İlke Yayıncılık, İstanbul.
- KESGİN, Bedrettin (2008), "*Yoksulluğa Yerel Müdahale "Sosyal Belediyecilik" Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri*", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- KILIÇER, Turgut (1990), "*T.C. Hükümetleri ve Mahalli İdareler Politikaları (1923-1990)*", Adana Valiliği Yayınevi, Ankara.
- KOCA, Canan (2010), *Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu*", Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul.
- OKTAY, Tarkan (2008), "Osmanlı Döneminde Modern Belediye Kurumunun Doğuşu ve Gelişimi", *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Türk Dünyası Belediyeler Birliği, İstanbul.
- ORTAYLI, İlber (1995), *Türkiye İdari Tarihi*, Ankara.
- ÖZ, Cihan Selek (2010), "*Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri)*", Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- ÖZ, Cihan Selek ve YILDIRIMALP, Sinem (2009), "Türkiye'de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü", *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi, 2009.

- ÖZGÖKÇELER, Serhat (2013), “Özrürlüelere Yönelik Sosyal Politikalar”, Ed. Aysen Tokol ve Yusuf Alper. *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Basım-Yayın, 2013. 309-330.
- ÖZGÖKÇELER, Serhat ve ALPER, Yusuf (2010), “Özrürlüler Kanunu’nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi”, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı, 1.
- ÖZTÜRK, Azim (2002), “21. Yüzyıl Türkiye’si İçin Yerel Yönetim Modeli”, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- PEKKÜÇÜKŞEN, Şerife (2004), “Sosyal Belediyecilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği”, *Yerel Yönetimler Kongresi Bildiriler Kitabı*, Çanakkale.
- PEKTAŞ, Ethem Kadri (2010), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1 www.sbe.sakarya.edu.tr/dosyalar/sbe_dergi_cilt5_sayi1.pdf, Erişim Tarihi: 23.02.2013.
- SAPANCALI, Faruk (2003), “*Sosyal Dışlanma*”, 2. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Bildirisi, Ankara.
- SEYYAR, Ali (1999), “Özrürlülerin Tanımlanmasındaki Sosyal Faktörlerin Önemi”, *Saray Rehabilitasyon Dergisi*, Nisan-Haziran Sayısı.
- SEYYAR, Ali (2006), “*Özrürlüelere Adanmış Politika Yazıları*”, Adapazarı Büyükşehir Belediye Yayınları, Sakarya.
- SEYYAR, Ali (2006), “Özrürlülüğe Sosyal Boyutuyla Bakış”, *Sakarya Üniversitesi Uzmanlık Eğitim Notları*, Sakarya.
- SEYYAR, Ali (2011), “*Sosyal Politika Bilimine Giriş*”, Avcı Ofset, 2011.
- SİLAH, Mehmet (2005), “*Endüstride Çalışma Psikolojisi*”, Seçkin Yayınları, Ankara.
- SÖNMEZ, M. Burak (2009), “*Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ümraniye Belediyesi Örneği*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- STRATEJİK PLAN, 2010-2014. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Ankara.
- ŞAHİN, Hatice (2004), “Engellilik Kimin Sorunu? Toplumun mu? Bireyin mi?”, *ÖZ-VERİ Dergisi*, Sayı:1.
- ŞEKER, Aziz (2006), “*Sosyal Hizmetin Sefaleti*”, Sabev Yayınları, Ankara.
- ŞEN, Mustafa (2007), “Kültürel Belediyeciliğe Giden Yolda Bir Aşama: Sosyal Belediyecilik”, *Sosyal Politikalar Dergisi*, K1ş.
- T.C. Başbakanlık (1999), “*I. Engelliler Şurası Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürlüler Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri*”, Ankara.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2005), “*Yerel Yönetimler Sosyal Hizmetler Rehberi*”, Ankara.
- TEKELİ, İlhan (1990), “Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine”, *Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar Kitabı*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara.
- TOPRAK Düriye ve ŞATA Ceyda (2009), “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1.
- TORTOP, Nuri (1994), “*Mahalli İdareler*”, Ankara.
- TUNCAY, Tarık (2013), “Yaşlılar ve Engellilerle İlgili Mevzuat”, **Sosyal Hizmet Mevzuatı** içinde, Editörler: İlhan Tomanbay ve Abdurrahman İlhan Oral, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2874, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1831, Eskişehir, s. 94-119.
- TÜİK, (2011). “*Nüfus ve Konut Araştırması, 2011*”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843> , Erişim Tarihi: 19.02.2014.
- TÜMERKAN, Sıddık (1946), “*Türkiye’de Belediyeler (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum)*”, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Seri: III, Sayı 3, Zelic Basımevi, İstanbul.

- ULUSOY, Ahmet ve AKDEMİR Tekin (2010), “*Mahalli İdareler*”, Seçkin Yayınları, Ankara.
- UN (United Nations) (1993), “*Standart Rules on the Equalization of Opportunities for Person with Disabilities*”, www.un.org/documents/ga/res/48/a48r096.htm
Erişim Tarihi: 11.3.2013.
- UYGUN, Emin (2010), “*Fiziksel Engellilere Sahip Ailelerin Tatil Kararlarına Fiziksel Engelli Fertlerin Etkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- UZAKTAN Eğitim Ders Notları (2009), “*Engelliler ve İstihdam/Engellilerin İstihdamının Artırılması Projesi*”, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- YENER, Z. (1998), Konuşma, *Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler*, Türk Belediyecilik Derneği, Konrad Adenauer Vakfı, Zirve Ofset, Ankara, s. 24.
- YILDIRIM, Selahattin (1990), “Yerel Yönetimler ve Demokrasi”, *Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmaları Kitabı*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara.
- YILDIRIM, Uğur ve İsmail GÖKTÜRK (2008), “Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu*, 23-24 Ekim, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, s. 237-255.
- YILDIZ, Özkan (2013), “Özrürlük”, *Sosyal Sorunlar*, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1836, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- YOLCUOĞLU, İsmet Galip (2014), “*Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Kurulması SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması Konusunun İrdelenmesi*”, <http://ismetgalip.com/aile-ve-sosyal-politikalar-bakaligi-kurulmasi-ve-shcek-genel-mudurlugunun-kapatilmasi-ve-tasra-teskilatinin-il-ozel-idarelere-devredilmesi-konusunun-irdelenmesi/>, Erişim Tarihi: 25.01.2014.

ÖZGEÇMİŞ

3 Kasım 1973 tarihinde Sakarya'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Sakarya'da tamamladı. 1991-1992 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kimya Bölümünde okudu. 1992 yılında aynı üniversitenin İletişim Bilimleri Fakültesi Basım-Yayımcılık Bölümünü kazandı. İngilizce hazırlık sonrasında 4 yıl lisans eğitimi alarak 1997 yılında lisans eğitimini tamamladı.

Radyo programcılığı, yerel ve ulusal alanda gazete ve dergilerde editörlük, İngilizce Öğretmenliği ve tasarımcılık yaptı. Son olarak Sakarya Erenler Belediyesi Özel Kalem Müdürlüğü görevini yürütmektedir.